

การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

นางสาวภิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-0814-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MEDIA EXPOSURE, KNOWLEDGE, AWARENESS, ATTITUDE AND
PARTICIPATION IN ENVIRONMENT CONSERVATION OF PEOPLE
IN BANGPOO INDUSTRIAL ESTATE, SAMUT PRAKARN PROVINCE

Miss Pinyaporn Phenpinant

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-0814-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู
จังหวัดสมุทรปราการ

โดย

นางสาววิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์

ภาควิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. วิเชียร เกตุสิงห์)

ภิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์: การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทศนคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ. (MEDIA EXPOSURE, KNOWLEDGE, AWARENESS, ATTITUDE AND PARTICIPATION IN ENVIRONMENT CONSERVATION OF PEOPLE IN BANGPOO INDUSTRIAL ESTATE, SAMUT PRAKARN PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา: รศ. ดร. ธนวดี บุญลือ, 161 หน้า. ISBN 974-03-0814-7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และทัศนคติของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทศนคติ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งศึกษาตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการได้ดีที่สุด โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่ทำงานอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 413 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Mutiple Regression Analysis) แล้วนำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC+ ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุดคือ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ภาควิชา	ภาวประชาสัมพันธ์.....	ลายมือชื่อนิสิต
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา	2544.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4385110828: MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: MEDIA EXPOSURE / KNOWLEDGE / AWARENESS / ATTITUDE / PARTICIPATION IN ENVIRONMENT CONSERVATION

PINYAPORN PHENPINANT: MEDIA EXPOSURE, KNOWLEDGE, AWARENESS, ATTITUDE AND PARTICIPATION IN ENVIRONMENT CONSERVATION OF PEOPLE IN BANGPOO INDUSTRIAL ESTATE, SAMUT PRAKARN PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF TANAWADEE BOONLUE, Ph.D. 161 pp. ISBN 974-03-0814-7

The purposes of this research were 1) to study media exposure, knowledge, awareness, and attitude of people towards environment conservation in Bangpoo Industrial Estate, Samut Prakarn Province 2) to study the relationships among the aforementioned variables affecting the participation in environment conservation of the people and 3) to identify the variable which best effectively explains the participation in environment conservation of the people. Questionnaires were used to collect data from 413 samples working in Bangpoo Industrial Estate, Samut Prakarn Province. Percentage, mean, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Multiple Regression Analysis were used to analyze data through SPSS / PC+ . The results of the study were as follows.

1. Exposure to environmental information positively correlated with knowledge and awareness of environment conservation
2. Exposure to environmental information did not correlate with attitude towards environment conservation
3. Exposure to environmental information positively correlated with participation in environment conservation
4. Knowledge on environment conservation positively correlated with attitude towards environment conservation
5. Knowledge on environment conservation did not correlate with participation in environment conservation
6. Attitude towards environment conservation positively correlated with participation in environment conservation
7. Exposure to environmental information best explained participation in environment conservation

Department	<u>Public Relations</u>	Student's signature
Field of Study	<u>Development Communication</u>	Advisor's signature
Academic Year	<u>2001</u>	Co – advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดีด้วยความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ มาโดยตลอด รองศาสตราจารย์อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมษิต ซึ่งกรุณาสละเวลามาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และดร.วิเชียร เกตุสิงห์ ซึ่งกรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และได้ให้คำแนะนำทางด้านสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่การนิคมอุตสาหกรรมบางปู เจ้าหน้าที่ห้องสมุดการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดี รวมทั้งผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถาม

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกทุกคนในครอบครัวเพ็ญภินันท์ ครอบครัวคุณกุล และพี่น้องที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และเป็นกำลังใจให้อย่างอบอุ่นเสมอมา

ภิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	17
1.3 สมมติฐานในการวิจัย.....	17
1.4 ขอบเขตในการวิจัย.....	18
1.5 นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	18
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร.....	21
2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล.....	24
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้.....	33
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับความตระหนัก.....	34
2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ.....	37
2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	40
2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	49
2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	52
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	62
3.1 ประชากร.....	62
3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	63
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
3.5 การตรวจสอบเครื่องมือ.....	65
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
3.7 เกณฑ์ในการให้คะแนน.....	67
3.8 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	71
3.9 การประมวลผลข้อมูล.....	71
4. ผลการวิจัย.....	72
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา.....	72
4.1.1 ลักษณะทางประชากร.....	72
4.1.2 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป.....	79
4.1.3 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	86
4.1.4 ความรู้.....	91
4.1.5 ความตระหนัก.....	92
4.1.6 ทักษะคดี.....	96
4.1.7 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	100
4.2 การทดสอบสมมติฐาน.....	104
5. สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	115
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	116
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	119
5.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	128
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย.....	130
รายการอ้างอิง.....	131
ภาคผนวก.....	135
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	161

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามเพศ.....	73
2	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามอายุ.....	74
3	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามระดับการศึกษา.....	75
4	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามรายได้.....	76
5	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามระยะเวลาในการทำงาน ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ.....	77
6	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามตำแหน่งงาน.....	78
7	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสาร ทั่วไปจากสื่อประเภทต่างๆ.....	79
8	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสาร ทั่วไปจากสื่อมวลชนรวมทุกประเภท.....	80
9	แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อวิทยุ.....	81
10	แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อโทรทัศน์.....	82
11	แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อหนังสือพิมพ์	83
12	แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารจากบุคคลต่างๆ.....	84
13	แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อบุคคล.....	85
14	แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชน จำแนกตามการเปิดรับข่าว สารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสื่อประเภทต่างๆ.....	86
15	แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชน จำแนกตามอิทธิพลของสื่อที่ มีต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	88
16	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสื่อรวมทุกชนิด.....	90
17	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	91
18	แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนเกี่ยวกับความตระหนักใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	92
19	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับความตระหนักใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	95

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนเกี่ยวกับทัศนคติต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	96
21	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับทัศนคติต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	99
22	แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	100
23	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	103
24	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม.....	104
25	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อประเภทต่างๆ กับความรู้เรื่องการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	105
26	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อประเภทต่างๆ กับความตระหนักใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	106
27	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	107
28	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อประเภทต่างๆ กับทัศนคติต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	108
29	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	109
30	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อประเภทต่างๆ กับการมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	110

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
31	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	111
32	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	112
33	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	113
34	แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เมื่อให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นตัวแปรตาม และเลือกใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ.....	114
35	แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการฟังรายการวิทยุประเภทต่างๆ.....	136
36	แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการดูรายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ.....	137
37	แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการอ่านคอลัมน์ประเภทต่างๆ จากสื่อหนังสือพิมพ์.....	138
38	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อบุคคล.....	139
39	แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้งในเนื้อหาที่พูดคุยกับบุคคลต่างๆ	140
40	แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำแนกตามสื่อประเภทต่างๆ.....	141
41	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามสื่อประเภทต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	142
42	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	143
43	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	144
44	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	146

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
45	แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	148

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปี 2540 ประเทศไทยนับได้ว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยที่สูงขึ้นร้อยละ 8 ต่อปี หรือ ร้อยละ 12 ในบางปี (กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม 2543: 159) การเจริญเติบโตดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยได้พัฒนาจากระบบเกษตรกรรมมาสู่ระบบอุตสาหกรรม การพัฒนาสู่ระบบอุตสาหกรรมนี้แม้ว่าจะส่งผลดีต่อระดับความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนมาก แต่ในขณะเดียวกันธุรกิจภาคอุตสาหกรรมก็เป็นแหล่งปัญหาหลักของความเสื่อมโทรมและความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติด้วยเช่นกัน โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานอุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมประมาณ 120,000 โรงงาน ในจำนวนนี้เป็นโรงงานขนาดใหญ่และขนาดกลางที่มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการรับรองประมาณ 90 – 95 โรง ส่วนมากที่เหลือเป็นกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง (Small and Medium Enterprises – SME) และอีกจำนวนมากที่ไม่มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542: 30)

จากข้อมูลสำรวจของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ในปีพ.ศ. 2540 พบว่ามีปริมาณของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมเกิดขึ้นประมาณ 1.4 ล้านตัน จากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเลียม อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมพลาสติก อุตสาหกรรมชุบโลหะ อุตสาหกรรมถลุงโลหะ อุตสาหกรรมผลิตสารกำจัดศัตรูพืช อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ และอุตสาหกรรมฟอกหนัง เป็นต้น

นอกจากนี้กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้เปิดเผยตัวเลขว่า ในปี 2541 เฉลี่ยแล้วมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำผิดและสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนจนมีการร้องเรียนและเข้าตรวจสอบเดือนละ 120 – 150 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องโรงงานปล่อยน้ำทิ้งเกินมาตรฐานสู่แหล่งน้ำสาธารณะ (กรุงเทพธุรกิจ 6/5/41, มติชน 5/5/41)

ทางด้านข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) เรื่องการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด พบว่า มีโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษมากถึง 1,153 โรงเรียน ใน 69 จังหวัด ในจำนวนนี้เป็นผลกระทบที่เกิดจากกลิ่นและเสียงจากโรงงานอุตสาหกรรม 348 โรง เป็นผลกระทบจากฝุ่นโรงงานอุตสาหกรรม 203 โรง ซึ่งจากการเปิดเผยของ ดร. กษมา วรวรรณ ณ อุทยาน เลขาธิการสพช. พบว่ามีอยู่ 7 จังหวัดที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ สระบุรี สงขลา สมุทรปราการ ลำปาง ระยอง ยะลา และนราธิวาส (ไทยรัฐ, ข่าวสด 3/6/41)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้สรุปปัจจัยทำให้การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไว้ 6 ประการดังนี้

1. ความสมดุลระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เช่น ระบบการคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณสุขูปโภคและสาธารณูปการ การพัฒนาบุคลากร และระดับการศึกษาของประชาชน ในปัจจุบันการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอยู่ในอัตราสูงจนทำให้การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ตามไม่ทันและไม่ทั่วถึง ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในเขตที่มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นหรือมีวัตถุดิบและแรงงานอย่างเพียงพอ
2. การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและบริการ ดึงดูดให้แรงงานจากชนบทหลั่งไหลเข้ามาในเขตเมืองเพื่อหางานทำ การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วในเมืองทำให้เกิดความแออัดขาดแคลนระบบสาธารณสุขูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ เช่น การคมนาคมขนส่ง การบริการกำจัดขยะมูลฝอย และการบริการน้ำประปา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ อาทิเช่น ปัญหาน้ำท่วมและแผ่นดินทรุด เนื่องจากการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้มากขึ้น
3. ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมเปลี่ยนรูปแบบจากอุตสาหกรรมเบามาเป็นอุตสาหกรรมขั้นกลางและอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเหล่านี้ต้องใช้เทคโนโลยีซับซ้อน รวมทั้งมีการนำเคมีภัณฑ์ต่างๆ มาใช้เป็นวัตถุดิบหรือกึ่งวัตถุดิบในกระบวนการผลิตมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมในลักษณะดังกล่าวนอกจากทำให้ปริมาณมลพิษกระจายสู่สิ่งแวดล้อมมากขึ้นแล้ว รูปแบบมลพิษก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งมีผลทำให้เกิดความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมหลายด้านขึ้นและรุนแรงมากขึ้น ในอดีตปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้แก่ ปัญหาน้ำเสีย แต่ในปัจจุบันปัญหามลพิษทางอากาศ เสียง และอันตรายต่อชีวิตเนื่องจากกาการพิษจากภาคอุตสาหกรรมมีนัยสำคัญเพิ่มขึ้น

4. การขยายตัวของชุมชนในเมือง และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นมีผลทำให้จำนวนยานพาหนะต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก และไม่ได้สัดส่วนกับการขยายตัวของถนน ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ซึ่งนอกจากจะทำให้การใช้พลังงานเพื่อการคมนาคมเพิ่มมากขึ้นแล้วยังมีผลทำให้ระดับมลพิษทางอากาศสูงขึ้น เนื่องจากก๊าซเสียและเขม่าจากการเผาไหม้ของเครื่องยนต์
5. การขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องทำให้ความต้องการพลังงานโดยเฉพาะพลังงานเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น ภายในสิบปีข้างหน้าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) คาดว่าแหล่งพลังงานในประเทศคือ ลิกไนต์และก๊าซธรรมชาติจะไม่เพียงพอต่อความต้องการและได้วางแผนจะนำเข้าถ่านหินจากต่างประเทศ แนวโน้มการใช้พลังงานของประเทศไทยในอนาคตจะเน้นหนักในรูปของแหล่งพลังงานที่มีคาร์บอนและกำมะถันสูง เช่น ลิกไนต์ และปิโตรเลียม การใช้พลังงานในลักษณะดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะคุณภาพของอากาศอย่างมาก ถ้าไม่ได้รับการควบคุมใดๆ เพื่อควบคุมมลพิษทางอากาศจากการใช้พลังงานเพิ่มขึ้น
6. การที่รัฐบาลมีได้กำหนดผังเมืองให้ชัดเจน ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ท่ามกลางแหล่งชุมชนบ้านพักอาศัย เมื่อเกิดมลพิษแม้เพียงเล็กน้อยก็จะทำให้เกิดเป็นปัญหาได้และเมื่อเกิดปัญหาขึ้น การแก้ไขปัญหของโรงงานโดยการสร้างระบบกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพอาจต้องขยายพื้นที่ออกไปจะทำได้ยากเนื่องจากไม่สามารถหาซื้อที่ดินได้เพราะราคาที่ดินสูงขึ้นหรือที่ดินโดยรอบมีเจ้าของหมดแล้ว การจะย้ายโรงงานไปอยู่ในพื้นที่อื่นก็ไม่แน่ใจว่ารัฐจะสามารถจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟฟ้า การสื่อสาร รวมทั้งความสะดวกในการคมนาคมขนส่งได้อย่างเพียงพอหรือไม่

ในช่วงปีพ.ศ.2540 สถานะการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ดำเนินมาถึงช่วงที่เรียกว่าเป็น “วิกฤต” ดังจะเห็นได้จากอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลงเป็นประวัติการณ์ถึงร้อยละ 8 การผลิตนอกภาคเกษตรกรรมจึงหดตัวลงเกือบทุกสาขาโดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรม ก่อสร้าง การค้าสาขา การเงิน และอสังหาริมทรัพย์

สำหรับภาคอุตสาหกรรมนั้น วิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวได้ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรม ชะลอตัวลง โดยในปี 2540 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับแจ้งและอนุญาตให้ประกอบกิจการมี 4,440 โรงทั่วประเทศ ในจำนวนนี้เป็นโรงงานในกรุงเทพฯ 1,003 โรงเทียบกับปี 2539 ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการจำนวน 5,201 โรงแล้ว อัตราการเพิ่มของโรงงานในปี 2540 ลดน้อยลงประมาณร้อยละ 15

ในปี พ.ศ. 2541 การผลิตในภาคอุตสาหกรรมได้ลดลงร้อยละ 9.1 เทียบกับที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.2 ในปีก่อน โดยเกือบทุกหมวดการผลิตหดตัวจากปีก่อนมาก โดยเฉพาะหมวดวัสดุการก่อสร้าง และอุปกรณ์การขนส่งซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการลงทุนภาคอุตสาหกรรมในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะการถดถอยของภาคอุตสาหกรรมก็คือ ขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยได้ลดน้อยลง เนื่องจากอุตสาหกรรมไม่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูซึ่งธุรกิจสามารถทำกำไรได้โดยไม่ต้องพยายามเร่งรัดปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานหรือยกระดับคุณภาพของสินค้า ในขณะที่ประเทศคู่แข่งมีการปรับปรุงพัฒนาการผลิตและการจัดการของตน นอกจากนี้ยังเกิดประเทศคู่แข่งใหม่ๆ ที่มีต้นทุนแรงงานต่ำกว่ามาก การแข่งขันซึ่งต้องพัฒนาภาคเทคโนโลยีการผลิตและการพัฒนาสินค้าจึงจำเป็นต้องลงทุนสูงขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามการชะลอตัวลงของภาคอุตสาหกรรมนั้นไม่ได้ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมลดน้อยลงแต่อย่างใด เนื่องจากภาวะวิกฤตค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลงได้ส่งผลให้ธุรกิจต่างๆ พยายามลดต้นทุนการผลิตที่สามารถทำได้ ซึ่งต้นทุนการผลิตที่ผู้ผลิตในยุคเศรษฐกิจถดถอยให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้ายก็คือ “ค่าบำบัดมลพิษ” โดยผู้ผลิตได้ใช้วิธีผลักภาระให้สังคมรับแทนดังจะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐต้องเข้ามาตรวจสอบและดูแลอย่างใกล้ชิดเนื่องจากอาจมีการลักลอบระบายมลพิษต่างๆ ที่ไม่ผ่านการบำบัดออกนอกโรงงานเพื่อลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้วิกฤตด้านเศรษฐกิจนี้ยังส่งผลให้งบประมาณด้านการจัดการมลพิษลดน้อยลงด้วย โดยในปีงบประมาณ 2541 ได้มีการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพื่อควบคุมป้องกันและแก้ปัญหามลพิษของประเทศรวมทั้งสิ้น 12,513 ล้านบาทคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.36 ของงบประมาณรายจ่ายของประเทศ และร้อยละ 0.25 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศซึ่งต่อมาต้องปรับลดลงตามวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศคงเหลือ 8,355 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเทียบกับงบประมาณปีที่ผ่านมา (จำนวน 11,280 ล้านบาท) พบว่าลดลง 2,925 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 26 (กรมควบคุมมลพิษ 2541)

การจัดสรรงบประมาณจำแนกตามประเภทมลพิษและกิจกรรมหลักสูตรสรุปได้ดังตารางข้างล่างนี้

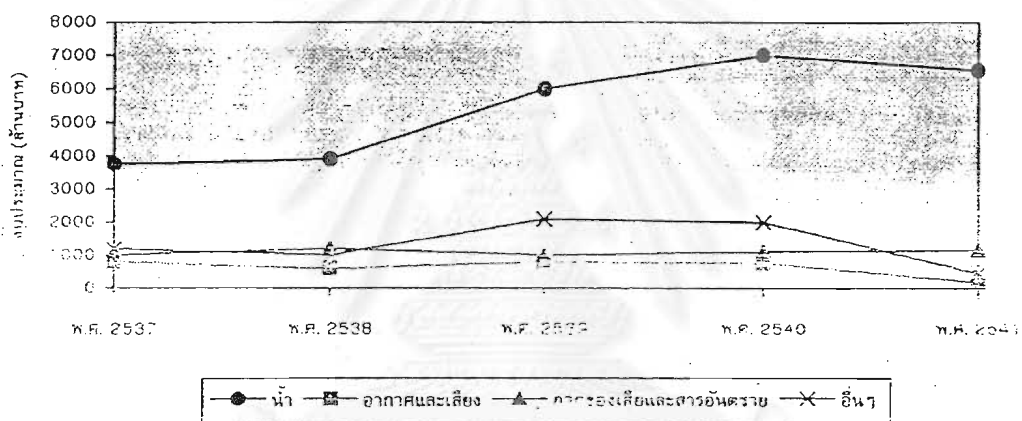
ตารางที่ 1 – 1 การจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการมลพิษประจำปีงบประมาณ 2541

กิจกรรม	งบประมาณ (ล้านบาท)
<p style="text-align: center;">มลพิษทางน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนกทม.ในการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียชุมชน 1,478 - สนับสนุนท้องถิ่นในการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียภายใต้แผนฯ จังหวัด 2,157 - จัดสรรให้กระทรวงมหาดไทยเพื่อสนับสนุนท้องถิ่นในการก่อสร้างระบบและบำบัดน้ำเสีย 1,571 - ก่อสร้างระบบน้ำเสียในโรงพยาบาลชุมชน 1,156 - ก่อสร้างระบบน้ำเสียในสถานศึกษาและอื่นๆ 53 - ติดตามตรวจสอบและเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ และตรวจสอบการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ 147 	<p style="text-align: center;">6,562</p>
<p style="text-align: center;">มลพิษทางอากาศและเสียง</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำและดำเนินการตามมาตรการและแนวทางการควบคุม ป้องกันและลดปัญหา มลพิษทางอากาศและเสียงจากกิจกรรมต่างๆ 59 - ติดตามตรวจสอบมลพิษทางอากาศและเสียงในบรรยากาศ 69 - ติดตามตรวจสอบมลพิษทางอากาศและเสียงจากแหล่งกำเนิด 55 	<p style="text-align: center;">183</p>
<p style="text-align: center;">ขยะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงและก่อสร้างระบบเก็บขนและกำจัดขยะในท้องถิ่น ภายใต้แผนฯจังหวัด 135 - จัดสรรให้กระทรวงมหาดไทยเพื่อสนับสนุนท้องถิ่นในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะในท้องถิ่น 626 - จัดทำมาตรการแนวทางเพื่อควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากการกำจัดขยะและการลดปริมาณขยะ 34 	<p style="text-align: center;">795</p>
<p style="text-align: center;">สารอันตรายและของเสียอันตราย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ก่อสร้างระบบกำจัดกากอุตสาหกรรมและของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม 168 - ก่อสร้างระบบกำจัดขยะติดเชื้อในโรงพยาบาลชุมชน 14 - สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการป้องกัน แก้ไขและลด ปัญหามลพิษจากการคัดแยก การทิ้ง การขนส่ง และการกำจัดสารอันตรายและของเสียอันตราย 92 - การควบคุมการใช้สารอันตรายทางการเกษตรและอุตสาหกรรม 95 	<p style="text-align: center;">369</p>

อื่นๆ	
- ธรรมนูญและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ	46
- ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรในการจัดการมลพิษ	6
- พัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูลมลพิษ	23
- เฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบของมลพิษต่อสุขภาพอนามัย	265
- ศึกษาวิจัยเทคโนโลยีการจัดการมลพิษ	42
- สนับสนุนการบริหารจัดการมลพิษ	64
รวมทั้งสิ้น	8,355

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2541

รูปที่ 1-1 การเปรียบเทียบงบประมาณรายจ่าย ด้านการจัดการมลพิษ พ.ศ. 2537 - 2541

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2541

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาหมอกพิษทางสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมนั้น อาจทำได้โดยการกำหนดเขตควบคุมมลพิษ หรือกำหนดมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ใช้วิธีการควบคุมโดยการกำหนดพื้นที่ (Area Control) เป็นต้นว่าการกำหนดเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือนิคมอุตสาหกรรม โดยในที่นี้จะเน้นไปที่นิคมอุตสาหกรรมเนื่องจากมีผลและความเกี่ยวข้องโดยตรงต่ออุตสาหกรรม โดยพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดได้แก่พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้งนี้เพราะผู้ลงทุนย่อมต้องการจะตั้งโรงงานในพื้นที่ที่มีโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการอุตสาหกรรมพร้อมอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงอุปทานด้านน้ำใช้เพื่ออุปโภคบริโภค ไฟฟ้า การคมนาคมขนส่ง วัสดุุดิบสำหรับการผลิต แรงงาน ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการตลาด และองค์ประกอบต่างๆทั้งหมดแล้ว กรุงเทพมหานครและปริมณฑลคือพื้นที่ที่จะตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้มากที่สุด ดังจะเห็นได้ว่าร้อยละ 70 ของการผลิตทางอุตสาหกรรมเกิด

ในพื้นที่นี้ ความหนาแน่นของสถานประกอบการทางด้านอุตสาหกรรมนี้เองที่เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาด้านมลพิษซึ่งรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

การนิคมอุตสาหกรรมได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม 2 ประการหลักดังนี้

1. ปัญหาอันเกิดจากกรรมวิธีการผลิตซึ่งก่อให้เกิดน้ำเสีย อากาศเสีย กากอุตสาหกรรม และของมีพิษอันเกิดจากกรรมวิธีการการผลิต ซึ่งเรียกรวมกันว่า “มลพิษ”
2. ปัญหาอันเนื่องมาจากการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งใหญ่และเล็กที่ตั้งอยู่ในแหล่งต่างๆ ของชุมชนอย่างไม่เป็นระเบียบ ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญ และอันตรายแก่สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความไม่เป็นระเบียบแบบแผนในเรื่องของผังเมือง

นิคมอุตสาหกรรมได้จัดตั้งขึ้นโดยให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอุตสาหกรรมเพื่อลดต้นทุนของผู้ประกอบการลง นอกจากนี้สิ่งจูงใจทางด้านการลงทุนแล้วการนิคมอุตสาหกรรมก็ได้จัดให้มีมาตรการหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมในนิคมอุตสาหกรรมดังนี้

1. **การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม** ก่อนที่จะมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในแต่ละแห่ง การนิคมอุตสาหกรรมจะต้องจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในรายงานดังกล่าวจะต้องประเมินผลกระทบ ระบุการเตรียมการเพื่อลดผลกระทบ และมาตรการแก้ไขและติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมแล้ว
2. **การให้บริการบำบัดน้ำเสียรวม** ในแต่ละนิคมที่ตั้งขึ้น การนิคมอุตสาหกรรมจะจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมที่สามารถรับน้ำเสียจากทุกโรงงาน และน้ำเสียที่ปล่อยออกไปจากนิคมอุตสาหกรรมจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้งที่กำหนดไว้ โดยการนิคมอุตสาหกรรมจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเดินระบบ และให้บริการการบำบัดน้ำเสียให้แก่โรงงานต่างๆ ในนิคมฯ โดยคิดค่าบริการตามหลักการผู้ก่อมลพิษจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย (Polluter Pays Principle)
3. **การควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงงานก่อนเข้าระบบบำบัดน้ำเสียรวม** น้ำทิ้งจากโรงงานก่อนจะเข้าระบบบำบัดน้ำเสียรวม จะต้องมียกระดับมลพิษไม่เกินมาตรฐานที่การนิคมอุตสาหกรรมกำหนดไว้ (Pretreatment Standard) หากว่าเกินกว่ามาตรฐานที่

กำหนดไว้ โรงงานจะต้องติดตั้งระบบบำบัดเบื้องต้น (Pretreatment System) โดยความเห็นชอบจากการนิคมอุตสาหกรรม

4. **การควบคุมตรวจสอบมลพิษอุตสาหกรรม** การนิคมอุตสาหกรรมมีพนักงานประจำแต่ละนิคมฯ เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของน้ำเสียและอากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานแต่ละโรงเพื่อการคิดค่าบริการในการบำบัด และเพื่อควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้
5. **การรับเรื่องร้องทุกข์และการแก้ไขปัญหา** ในกรณีที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับโรงงานในนิคมฯ ในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือก่อเหตุรำคาญให้บริเวณใกล้เคียง พนักงานของการนิคมฯ จะต้องดำเนินการตรวจสอบและคลี่คลายปัญหา

จากจุดมุ่งหมายและมาตรการต่างๆ ที่ทางการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้กำหนดขึ้นแล้ว ดูเหมือนว่าโรงงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมน่าจะเป็นโรงงานที่มีความรับผิดชอบและมีระบบการจัดการในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพกว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่นอกการดูแลและควบคุมของการนิคมอุตสาหกรรม แต่ในความเป็นจริงแล้วโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ ไม่ได้ปฏิบัติตามแนวทางที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้วางไว้ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับเป็นสาเหตุใหญ่ของปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากภาคอุตสาหกรรม ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมปีพ.ศ. 2541 ของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้แสดงให้เห็นถึงกรณีปัญหาสำคัญที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่มอุตสาหกรรมในช่วงปี 2541 ซึ่งเป็นช่วงของวิกฤตเศรษฐกิจเอาไว้ว่า ในช่วงปีดังกล่าวนิคมอุตสาหกรรมบางแห่งได้ก่อปัญหามลพิษด้านต่างๆ สร้างความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความพยายามที่จะลดต้นทุนในการผลิต โดยการหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายในเรื่องระบบบำบัดมลพิษด้านต่างๆ หรืออาจเกิดจากระบบที่ขาดประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐาน สาเหตุและปัญหาด้านมลพิษที่เด่นชัดที่เกิดจากกลุ่มอุตสาหกรรมและมีผลกระทบต่อชุมชน ที่สำคัญได้แก่

แล้วปล่อยลงสู่คลองเปรมประชากร โดยมีจุดสูบน้ำเสียอยู่ด้านหลังหมู่บ้านนวนคร เหตุการณ์ดังกล่าวได้รับการตรวจสอบจากอุตสาหกรรมจังหวัดและเจ้าหน้าที่กองสิ่งแวดล้อม กรมโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2535 และพบว่ามีการดำเนินการดังกล่าวจริง การกระทำดังกล่าวส่งผลให้ชาวบ้านนับหมื่นคนได้รับความเดือดร้อนขาดน้ำดื่ม น้ำใช้มานานเป็นเดือน ปัญหานี้ในที่สุดชาวบ้านก็ชุมนุมประท้วง และพากันไปเปิดประตูระบายน้ำเพื่อขับไล่น้ำเสียในคลองเปรมประชากรออกไปต่อมาในช่วงเดือนพฤศจิกายน ได้มีการตรวจสอบของจังหวัดถึงการรुक้าคลองสาธารณะ และการถมคลองทำเป็นถนนของนิคมอุตสาหกรรมนวนคร รวมถึงเรื่องน้ำเสียที่ยังคงปล่อยออกสู่ภายนอกเขต

ในกรณีการรูก้าและการถมคลองทำเป็นถนนนั้น ทางนิคมฯ อ้างว่ามีหลักฐานการซื้อที่แลกกับที่ราชพัสดุ แต่หลักฐานจะนำมาให้ดูภายหลัง ส่วนกรณีน้ำเสียก็อ้างว่ามีบริษัทเอสแอลซี จำกัด ได้ซื้อที่จำนวนกว่า 300 ไร่ ของนิคมอุตสาหกรรมนวนครไปทำการจัดสรรที่พักอาศัย ผู้ที่เข้าอาศัยได้ตัดแปลงทำเป็นหอพัก จึงทำให้ปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นมีมากเกินกว่าที่ระบบบำบัดจะรับได้

แต่จากการตรวจสอบจากโรงงานพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย แต่จะมีสัญญาที่ทำกับนิคมอุตสาหกรรมนวนครในด้านความรับผิดชอบของนิคมฯ ต่อการบำบัด โดยโรงงานเป็นผู้จ่ายค่าบริการ หรือบางแห่งที่พบมีระบบบำบัด แต่ก็ไม่มีเปิดเครื่องบำบัด

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นศึกษากรณีของ “นิคมอุตสาหกรรมบางปู” เป็นกรณีหลัก โดยปัญหาด้านมลพิษสิ่งแวดล้อมของนิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้อาจดูได้จากปัญหาในปี 2536 ที่มีการกล่าวถึงนิคมอุตสาหกรรมบางปูว่า มีปัญหาท่อระบายน้ำอุดตัน และการมีเตาเผากากสารเคมีไม่เพียงพอ และไม่สามารถกำจัดสารปรอทซึ่งมีอยู่ถึง 1,200 ลิตรต่อวันได้ และที่นิคมฯ แห่งนี้เป็นที่ตั้งของโรงงานและบริษัทเอกชน (ประเทศไทย) จำกัด ที่เกิดกรณีการนำถังบรรจุสารเคมีเสื่อมสภาพจำนวน 75 ถังไปแอบฝังในพื้นที่บริเวณเชิงเขาใหญ่ด้วย

นอกจากนี้ยังมีรายงานการตรวจพบว่าคุณภาพน้ำทิ้งจากระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลางที่ระบายลงสู่คลองห้วยลำพูไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน โดยทางนิคมอุตสาหกรรมบางปูได้ชี้แจงว่าระบบบำบัดน้ำเสียอยู่ในระหว่างการปรับปรุงแก้ไข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบ โดยได้จัดทำเป็นโครงการเร่งด่วนประกอบด้วย การตรวจวัดคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงงานโดยเคร่งครัด การซ่อมแซมปรับปรุงท่อรวบรวมน้ำเสีย และอุปกรณ์ในการบำบัดน้ำเสีย โดยเริ่มดำเนินโครงการในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ในส่วนของที่ตั่งนั้นนิคมอุตสาหกรรมบางปูตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการซึ่งนับได้ว่าเป็นพื้นที่ของแหล่งมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งดังผลการศึกษามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยพบว่าปริมาณการสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดประมาณ 140,000 ตัน / ปี ส่วนค่าความสกปรกของน้ำนั้นมีต้นเหตุมาจากโรงงานร้อยละ 60 และอาคารบ้านเรือนร้อยละ 40

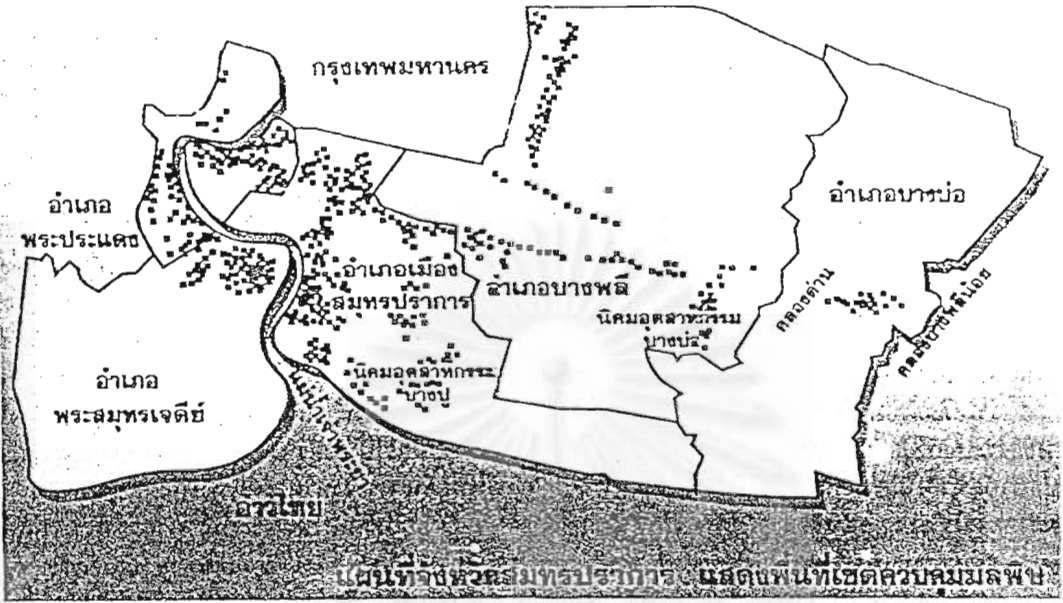
โรงงานที่ก่อสารมลพิษร้ายแรงมี 5 ประเภทได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมโลหะ อุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมวัสดุอุปกรณ์ไฟฟ้า โดยปริมาณการสารพิษและค่าความสกปรกในน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวร้อยละ 75 ของทั้งหมด โดยพบว่าสารพิษร้อยละ 73 มีต้นเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรม 3 ประเภทคือ อุตสาหกรรมโลหะ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ และอุตสาหกรรมวัสดุอุปกรณ์ไฟฟ้า ส่วนค่าความสกปรกในน้ำพบว่าร้อยละ 74 มาจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 ประเภทคือ อุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมสิ่งทอฟอกย้อม

ในจำนวนโรงงานที่สำรวจทั้งหมดมีโรงงานที่ก่อปัญหาอากาศเสียจำนวน 100 โรงงาน ก่อปัญหาน้ำเสียมีจำนวน 210 โรง และก่อให้เกิดการสารพิษจำนวน 400 โรง โดยโรงงานที่ก่อปัญหาน้ำทิ้งมักจะก่อให้เกิดการสารพิษร่วมด้วย โดยการสารพิษที่เกิดในเขตปู้เจ้าสมิงพรายมีจำนวนทั้งสิ้น 3 หมื่นตัน / ปี (ผู้จัดการ 26 / 07 / 37)

ดร. ขวัญฤดี ลีวรพิทักษ์ นักวิจัยของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเปิดเผยว่า กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมฟอกหนังซึ่งมีอยู่หนาแน่นในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ปัจจุบันยังไม่มีระบบบำบัดน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะกำจัดสารอันตรายได้ และระบบบำบัดที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับน้ำทิ้งจำนวนมากได้ทั้งหมด

กลุ่มโรงงานดังกล่าวมีอยู่หนาแน่น 2 จุดคือบริเวณกม.30 และกม.40 ประกอบด้วยโรงงานฟอกหนังทั้งสิ้น 134 โรง ปี 2536 มีผลผลิตจากหนังเค็มทั้งสิ้น 140,000 ตันจากหนังโคและกระบือ โดยจำหน่ายทั้งในและนอกประเทศในรูปผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง กระเป๋าถือ รองเท้า ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังสำหรับสัตว์เลี้ยง เป็นต้น ทำรายได้กว่าปีละ 40,000 ล้านบาท มีปริมาณการส่งออกทั้งสิ้นร้อยละ 85 ของผลผลิตทั้งหมด หรือคิดเป็นมูลค่าส่งออกประมาณ 10,000 ล้านบาท ตลาดหลักอยู่ที่สหรัฐอเมริกา แคนาดา และประชาคมยุโรป (ผู้จัดการ 26 / 07 / 37)

รูปที่ 1-2 แผนภูมิแสดงมลพิษหมักหมมในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

จากรายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม นิคมอุตสาหกรรมบางปูครั้งสุดท้าย (ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2543 - มีนาคม 2544) ซึ่งจัดทำโดยบริษัทเทคนิคสิ่งแวดล้อมไทย จำกัด พบว่านิคมอุตสาหกรรมบางปูมีปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 – 2 ข้อมูลชนิดและปริมาณของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นจากโรงงานใน
นิคมอุตสาหกรรมบางปะหว่างเดือน พฤศจิกายน 2543 – มีนาคม 2544

เดือน	ชนิดและประเภท	ปริมาณ
พฤศจิกายน 2543	- กรดไนตริกและน้ำล้างผิว โลหะของอะไหล่เครื่องจักร	0.20 ตัน
ธันวาคม 2543	- Used Fluorescent Tubes	0.09 ตัน
	- Contaminated Material และ Packaging	0.45 ตัน
	- กากอุตสาหกรรม	11.70 ตัน
มกราคม 2544	- หลังคากระเบื้อง - น้ำล้างเครื่องจักร - กากอุตสาหกรรม - สารเคมี - หลอดไฟที่เสียจากกระบวนการผลิต	2.00 ตัน 40.00 ตัน 12.27 ตัน 1.67 ตัน 75.00 ตัน
กุมภาพันธ์ 2544	- กากอุตสาหกรรม	12.90 ตัน
มีนาคม 2544	- กากตะกอนจากการบำบัด น้ำเสียและน้ำมันเครื่อง	12.50 ตัน

ที่มา: รายงานผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมนิคมอุตสาหกรรมบางปะหว่าง พฤศจิกายน 2543 – มีนาคม 2544

การตรวจสอบคุณภาพของสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมบางปะหว่างและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงรวม 4 บริเวณ อันได้แก่บริเวณนิคมอุตสาหกรรม ชุมชนบ้านคลองแก้ว ชุมชนบ้านคลองต่อ และชุมชนบ้านเมฆขาว (วัดอโศการาม) ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2543 – มีนาคม 2544 สามารถสรุปผลการตรวจสอบได้ดังนี้

คุณภาพอากาศในบรรยากาศ

การตรวจวัดคุณภาพอากาศดังกล่าวใน 4 บริเวณทั้งในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงพบว่าทั้ง 4 บริเวณได้รับผลกระทบบ้างจากฝุ่นละออง (TSP) ในโตรเจนได

ออกไซด์ (NO₂) ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) และคาร์บอนมอนนอกไซด์ (CO) โดยพื้นที่บริเวณนิคมอุตสาหกรรมจะได้รับผลกระทบสูงกว่าบริเวณอื่น รองลงมาเป็นบริเวณชุมชนบ้านบางเมฆขาว ชุมชนบ้านคลองต่อ และชุมชนบ้านคลองเก่าตามลำดับ

คุณภาพอากาศจากปล่องระบายเตาเผาขยะ

จากการประเมินผลการวิเคราะห์คุณภาพอากาศจากปล่องระบายเตาเผาขยะของนิคมอุตสาหกรรมบางปูเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2544 พบว่ามีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมของอากาศในบรรยากาศในระดับรุนแรง จากปริมาณฝุ่นละออง (Particulate) ที่มีค่า 846.53 mg / Nm² ซึ่งเป็นค่าที่เกินมาตรฐานตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม (17 มิถุนายน 2540) เรื่องกำหนดให้เตาเผามูลฝอยเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่ต้องควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียออกสู่บรรยากาศ ซึ่งกำหนดให้ปริมาณฝุ่นละอองมีค่าไม่เกิน 400 mg / Nm²

ระดับเสียงในบรรยากาศ

ผลการวิเคราะห์ระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชม. (Leq 24 hrs) มีค่าอยู่ระหว่าง 52.5 – 69.4 dBA ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2540) เรื่องกำหนดมาตรฐานระดับเสียงโดยทั่วไปที่กำหนดให้ระดับเสียงมีค่าได้ไม่เกิน 70.0 dBA จากผลการวิเคราะห์ระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชม. (Leq 24 hrs) ของนิคมอุตสาหกรรมบางปูพอสรุปได้ว่า ระดับเสียงโดยทั่วไป เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน พบว่าในบริเวณโครงการและพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 4 จุดได้รับผลกระทบทางเสียงในระดับปานกลาง ในบริเวณพื้นที่จุดตรวจวัดทั้ง 4 จุดพบว่า บริเวณชุมชนบ้านคอต่อ มีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบสูงกว่าบริเวณอื่น รองลงมาเป็นบริเวณชุมชนบ้านคลองเก่า บริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมบางปู และบริเวณชุมชนบ้านบางเมฆขาวตามลำดับ

คุณภาพน้ำทิ้งชุมชน

จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้งชุมชนซึ่งเป็นบริเวณน้ำเสียรวมที่ออกจากระบบบำบัดกลางของเขตพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัยพบว่าน้ำทิ้งดังกล่าวมีค่าบีโอดี (BOD) อยู่ระหว่าง 2.3 – 205.1 mg / l ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2539) เรื่องกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม กำหนดให้ค่าบีโอดีมีค่าไม่เกิน 20 mg / l จาก

ผลการตรวจวิเคราะห์ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คุณภาพน้ำทิ้งของนิคมอุตสาหกรรมบางปู มีผลกระทบจากมลพิษปริมาณบีโอดี (BOD) ต่อแหล่งรองรับน้ำทิ้งในระดับรุนแรง

นอกจากนี้ยังมีสารพิษที่เป็นปัญหาอีกตัวหนึ่งคือ ออร์แกโนคลอรีน (OrganoChlorine) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง $< 0.10 - 0.10 \text{ mg / l}$ ซึ่งมีค่าเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2539) เรื่องกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ที่กำหนดให้ต้องไม่มีออร์แกโนคลอรีน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าคุณภาพน้ำทิ้งของนิคมอุตสาหกรรมบางปู มีผลกระทบจากมลพิษของสารออร์แกโนคลอรีน (OrganoChlorine) ต่อแหล่งรองรับน้ำทิ้งในระดับรุนแรง

คุณภาพน้ำผิวดิน

จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำผิวดินพบว่าแหล่งน้ำผิวดินในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมบางปูพบว่ามีความลพิษเกินมาตรฐานดังต่อไปนี้

ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) มีค่าอยู่ระหว่าง $< 0.1 - 1.2 \text{ mg / l}$ ซึ่งไม่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินประเภท 4 ตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) เรื่องกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ที่กำหนดให้ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำมีค่าไม่น้อยกว่า 2.0 mg / l

ค่าบีโอดี (BOD) มีค่าอยู่ระหว่าง $15.5 - 29.2 \text{ mg / l}$ ซึ่งพบว่าจุดตรวจวัดทั้ง 4 มีค่าเกินกว่ามาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินประเภท 4 ตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) เรื่องกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน กำหนดให้บีโอดีมีค่าไม่เกิน 4.0 mg / l จากผลการตรวจวิเคราะห์จึงสรุปได้ว่าคุณภาพน้ำผิวดินของนิคมอุตสาหกรรมบางปูได้รับผลกระทบจากมลพิษปริมาณบีโอดี (BOD) ในระดับรุนแรง

ผลการตรวจวิเคราะห์แอมโมเนีย - ไนโตรเจน ($\text{NH}_3 - \text{N}$) มีค่าอยู่ระหว่าง $3.11 - 10.6 \text{ mg / l}$ ซึ่งพบว่าจุดตรวจวัดทั้ง 4 มีค่าเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินประเภท 4 ตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) เรื่องกำหนดคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ที่กำหนดให้แอมโมเนีย - ไนโตรเจน ($\text{NH}_3 - \text{N}$) มีค่าไม่เกิน 0.5 mg / l จากผลการ

ตรวจวิเคราะห์พบสรุปได้ว่าคุณภาพน้ำผิวดินของนิคมอุตสาหกรรมบางปูได้รับผลกระทบจากมลพิษของสารแอมโมเนีย – ไนโตรเจน ($\text{NH}_3 - \text{N}$) ในระดับรุนแรง

ผลการตรวจวิเคราะห์ฟีนอล (Phenol) มีค่าอยู่ระหว่าง $< 0.01 - 0.03 \text{ mg / l}$ ซึ่งพบว่าจุดตรวจวัดทั้ง 4 มีค่าเกินมาตรฐานคุณภาพในแหล่งน้ำผิวดินประเภท 4 ตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) เรื่องกำหนดคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน กำหนดให้ฟีนอล (Phenol) มีค่าไม่เกิน 0.5 mg / l จากผลการตรวจวิเคราะห์พบสรุปได้ว่าคุณภาพน้ำผิวดินของนิคมอุตสาหกรรมบางปูได้รับผลกระทบจากมลพิษของสารฟีนอลในระดับรุนแรง

จากการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำผิวดินข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณภาพน้ำผิวดินได้รับผลกระทบในระดับรุนแรง จากปริมาณการลดลงของออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) ค่าบีโอดี (BOD) ค่าแอมโมเนีย – ไนโตรเจน ($\text{HN}_3 - \text{N}$) และค่าฟีนอล (Phenol) และเมื่อเปรียบเทียบผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินในบริเวณรอบโครงการอันเป็นที่เก็บตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้ง 4 จุดพบว่า คุณภาพน้ำผิวดินทั้ง 4 จุดมีคุณภาพไม่แตกต่างกันมากคืออยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากคุณภาพน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนที่อาศัย

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากมลพิษอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปูที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเพราะประชาชนยังขาดความรู้ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารของประชาชนจากสื่อต่างๆ ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของสื่อที่จะนำมาใช้ในการปลูกจิตสำนึกของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอนาคต

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน หรือสื่อบุคคลที่จะนำไปสู่ความรู้ ความตระหนัก อันมีผลนำไปสู่การเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
7. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการได้ดีที่สุด

สมมติฐานในการวิจัย

1. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
5. ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งเป็นประชาชนที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวน 45,000 คน จากจำนวนโรงงาน 302 โรง และประชาชนที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำนวน 21,000 คน จากจำนวนโรงงาน 45 โรง โดยศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคลอื่นได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทางราชการ

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การเปิดรับข่าวสาร หมายถึง การเปิดรับสื่อมวลชนและการเข้าถึงสื่อบุคคล ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น

- การเปิดรับข่าวสารทั่วไป
- การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การเปิดรับสื่อมวลชน หมายถึง ปริมาณในการรับข่าวสารจากสื่อ เป็นต้นว่า หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ

การเข้าถึงสื่อบุคคล หมายถึง ปริมาณในการสนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ และ / หรือการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ

ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้เรื่องราวข้อเท็จจริง รวมทั้งปัญหาสาเหตุของปัญหา หรือหน้าที่ความรับผิดชอบและบทบาทของตนเองเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ลักษณะอาการที่แสดงถึงการรับรู้ คิดได้ รู้สึกสำนึก หรือเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ

ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีความรู้สึกตอบสนองต่อวัตถุหรือสิ่งเร้าใดๆ ไปในทางที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ แบ่งออกเป็นทัศนคติในทางบวก คือเห็นด้วย และทัศนคติในทางลบ คือไม่เห็นด้วย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความร่วมมือร่วมใจและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเน้นการปกป้องและกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมในบริเวณนิคมอุตสาหกรรม

เขตนิกมอุตสาหกรรม หมายถึง พื้นที่แหล่งรวมโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก อยู่ภายใต้การดูแลของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หรือ กนอ.

เขตอุตสาหกรรมทั่วไป หมายถึง เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมและกิจกรรมอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรม

เขตอุตสาหกรรมส่งออก หมายถึง เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมการค้า หรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมการค้า หรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

ประชาชน หมายถึง คนงานและพนักงานที่ทำงานในเขตอุตสาหกรรมทั่วไป หรือเขตอุตสาหกรรมส่งออกของนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน
3. เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนที่ทำการศึกษได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น
4. ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงนโยบายการสื่อสารเพื่อพัฒนาการอุตสาหกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการเปิดรับข่าวสารกับ ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะคิด
5. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
6. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

การเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้นมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และการเปิดรับข่าวสารสื่อบุคคล

ชาร์ล เค อัทคิน (Atkin, 1973: 208) กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

โรเจอร์ และเซเวนนิ่ง (Rogers and Sevenning, 1969: 3) ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนให้กว้างออกไปอีกโดยให้คำนิยามว่า สื่อมวลชนนั้นครอบคลุมถึงสื่อ 5 ประเภทคือ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ นิตยสาร และโทรทัศน์ ด้วยเหตุนี้ดัชนีในการวัดการเปิดรับสื่อมวลชน

ในความหมายของเขาทั้งสองจึงต้องประกอบด้วยจำนวนรายการวิทยุที่รับฟังต่อสัปดาห์ ภาพยนตร์ที่ดูต่อปีและอื่นๆ

การเปิดรับข่าวสารผู้รับสารอาจเปิดรับสารโดยผ่านกระบวนการในการเลือกรับสาร ซึ่งกระบวนการในการเลือกรับสาร (Selective Process) จะประกอบไปด้วย (Klapper, 1960: 5)

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) กล่าวคือ บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของตน
2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังจะเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิมของบุคคลนั้นๆ ในขณะเดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารที่ขัดต่อทัศนคติ หรือความคิดดั้งเดิม ทั้งนี้การที่บุคคลได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของตน จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจ
3. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Selective Interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้และเลือกตีความสารที่ได้รับตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะมีการตีความข่าวสารที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ และแรงจูงใจของตนในขณะนั้น
4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) หลังจากที่บุคคลเลือกให้ความสนใจ เลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเข้าไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะเดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

ในขั้นตอนนี้ ชแรมม์อธิบายไว้ว่า ข่าวสารที่เข้าถึงความสนใจของผู้รับสารจะมีแนวโน้มที่ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับเหตุผลในการที่มนุษย์เลือกสนใจหรือตั้งใจรับข่าวสารอย่างไร จากสื่อใดนั้น นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้

ไฟรด์สัน (Friedson) ไรเลย์ (Ri lev) และฟลาวเวอร์แมน (Flowerman) มีความเห็นว่า แรงจูงใจที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในสังคมจะเป็นสิ่งช่วยกำหนดความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตน ปรากฎการณนี้ เมอร์ตัน (Merton) ไรท์ (Wright) และวาบเลส Waples) เรียกว่า “พฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร” นักวิชาการเหล่านี้มีความเห็นตรงกันว่า ผู้รับสารจะเลือกรับสารจากสื่อใดนั้นย่อมเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพในสังคมของผู้รับสาร และเหตุผลในการรับข่าวสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ทั้งนี้พฤติกรรมที่เกิดจากการเปิดรับข่าวสารนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ พฤติกรรมปฏิบัติการ (Consumatory Behavior) และพฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrument Behavior) ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 5 – 6 อ้างใน อารยา ศุภุททมงคล 2533: 33)

1. พฤติกรรมปฏิบัติการ (Consumatory Behavior) เป็นปฏิกริยาในการรับสารที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสื่อสารในทันทีที่มีสิ่งเร้า (Stimulus) หรือมีข่าวสาร (Message) มากกระตุ้นผู้รับปฏิกริยานั้น อาจสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ แต่จะสิ้นสุดทันทีที่สิ่งเร้านั้นหมดแรงกระตุ้น หรือเมื่อยุติการให้ข่าวสาร เช่น เมื่อผู้รับสารอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ แล้วเกิดอารมณ์คล้อยตาม คิดสร้างภาพพจน์ต่างๆ ตามไป แต่เมื่อเลิกอ่าน เลิกฟัง หรือเลิกดูแล้ว อารมณ์หรือปฏิกริยาต่างๆ ก็หยุดลงเพียงนั้น ปฏิกริยานี้จัดเป็นพฤติกรรมปฏิบัติการ
2. พฤติกรรมอุปกรณ์ (Instrument Behavior) เป็นปฏิกริยาในการรับสารที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับพฤติกรรมปฏิบัติการ แต่ต่างกันตรงที่ในกรณีของพฤติกรรมอุปกรณ์นั้น ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดแรงกระตุ้น และพฤติกรรมอย่างอื่น เช่น เมื่อผู้รับสารฟังหรือดู หรืออ่านข้อความไปแล้ว อาจนำไปวิพากษ์วิจารณ์ต่อ เล่าให้ผู้อื่นฟัง แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม หรือนำมาใช้เป็นหลักความคิดประจำตน เป็นต้น ปฏิกริยาเช่นนี้ถือว่าเป็นพฤติกรรมอุปกรณ์

ในการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพได้นั้น จำเป็นที่จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในหมู่ประชาชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งหนทางที่จะรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ไว้ แม้ว่าพฤติกรรมนี้จะไม่เห็นผลในทันทีทันใดก็ตาม แต่อาจมีผลเกิดขึ้นในระยะยาวซึ่งก่อให้เกิดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดผลดีต่อสภาพแวดล้อมในอนาคต

ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการสื่อสารนั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการได้แก่ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) สื่อ (Media) และผู้รับสาร (Receiver) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการสื่อสารทั้งสิ้น

ในส่วนของ “สื่อ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของกระบวนการสื่อสารนั้นจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารปรารถนา (Roger and Svenning, 1969)

สื่อ (Media) หรือพาหนะที่นำพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สื่อมวลชน และสื่อบุคคล

สื่อมวลชน (Mass Media)

สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสารซึ่งอาจจะเป็นบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล สามารถส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับสารเป้าหมายจำนวนมาก และอยู่กันอย่างกระจัดกระจายได้ในเวลาอันรวดเร็ว (เสถียร เขยประทับ 2528) สำหรับสื่อมวลชนของการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร

สื่อมวลชนในกระบวนการสื่อสารมวลชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปที่แตกต่างจากการสื่อสารในรูปแบบอื่น 2 ประการคือ (ลดาวลีย์ พอใจ 2536: 12)

1. กลุ่มผู้รับสารจะต้องเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ ซึ่งมีผู้ใช้ที่อยู่ในสังคมหรือมีประสบการณ์ร่วมกัน แต่เป็นกลุ่มที่มีความหลากหลาย และมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ไม่จำเป็นต้องรู้จักและมีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมาก่อน
2. สื่อที่ใช้ในการสื่อสารมวลชนจะเป็นสื่อที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น (Visual Transmitter หรือ Visual Media) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อที่สัมผัสได้ด้วยการฟัง (Audio

transmitter) เช่น วิทยุ สื่อที่สัมผัสได้ด้วยอาการมองเห็นและการฟัง (Audio – Visual transmitter) ได้แก่ โทรทัศน์ เป็นต้น

อิทธิพลของสื่อมวลชน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน 2533: 142) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมด้านต่างๆ ของประชาชนไว้ดังนี้

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้นไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่างๆ ที่กั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยดังกล่าวได้แก่
 - 1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predisposition) ประชาชนจะมีความเห็น ค่านิยม และความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่นและสถาบันที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชน ก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านั้นติดตัวมาด้วย
 - 1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Processes) ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความสารตามความเชื่อ และค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม และจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุน ความคิด และความเชื่อของตน
 - 1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Inference) ข่าวสารจากสื่อมวลชนอาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็นก่อนจะไปถึงประชาชน ผู้นำความคิดเห็นมักสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วย ผู้นำความคิดเห็นมักจะเป็นคนที่ได้รับความเชื่อถือเลื่อมใส และไว้วางใจจากประชาชนทั่วไป จึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการตัดสินใจของประชาชน
 - 1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspect) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชนในสังคมเสรีนิยมที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น สื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนไหนดี

2. อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อประชาชนเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็ง และพร้อมจะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอ หรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม
3. สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงประชาชนได้เช่นกัน ซึ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว สื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเท่านั้น
4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ในกรณีทีบุคคลนั้นๆ ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติ และค่านิยมใหม่นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อยๆ กล่าวคือเป็นอิทธิพลในลักษณะสะสมไม่ใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลายาวนาน

เมลวิน แอล เดอเฟอว์ (De Fleur 1970) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลไว้ 4 ทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีความแตกต่างของแต่ละบุคคล กล่าวว่า โครงสร้างทางบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ จะมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแบบการรับรู้ หรือการเรียนรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และข่าวสารต่างๆ ที่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีนี้สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลในแง่การสร้างการเรียนรู้ หรือการย้ำในสิ่งที่เขาหรือเธออยู่แล้ว
2. ทฤษฎีการจัดประเภททางสังคม กล่าวว่า บุคคลในกลุ่มเดียวกันย่อมจะเปิดรับสารและมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเนื้อหาของข่าวสารที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความใกล้ชิดสนิทสนมกันของกลุ่ม ฉะนั้นสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนเหล่านี้ ก็ต่อเมื่อส่งมาในลักษณะที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่ม
3. ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร นักสังคมวิทยาชนบทเชื่อว่าเครือข่ายศิษยานุศิษย์มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจยอมรับ หรือการไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ และชาว

ชนบทที่มีความผูกพันทางสังคมอย่างแน่นแฟ้นกับเพื่อนบ้าน ผู้นำความคิดเห็นในสังคมจะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ข่าวสาร และการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ในกรณีเช่นนี้สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อคนได้ในลักษณะของทฤษฎีการสื่อสารสองขั้นตอน (Two – Step Flow Theory) ซึ่งต้องอาศัยอิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) เข้าร่วมด้วย

4. ทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลอาจขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานและสภาพแวดล้อมทางสังคม ถ้าสื่อมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม สื่อมวลชนอาจเพียงย้ำบรรทัดฐานเดิม และสร้างบรรทัดฐานใหม่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ทางอ้อม 3 ประการคือ 1) สื่อมวลชนจะส่งเสริมสนับสนุนหรือย้ำบรรทัดฐานทางสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป 2) สื่อมวลชนจะสามารถสร้างความรับผิดชอบร่วมกันให้เกิดขึ้นในสังคม 3) สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบอย่างการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของบุคคล โดยช่วยให้เกิดพฤติกรรมใหม่ แต่ต้องใช้เวลาอย่างมาก

เออริค บี เบตทิงฮอส (Bettinghaus 1968) ได้กล่าวถึงหน้าที่บทบาทของสื่อมวลชนในสังคมไว้ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อ และทัศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้าง ในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ สิ่งที่สื่อมวลชนเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุดคืออารมณ์ ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังไม่ปรากฏผลจากการวิจัยแน่นอนว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแต่อย่างใด กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสิ้น

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Schramm 1973) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การสื่อสารมีบทบาทต่อการพัฒนาได้ 3 ลักษณะคือ 1) ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา 2) ประชาชนต้องมีโอกาสเข้ามาร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลง 3) ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน เด็กต้องได้รับการศึกษา ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ต้องได้รับการเรียนรู้ในการปรับปรุงอาชีพของตนให้ก้าวหน้า

สื่อบุคคล (Personal Media)

สื่อบุคคล (Personal Media) หมายถึง ตัวบุคคลที่นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป (เสถียร เทยประทับ 2528)

สื่อบุคคลของการวิจัยครั้งนี้จะหมายถึง ญาติพี่น้อง สามีหรือภรรยา เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่รัฐบาล และเจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารโดยตรงระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าสอง ในระยะห่างทางกายภาพพอที่จะเลือกใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและปฏิริยาตอบสนองแบบปัจจุบันทันที

บาร์นลันด์ (Barnlund) ได้กำหนดคุณลักษณะ 5 ประการของกิจกรรมการสื่อสารประเภทนี้ไว้ว่า (พัชนี เขยจรรยา เมตตา วิวัฒนานุกูล และศิรินันท์ อนุวัชศิริวงศ์ 2538: 61 – 62)

1. ในเบื้องต้นจะมีความเกี่ยวข้องรับรู้กันระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าซึ่งมีความใกล้ชิดกันทางกายภาพ นับเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อกันทางสังคมเบื้องต้น อันเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อน
2. การรับรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการพึ่งพากันในการสื่อสาร ซึ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์อันเป็นจุดเน้นของการเอาใจใส่ในด้านความนึกคิด และการเห็นภาพ เช่น ในการสนทนากัน การมีปฏิสัมพันธ์กันนั้นแต่ละคนจะมีการตอบสนองต่อประเด็นโดยคนอื่น ๆ
3. จุดเน้นของการปฏิสัมพันธ์นี้ผ่านการแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนนี้ผู้มีส่วนร่วมจะขบคิดประเด็นอย่างกว้างขวาง ประเด็นนั้นๆ ทำให้นำมาซึ่งสารใหม่จากบุคคลอีกคนหนึ่ง
4. ปฏิสัมพันธ์นี้อยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารแบบซึ่งหน้ากัน แต่ละคนเผชิญหน้ากับอีกคนหนึ่ง
5. การสื่อสารระหว่างบุคคลมักจะไม่มีการสร้างที่แน่ชัด และมีกฎน้อยมากในการควบคุมความถี่ รูปแบบหรือเนื้อหาของสาร

กล่าวโดยสรุปก็คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลมีการปะทะสังสรรค์กันแบบซึ่งหน้า โดยผ่านสารที่แลกเปลี่ยนกันทั้งสองฝ่าย ทั้งที่เป็นวจนสารและอวจนสาร

ประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารแบบสองทาง กล่าวคือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาตอบโต้ซึ่งกันและกันได้โดยทันที จัดเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์มากในการชักจูงโน้มน้าวใจผู้รับสาร ดังที่เสถียร เขยประทับ (2525) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิธี ถ้าผู้รับไม่สามารถเข้าใจก็สามารถไต่ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน การที่ช่องสารที่เป็นสื่อระหว่างบุคคลมีระดับปฏิริยาตอบสนองหรือปฏิริยาสะท้อนกลับสูง สามารถทำให้ลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร การเลือกแปลหรือตีความสาร และการเลือกจดจำได้
2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

การสื่อสารระหว่างบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น การติดต่อสื่อสารโดยตรง และการติดต่อสื่อสารโดยกลุ่มดังนี้ (เสถียร เขยประทับ 2525)

1. การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) การติดต่อโดยตรงนี้ใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดยวิธีเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน วิธีการนี้หากประชาชนหรือผู้รับสารสงสัยไม่เข้าใจก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้เผยแพร่ข่าวสารยังสามารถสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้รับสารได้ด้วย ฉะนั้นในกิจการการเผยแพร่ข่าวสารสร้างความเข้าใจ หรือชักจูงโน้มน้าวใจจึงนิยมใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรง แต่มีข้อจำกัดคือ การสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้บุคคลเป็นจำนวนมาก สิ้นเปลืองเวลา และแรงงานในการเผยแพร่ข่าวสาร
2. การติดต่อโดยกลุ่ม (Group Contact of Community Public) คือการติดต่อโดยผ่านกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม กลุ่มต่างๆ ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุ

เป้าหมายได้ ดังที่ Blumer (1969) กล่าวไว้ว่า “สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่ต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่ชีวิตที่ร่วมกันอยู่ทั้งหมดจะประกอบกันเป็นแบบแผนปฏิบัติ และมีพฤติกรรมร่วมของบุคคล เมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปสู่ทิศทางใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมี ความสนใจมุ่งไปในทางนั้นด้วย” การติดต่อโดยกลุ่มนี้อาจทำได้โดยการประชุม อภิปราย และสนทนาภายในกลุ่ม คือจัดกลุ่มที่มีความสนใจกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปให้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีปฏิริยาโต้ตอบกัน ซึ่งจะมีส่วนในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธข่าวสาร

ในเรื่องประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้น นักวิชาการทางการสื่อสารส่วนใหญ่ต่างมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อบุคคลในการให้ข่าวสารแก่คนจำนวนมาก เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง ส่วนสื่อบุคคลจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการชักจูงใจให้บุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องนั้นๆ ตามแนวทางที่มุ่งหวัง ดังความเห็นของนักวิชาการต่างๆ เหล่านี้

โรเจอร์ส (Rogers 1978: 291) ได้กล่าวเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลจากผลการวิจัยต่างๆ ว่า สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้อันหมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เนื่องจากข่าวสารที่ถ่ายทอดจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังแน่น หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเบททิงฮอส (Bettinghaus 1968: 180) ที่ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้างในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นเพียงแหล่งความคิด และเป็นผู้วางแนวทางการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์นั้นเป็นผลมาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเห็นหน้าเห็นตากันทั้งสิ้น

นอกจากนี้แคทซ์ และลาซาร์เฟค (Katz and Lazarsfeld 1955: 27) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากที่สุด ฉะนั้นสื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนในขั้นของการจูงใจ ส่วนสื่อมวลชนจะมีความสำคัญกว่าในขั้นของการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมทั้งอาจมีผลบ้างในการสร้างทัศนคติในเรื่องที่บุคคลยังไม่เคยรับรู้มาก่อน

ตามแนวความคิดของลาซาสเฟลและคณะ ปัจจัยที่ทำให้การติดต่อสื่อสารผ่านทางสื่อบุคคลมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลมากกว่าการติดต่อสื่อสารผ่านทางสื่อมวลชนมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการดังนี้ (Lazersfeld and Menzel 1968: 97)

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลสามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนาหรือการรับฟังเป็นไปได้อย่าง ต่างจากการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนซึ่งผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟังเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อของตนหรือเรื่องที่ตนไม่สนใจได้ง่าย
2. การติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้าเปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้สนทนากันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ถ้าหากเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนาถูกต้องด้านโดยคู่สนทนา
3. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น จะมีลักษณะเป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูงใจให้คล้อยตาม
4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสินใจ และความคิดเห็นของผู้ที่ตนรู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนและมาติดต่อสื่อสารด้วย

นอกจากนี้ทฤษฎีการสื่อสารแบบหลายขั้นตอน (Multi – Step Flow of Communication) ยังกล่าวเอาไว้ว่า ข่าวสารส่วนใหญ่ที่เผยแพร่จากสื่อมวลชนไปยังประชาชนเป้าหมายนั้นมักจะผ่านผู้นำความคิดหรือผู้ที่เข้าถึงสื่อมากกว่าเสียก่อน แล้วบุคคลนั้นจึงจะนำเอาข่าวสารข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนเป้าหมายคนอื่นๆ ต่อไป ซึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละครั้ง ผู้ถ่ายทอดมักจะแทรกทัศนคติและความคิดเห็นของตนลงไปด้วย ทำให้ผู้รับสารคนทำายๆ ได้รับข่าวสารที่มีทัศนคติของคู่สนทนาแทรกมาด้วย ซึ่งมีผลไม่น้อยที่จะทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม (Menzel H. and E. Katz 1965)

ตารางที่ 2-1

การเปรียบเทียบระหว่างสื่อบุคคลกับสื่อมวลชน

คุณสมบัติในการสื่อสาร	สื่อบุคคล	สื่อมวลชน
1. ลักษณะของการสื่อสาร	เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two – Way Communication)	เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One – Way Communication)
2. ความรวดเร็วในการส่งสารไปยังคนจำนวนมาก	ช้า	เร็ว
3. ความถูกต้องของสารเมื่อส่งไปยังคนจำนวนมาก	น้อย	มาก
4. ความสามารถในการเลือกผู้รับสาร	มาก	น้อย
5. ความสามารถในการที่จะจัดการเลือกของผู้รับสาร (Selectivity Process)	มาก	น้อย
6. โอกาสที่จะได้รับการสื่อสารกลับ (Feedback)	มาก	น้อย
7. ผล (Effect)	เปลี่ยนทัศนคติของผู้รับสาร	เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้รับสาร

ที่มา: ประมะ สตะเวทิน 2523

แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge)

เบนจามิน เอส บลูม (1971: 271) กล่าวว่า “ความรู้” เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่องหรือเรื่องทั่วไป ระลึกได้ถึงวิธีการ กระบวนการ หรือสถานการณ์ต่างๆ โดยเน้นความจำ

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (1973: 325) ได้ให้ความหมายของ “ความรู้” ไว้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้จากประสบการณ์ต่างๆ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 16) กล่าวว่า “ความรู้” เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน หรือจำได้ ความรู้ขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ คำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 130) กล่าวว่า “ความรู้” เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้หรือระลึกได้ โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้ในที่นี้คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ เป็นต้น

ธวัชชัย ชัยจริยาภากุล (2539: 29) กล่าวว่า “ความรู้” หมายถึงการเรียนรู้ที่เน้นความจำและการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระแยกกันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยังยากซับซ้อน แลละมีความหมายต่อกัน

สุภารักษ์ จูตระกูล (2537: 20) กล่าวว่า “ความรู้” เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากคำตอบของสิ่งเร้า แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำกับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรร ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง

จากการให้ความหมาย “ความรู้” ของนักวิชาการต่างๆหลายท่านข้างต้น อาจสรุปความหมายของ “ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” ได้ว่าเป็นการระลึกได้ จำได้ในเรื่องความหมาย ข้อเท็จจริง ความจริง และข้อมูลต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงานสืบสวน

ความสำคัญของความรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การที่บุคคลได้รับข่าวสารที่มีเนื้อหาถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้และความเข้าใจในการส่งเสริม รักษา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนเกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ความรู้ดังกล่าวนี้จะช่วยก่อให้เกิดทัศนคติ ค่านิยมที่จะรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

การดำเนินการให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมแก่กลุ่มเป้าหมายใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญและต้องคำนึงถึงอย่างมากคือความรู้นั้นจะต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ นอกจากนี้กระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเช่นกันเพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติหรือดำเนินการจัดการกับสภาพแวดล้อมของตนได้อย่างถูกต้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับความตระหนัก (Awareness)

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Good 1973: 54) ได้ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ไว้ว่า การกระทำที่แสดงว่าจำได้ การรับรู้หรือมีความรู้และความตระหนัก มีความหมายเหมือนกับความสำนึก (Consciousness)

เบนจามิน บี โวลแมน (Wolamn 1973: 32) กล่าวถึง “ความตระหนัก” ไว้อย่างสั้นๆ ว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึก

เบนจามิน เอส บลูม (Bloom 1971:273) กล่าวว่า “ความตระหนัก” คล้ายกับความรู้ตรงที่ทั้งความรู้และความตระหนักต่างไม่เน้นที่ลักษณะของสิ่งเร้า แต่ความตระหนักต่างจากความรู้ตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นประสบการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

อีเซนต์ และอาร์โนลด์ (1972: 11) ได้อธิบาย “ความตระหนัก” ในแง่จิตวิทยาว่า ความตระหนักเป็นความสัมพันธ์ของความสำนึก (Consciousness) และ เจตคติ (Attitudes) ความตระหนักเป็นภาวะของจิตใจ ซึ่งไม่อาจแยกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียวโดยเด็ดขาด

เดวิด อาร์ แครธวอล และคณะ (อ้างใน อุทุมพร ทองอุทัย 2523: 99) กล่าวว่า “ความตระหนัก” หมายถึง ความรู้สึกไวต่อการมีอยู่ของปรากฏการณ์บางอย่างและของสิ่งเร้าบางอย่างซึ่งเราต้องการจะรับรู้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 20) กล่าวว่า “ความตระหนัก” หมายถึงการที่บุคคลนึกคิดได้หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการรู้สึกว่ามีหรือการได้นึกคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งนี้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตแต่ไม่ได้แสดงว่า บุคคลนั้นสามารถจำได้หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 133) กล่าวถึง “ความตระหนัก” ไว้ว่าเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) แต่ความตระหนักนั้นไม่ได้เกี่ยวกับความจำ หรือความสามารถระลึกได้ ความตระหนักหมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521: 24) ได้ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ไว้ว่า ความรู้ตัวอยู่แล้ว คือการที่รู้อยู่ว่าสิ่งนี้มีอยู่หรือเป็นอยู่ แต่ไม่รู้อย่างละเอียดต่อแง่

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ “ความตระหนัก” หมายถึง ลักษณะอาการที่แสดงถึงการรับรู้ คิดได้ รู้สึกสำนึกของประชาชน ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาอันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก

เบรคเลอร์ (1986) ได้กล่าวเอาไว้ว่า “ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่างๆ ที่โน้มเอียง หรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) จะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ
2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่างๆ

3. พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา กิริยา ท่าทาง ที่มีต่อสิ่งเร้า หรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ

แนวความคิดของเบรดเลอร์ดังกล่าวนี้สามารถนำมาอธิบายความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ว่า เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าต่างๆ อันได้แก่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผ่านทางสื่อต่างๆแล้ว บุคคลจะเกิดความรู้สึก ค่านิยม รวมทั้งความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกนี้เองจะเป็นสิ่งนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

ความสัมพันธ์ของความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความสำเร็จในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น นอกจากกระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว การปลูกฝังจิตสำนึกและความรู้สึกที่ห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่เหมาะสมก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน

พฤติกรรมทางด้านอารมณ์และความรู้สึกเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในของจิตใจของแต่ละบุคคล การปลูกฝังเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกจึงควรทำอยู่เสมอเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะไม่เห็นผลในทันทีทันใดก็ตาม แต่ถ้าในอนาคตการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปได้ในทิศทางที่มุ่งหวังไว้ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักและความรู้

ความตระหนักเป็นพฤติกรรมด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Domain) อันเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด (Cognitive Domain) ปัจจัยด้านความรู้สึกหรืออารมณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้และความคิดเสมอ อาจกล่าวได้ว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริง ประสบการณ์ การสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรอง คิดหาเหตุผล ในขณะที่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาส การได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้า หรือสิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ (ประสาธ อิศรปริดา 2533: 177)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความตระหนักและความรู้มีความสัมพันธ์กันคือ ทั้งความตระหนักและความรู้ต่างก็เกี่ยวข้องกับการสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรอง โดยความรู้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ซึ่งได้จากการสังเกตและรับรู้ที่ต้องอาศัยเวลา ส่วนความตระหนักเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เกิดในสภาวะจิตที่ไม่เน้นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ อย่างไรก็ตามการที่จะเกิดความตระหนักขึ้นมาได้นั้นก็ต้องผ่านการมีความรู้เบื้องต้นมาก่อน (จิราพร จักรไพวงศ์ 2530: 19)

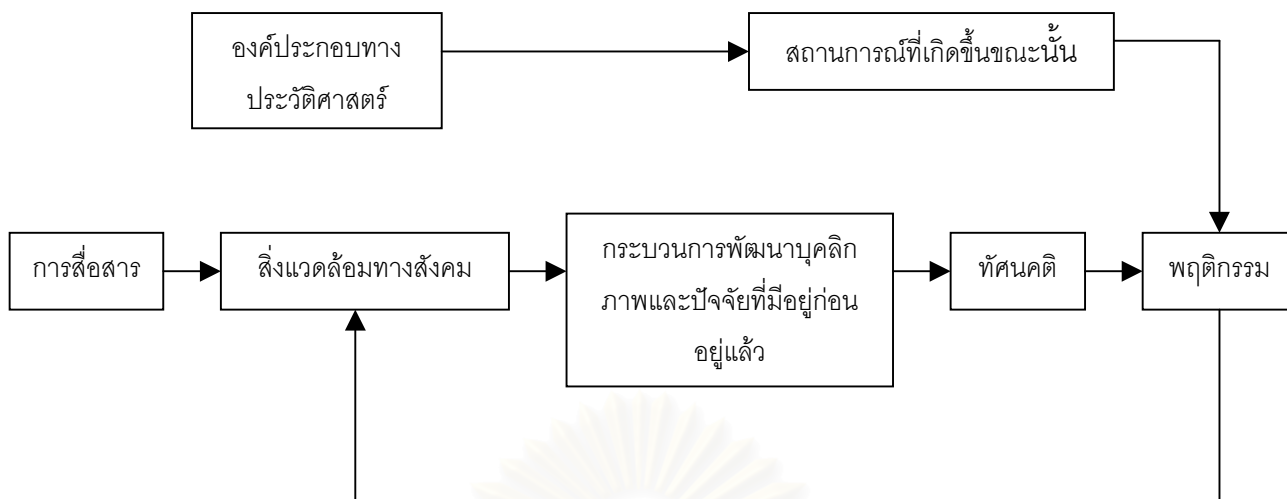
แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ หรือ เจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ ความคิด คำพูด เหตุการณ์ หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ทัศนคติเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ส่วนบุคคล มีลักษณะที่ค่อนข้างที่จะคงทนแต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีเหตุผลหรือเหตุการณ์สำคัญเพียงพอ และทัศนคติมีความพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อได้รับการกระตุ้น

Thiendis (Attitude and Attitude change 1971) กล่าวว่า ทัศนคติมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. การเรียนรู้ (Cognitive Component) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคน
2. ความรู้สึก (Affective Component) ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจ เกิดจากอารมณ์ ซึ่งจะไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด ถ้าบุคคลมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลก็จะมีสภาพจิตใจที่สนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งนั้นอย่างถาวรพอสมควร
3. พฤติกรรมที่แสดงออก (Behavioral Component) ทัศนคติเป็นสภาพจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก เพราะถ้ามีความรู้สึกต่อสิ่งใดแล้ว ก็จะมีท่าทีต่อสิ่งนั้นในลักษณะอันจำกััด

Newson และ Siegfried (Newson and Siegfried 1981) ได้เสนอแบบจำลองของกระบวนการพื้นฐานในการเกิดทัศนคติเอาไว้ดังนี้

แบบจำลองข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การก่อตัวของทัศนคติมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ (Historical Factor) หมายถึง ลักษณะทางด้านประวัติของบุคคล ได้แก่ สถานที่เกิด บุคลิกภาพ ภูมิลำเนา สถานภาพทางเศรษฐกิจ บรรทัดฐานทางสังคม บุคลิกภาพ และการพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับการเมืองและสังคมที่ผ่านมา ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดลักษณะของบุคคล
2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ซึ่งประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ การโน้มน้าวใจ กลุ่มและบรรทัดฐานของกลุ่ม สถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตของบุคคล ประสบการณ์ และองค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทในการสร้างทัศนคติซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องต่างๆ
3. กระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพและปัจจัยที่มีอยู่ก่อนแล้ว (Personality Process and Predisposition) ซึ่งเป็นกระบวนการพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของบุคคล ได้แก่ ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในสังคม การป้องกันตัวเอง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ความเชื่อ ความรู้ อารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งทำให้บุคคลแต่ละบุคคลมีทัศนคติที่ไม่เหมือนกัน
4. ทัศนคติ (Attitude) ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อเรื่องต่างๆ นั้น เกิดขึ้นจากการมองแบบเหมารวมพวก (Stereotype) นอกจากนี้เรายังอาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติของบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดจากรอบแห่งประสบการณ์ (Frame of Reference)
5. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารองค์ประกอบสำคัญในการเชื่อมโยงให้มนุษย์เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะทัศนคติจะเกิดจากอะไรก็ตามก็จะต้องมีการสื่อสารเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วยเสมอ จนสามารถกล่าวได้ว่า การสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันเป็นกิจกรรมที่สำคัญ และมีผลให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

โดยทั่วไปคนเราสามารถที่จะเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นได้ กระบวนการในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ (Herbert 1967: 496 – 471)

1. การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเขา และเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความพอใจจากบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่เขายอมทำตามสิ่งที่บุคคลผู้มีอิทธิพลอยากให้ทำ ก็เพราะคาดหวังว่าจะได้รับรางวัลหรือการยอมรับ ทัศนคติที่เกิดขึ้นจากการยินยอมนี้อธิบายได้ในแง่ของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของบุคคลในสังคม

จำนวนทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปจากกระบวนการยินยอมนี้ ขึ้นอยู่กับความสำคัญของผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากการยอมทำตามนั้นๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าการยอมทำตามนี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติซึ่งพลังที่ผลักดันให้บุคคลยอมกระทำตามนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความมาก - น้อยหรือความรุนแรงของรางวัลและการลงโทษ บุคคลจะยอมทำตามในบางสิ่งบางอย่างก็ต่อเมื่อเขาอยู่ในภาวะที่ผู้มีอิทธิพลจะบังคับเขาได้

2. การเลียนแบบ (Identification) เป็นภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น และเป็นผลมาจากการที่เขาต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือที่พึงพอใจระหว่างตัวเขากับบุคคลอื่นหรือกลุ่มคนอื่น ความสัมพันธ์นี้อาจจะออกมาในรูปของการรับเอาบทบาททั้งหมดของบุคคลหรือกลุ่มมาเป็นของตน และ / หรือเลียนแบบบทบาทซึ่งกันและกัน ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเลียนแบบนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะเลียนแบบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความดึงดูดใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลังของแหล่งข่าว

เมื่อบุคคลยอมรับหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยใช้กระบวนการเลียนแบบแล้ว บุคคลนั้นมีแนวโน้มจะกระทำสิ่งดังกล่าว เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่จะดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพบางอย่างในสังคม นั้นหมายความว่า ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคม

3. ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เนื่องจากสิ่งนั้นตรงกับความต้องการภายในและค่านิยมของเขาพอดี

กรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยกระบวนการนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่เขามีอยู่เดิม ความพอใจจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของละเอียดของพฤติกรรมนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ นั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์เริ่มอยู่กันเป็นชุมชน โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถมีได้หลายลักษณะ หลายวัตถุประสงค์ ดังนั้นการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมและถูกต้องจึงเป็นไปได้ยาก นักวิชาการจึงให้ความหมายของการมีส่วนร่วมตามสาขาวิชาหรือความสนใจของตน

ในรายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Expert เรื่อง “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างใน บุญชัย เกิดปัญญาวงศ์ 2535: 76) ได้กล่าวถึงการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นไม่สามารถให้คำจำกัดความที่ตายตัวได้ และมีการให้ความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน ในการจะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นต้องดูบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ และสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศนั้น” นอกจากนี้การประชุมดังกล่าวยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมเอาไว้ด้วยว่า

การมีส่วนร่วมจะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนและสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในกระบวนการพัฒนา และในการแบ่งสรรผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของ

1. การสนับสนุนและกระบวนการพัฒนา
2. การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
3. การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Department of International Economic and Social Affairs 1981: 5)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมใดๆ นั้นจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความ

ร่วมมือจากประชาชนในการลงมือกระทำ กล่าวคือจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลและการลงมือกระทำ

ในทางรัฐศาสตร์มักจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในรูปของการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังคำกล่าวของอริสโตเติล นักปราชญ์ในสมัยกรีกโบราณเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นรูปของการปกครองที่ประชาชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง

Rousseau (อ้างใน บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์ 2535) ได้เขียนทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (A Participation Theory of Democracy) ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกมีส่วนร่วมหรือไม่ ที่สำคัญคือ จะต้องไม่มีใครเป็นนายใคร หรือเป็นนายแห่งชีวิตใคร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และความสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก รับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคมมูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัด และแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมขจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สำหรับทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Active Participation of Theory) ในทางจิตวิทยานั้น ผลการวิจัยบางเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ให้ข้อเสนอแนะว่า “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทำให้เกิดขึ้นได้โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ”

การทำให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการเกิดความรู้สึกนั้นๆ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ จะทำให้บุคคล กลุ่ม ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนให้ความคิดเห็น การตัดสินใจ และอุทิศพลังงานทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหาที่นั้นๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองได้ด้วยเช่นกัน (ลดาวัลย์ พอใจ 2536: 23)

ในทางสังคมวิทยา สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523: 28) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงพฤติกรรมอันประกอบไปด้วยการร่วมและการสมยอม ประพฤติตามพฤติกรรมคาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช้ทางการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายนี้คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั่นเอง

William W. Reeder (อ้างในบุญชัย เกิดปัญญาวิวัฒน์ 2535:80) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม

Philippe Encyclopedia of Social Work ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าคือ การแบ่งอำนาจในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในการกำหนด หรือจัดสรรทรัพยากร ซึ่งจะไม่สามารถทำได้โดยขาดความเข้าใจร่วมกันในจิตสำนึกและการประสานงานกันโดยการร่วมมือกันของบุคคลที่ส่วนใหญ่แสดงออกโดยผ่านกลุ่มตัวแทนในการกำหนดและหาแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งในขณะนี้จะทำให้บุคคลและกลุ่มสามารถตัดสินใจในสิ่งที่กระทบต่อชีวิตของเขา โดยเฉพาะผลประโยชน์ที่เขาควรจะได้รับจากบริการต่างๆ (เล่มเดียวกัน: 81)

สหประชาชาติได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่าคือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในระดับต่างๆ คือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมาย
2. ในการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ โดยสมัครใจ (United Nation 1978: 4)

จากความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ต่างๆ ที่ยกมาข้างต้นนี้สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการด้วยกันดังนี้

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่เฉพาะแต่ด้านกำลังกายหรือทักษะ กล่าวคือผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางจิตใจไม่ใช่เฉพาะด้านการกระทำเท่านั้น
2. การกระทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทั้งทางด้านการกระทำและจิตใจแล้วก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Group Goal) โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการยินยอมที่จะกระทำตามคำสั่ง ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “บุคคลวิถี” คือมีการติดต่อทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลและกลุ่ม
3. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นๆ ด้วย

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า (เล่มเดียวกัน: 82)

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ
 Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงอาจหมายถึง การกระทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ ซึ่งจะต้องกระทำโดยอาศัยช่วงระยะเวลาที่ถูกจังหวะและเหมาะสม นอกจากนี้การกระทำกิจกรรมดังกล่าวจะต้องเกิดความรู้สึกผูกพันของบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้ตามความสนใจและความถนัดของตนเป็นต้นว่า

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin 1976: 138) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติการขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้คือ การที่ประชาชนได้ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าไม่เกิดพิษภัยต่อส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสถานที่ที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่มีอยู่ รวมทั้งหาทางป้องกันและกำจัดมลภาวะหรือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมิให้เกิดขึ้น

แนวคิดสำคัญของการมีส่วนร่วม

แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้นได้บังเกิดขึ้นกับชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527: 182)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่นๆ อีกเป็นต้นว่า

1. ความศรัทธา ความเชื่อถือที่มีต่อบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือบุคคลที่มีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็จะช่วย
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ปวงชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

การพัฒนาต่างๆ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากประชาชน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและในกิจกรรมต่างๆ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้ โอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องอาศัยเงื่อนไขอย่างน้อย 3 ประการดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

หากปราศจากเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งข้างต้นนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะไม่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามนอกจากเงื่อนไขทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้ (บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์ 2535: 85)

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม เนื่องจากการมีส่วนร่วมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

2. ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทกกระทือนต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นสามารถจำแนกได้ 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านจัดโครงการทอดผ้าป่าต้นไม้
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้

แบบอย่างของผู้มีส่วนร่วม

ผู้มีส่วนร่วมนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. เป็นผู้กระทำการ คือผู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนา หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมา
2. เป็นผู้รับผลการกระทำ กล่าวคือได้รับผลจากกิจกรรมโดยตรง
3. เป็นสาธารณชนทั่วไป หรือประชาชนทั่วไปที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่่ามีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขอบเขตของการมีส่วนร่วม

ประเด็นเรื่องขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผู้พิจารณาไว้ 2 ทางด้วยกันคือ 1) พิจารณาจากกิจกรรมการพัฒนา เป็นการพิจารณาว่าประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใดหรือขั้นตอนใดในการพัฒนา 2) พิจารณาจากลักษณะการเข้าร่วมของประชาชน เป็นการดูว่าประชาชนเข้าร่วมอย่างไร

1. ขั้นตอนในการพัฒนาตามความเห็นของ ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ (2525) กล่าวว่า ประชาชนอาจเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา 4 ขั้นตอนคือ
 - ขั้นตอนการค้นหาค้นหาปัญหา กำหนดสาเหตุของปัญหา จัดลำดับของความสำคัญและหาแนวทางแก้ไข
 - ขั้นตอนการตัดสินใจ เลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
 - ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
 - ขั้นตอนการประเมินผลงานของกิจกรรมการพัฒนา

สำหรับขอบเขตการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ ประชาชนอาจเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือเข้าร่วมในทุกขั้นตอนก็ได้

2. ลักษณะการเข้าร่วมของประชาชน ขอบเขตการเข้าร่วมประเภทนี้จะพิจารณาว่าประชาชนจะเข้าร่วมทำกิจกรรมอะไรบ้าง ตามแนวคิดของ โคเฮน และอัฟฮอฟ (John M. Cohen and Norman T Uphoff 1977: 6) ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและอย่างไร เข้าร่วมโดยการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ หรือร่วมมือในความพยายามประเมินผลโครงการ

อย่างไรก็ตามลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอาจเข้าร่วมในลักษณะใดก็ได้ซึ่งผู้เข้าร่วมอาจจะเป็นได้ทั้งบุคคลภายในหรือภายนอกชุมชน โดยอาจจะพิจารณาได้จากประโยชน์ที่จะได้รับหรือประสบการณ์ที่ได้รับในอดีต ซึ่งมีผลต่อกิจกรรมนั้นๆ

ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจถูกจำกัดโดยลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทย เป็นต้นว่า ความเกรงใจมีผลทำให้คนบางกลุ่มในชุมชนอันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้มีฐานะดี มักได้รับเลือกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ และชาวบ้านก็จะเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากความเกรงใจผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือนายอำเภอที่ขอร้องให้เข้าร่วม

ข้อสังเกตของ ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ สะท้อนลักษณะประการหนึ่งซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของการมีส่วนร่วมคือ ลักษณะการครอบงำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งไม่ส่งเสริมหรือไม่ให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ ดังที่มีผู้วิจารณ์ว่า ปัญหาวิกฤติการณ์ปัจจุบันที่ก่อให้เกิดความยากจนทับทวีขึ้นนี้ มิได้เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เลี่ยงไม่ได้ แต่เป็นผลของความตั้งใจแต่ครั้งอดีตที่จะแยกชาวชนบทส่วนใหญ่ออกจากกรวางแผนและกระบวนการพัฒนา ความตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงการปฏิรูปสถาบันและโครงสร้างรวมทั้งการปฏิรูปการเกษตร และเน้นหนักแต่เพียงการเพิ่มผลผลิตเท่านั้น (อคิน รพีพัฒน์ 2527)

การครอบงำนั้นไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นโดยองค์กรของรัฐและผู้ปกครองเท่านั้น กลุ่มผู้มีผลประโยชน์หรือบางครั้งผู้นำในระดับท้องถิ่นเองก็มีส่วนในการครอบงำการพัฒนาด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักจะเป็นผู้มีฐานะดี มีอำนาจและมีอิทธิพลในท้องถิ่น รวมทั้งมีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับข้าราชการหรือตัวแทนของกลุ่มบุคคลและองค์กรภายนอกได้เป็นอย่างดี ลักษณะความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างบุคคลในท้องถิ่น จึงมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่ ม.ร.ว. อคิน ชี้ว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกัน และมีปัญหา ร่วมกันอาจร่วมมือกันแก้ปัญหาและช่วยเหลือกันได้

นอกจากนี้ปัญหาอื่นๆ ที่นับได้ว่าเป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมได้แก่ ความไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสื่อมวลชน และระดับการศึกษา รวมทั้งความแตกต่างทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ที่ถูกควบคุมโดยคนจำนวนน้อย และขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร หรือกลไกควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด นอกจากนี้การแบ่งแยกในสังคม เช่น ภาษา เพศ อายุ อาจมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมด้วย

การที่บุคคลจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ว่าด้วยความสำนึกของตนหรือด้วยการชักจูงจากผู้อื่นย่อมเป็นผลมาจากระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความผูกพันและความสำนึกที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยมองเห็นถึงผลกระทบที่เขาจะได้รับ รวมทั้งมีความรู้สึกที่สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตน ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์ เนื่องจากพวกเขาจะได้รับผลจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง เช่น พวกเขาจะได้รับความรู้จากป่า มีน้ำในลำธารสำหรับอุปโภคบริโภค ตลอดจนมีอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันเราต้องยอมรับว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี 2526: 27)

แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” นี้มีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายที่แตกต่างกันออกไป เป็นต้นว่า

ในทางชีววิทยา ทุกๆ สิ่งที่อยู่รอบๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อมของสิ่งนั้น (Haynes 1978: 61)

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้สรุปความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ว่าเป็น ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผนประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีผลสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ (ณรงค์ ขาวจิตร 2534)

ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ (2530: 1) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งมีได้มีแต่สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมด้านชีวกายภาพ (Biophysical Environment) และสิ่งแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรม (Socialcultural Environment)

ทวี ทองสว่าง (2530: 1) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัตถุ พฤติกรรม และสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา เช่น สภาพลมฟ้าอากาศ ดิน และสิ่งมีชีวิตต่างๆ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดรูปร่างความเป็นอยู่ รวมทั้งการอยู่รอดของแต่ละชีวิตหรือสังคมสิ่งมีชีวิตนั้น

เสถียร เขยประทับ (2528) ได้อธิบายไว้ว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต นับตั้งแต่คน สัตว์ ดิน น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ตลอดจนสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น อาคารที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง โรงงานอุตสาหกรรม สิ่งก่อสร้าง สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังหมายรวมไปถึงสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับคนเราทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ

กล่าวโดยสรุป “สิ่งแวดล้อม” ก็คือ สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ทั้งที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่เองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการอาศัยดำรงชีวิตของมนุษย์

คุณสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทั้งหลายจะมีคุณสมบัติเฉพาะตัวซึ่งสรุปได้ดังนี้ (เกษม จันทรแก้ว 2530)

1. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทนั้นมีคุณสมบัติเฉพาะตัวในการแสดงให้เห็นว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ น้ำ ดิน มนุษย์ สัตว์ วัฒนธรรม ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมนั้นจะไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่ด้วยเสมอ เช่น มนุษย์กับที่อยู่อาศัย ต้นไม้กับดิน น้ำกับปลา ฯลฯ
3. สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่งมีความต้องการสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอ เช่น ปลาต้องการน้ำ มนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัย
4. สิ่งแวดล้อมจะอยู่กันเป็นกลุ่ม ซึ่งกลุ่มของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เรียกว่า “ระบบนิเวศน์” หรือ “ระบบสิ่งแวดล้อม” ซึ่งภายในระบบนี้มีองค์ประกอบหลายชนิด แต่ละชนิดจะมีหน้าที่เฉพาะ และทำหน้าที่ของตนภายในระบบนิเวศน์นั้นๆ
5. สิ่งแวดล้อมทั้งหลายมักจะมี ความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์ต่อกันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นเมื่อทำลายสิ่งแวดล้อมหนึ่งแล้วจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เป็นลูกโซ่เสมอ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า จะส่งผลต่อการพังทลายของดิน เมื่อดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ก็เกิดอุทกภัยสูญเสียทรัพยากรดินและชีวิต ฯลฯ

6. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทจะมีลักษณะและความเปราะต่อการถูกรบกวนได้แตกต่างกัน บางชนิดจะมีความคงทนได้ดี บางชนิดเปราะง่าย เช่น ดินมักจะถูกชะล้างได้ง่าย
7. สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ เช่น เมืองทุกเมืองจะค่อยๆ เติบโต การทำลายป่าแล้วเผาจะมีพีชค้อยๆ ขึ้นทดแทนเป็นต้น

ประเภทของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ สัตว์ป่า ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อาจเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ หรือไม่สามารถมองเห็นได้ อาจแบ่งย่อยได้ 2 ประเภทคือ
 - 2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ความรู้ ความสามารถสร้างขึ้นมา เช่น อาคารบ้านเรือน รถยนต์ ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สร้างสิ่งแวดล้อมเหล่านี้โดยขาดการศึกษาถึงความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติแล้ว สิ่งที่สร้างขึ้นมาจะเข้าไปรบกวนสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในที่ของมันได้
 - 2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปร่าง เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎระเบียบต่างๆ

หน้าที่ของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีหน้าที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. เป็นแหล่งที่มาของทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบสำหรับภาคเศรษฐกิจ
2. เป็นที่รองรับระบบต่างๆ ที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ (Life Support System)

3. ทำหน้าที่รองรับ ดูดกลิ่น และย่อยสลายเศษเหลือ (Residuals) จากการผลิตและการบริโภค
4. เป็นฝ่ายให้สิ่งๆที่เรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Goods) เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ ความงามของธรรมชาติ สภาพป่าตามธรรมชาติ เป็นต้น (ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ 2530: 2)

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความหมายของการอนุรักษ์

คำว่า “การอนุรักษ์” นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กันดังนี้

นิวัติ เรืองพานิช (2528: 14) กล่าวว่า “การอนุรักษ์” หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

จีระ จินตบุญกุล (2530: 18) กล่าวว่า “การอนุรักษ์” หมายถึงการใช้สิ่งที่มีอยู่อย่างเหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุดตลอดไป

ทวี ทองสว่าง (2530: 11 – 12) กล่าวว่า “การอนุรักษ์” หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด เป็นเวลานานที่สุด จะต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

จากความหมายต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า “การอนุรักษ์” หมายถึงการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และใช้ได้ในระยะเวลายาวนานที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นิวัติ เรืองพานิช (2528: 15) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 10 ประการด้วยกันดังนี้

1. การที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจำเป็นอย่างไรที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร กล่าวคือต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อม และจะให้ประโยชน์และโทษแก่มนุษย์ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้นๆ อย่างน้อยต้องคำนึงถึงการสูญเปล่า อันอาจเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
2. รักษาทรัพยากรที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง และทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งต้องตระหนักว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจะไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม
3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ โดยอาศัยอัตราการผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตาย
4. ประชากรเป็นปัจจัยที่ทำให้สภาวะแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างไรที่จะต้องประมาณอัตราการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาความต้องการในการใช้ทรัพยากรเป็นสำคัญ
5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการที่จะผลิตและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้อย่างเพียงพอ
6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะต้องทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกระบบโรงเรียนและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ
7. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามกาลเทศะ
8. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
9. การวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมหรือสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะว่าการพัฒนาและสังคมมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก
10. ไม่มีโอกาสใดที่การอนุรักษ์จะสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุกๆ

ด้านต่อสังคมมนุษย์ รวมถึงการใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลายๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

หลักในการอนุรักษ์

ฝ่ายประชาสัมพันธกรมป่าไม้ได้เสนอหลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดผลดีต่อสาธารณชนไว้ดังนี้ (มปป: 5 – 10)

1. การสำรวจตรวจหา (Exploration)

สิ่งแรกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคือการสำรวจตรวจหาสิ่งที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์ นักการป่าไม้จะเสาะแสวงหาพืชพันธุ์ไม้ที่สำคัญ ในการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ นักธรณีวิทยาจะพยายามค้นหาแหล่งแร่ที่มีค่า ส่วนนักอุทกวิทยาก็ทำการสืบค้นหาแหล่งน้ำต่างๆ นักการเกษตรก็จะสำรวจหาวิธีการปรับปรุงที่ดินเพื่อใช้ในการเพาะปลูก วิศวกรก็พยายามค้นหาวิธีที่จะนำพลังงานจากดวงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์เป็นต้น

2. การป้องกัน (Protection)

เมื่อสำรวจทรัพยากรต่างๆ หรือสิ่งต่างๆ ที่ต้องการนำมาใช้ประโยชน์ได้แล้วก็ต้องมีการป้องกันมิให้ทรัพยากรเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นพิษภัย (Pollution) เกิดความเสื่อมโทรม (Deterioration) เกิดความเสียหาย (Spoilage) หรือถูกทำลาย (Destruction) ไป ในอดีตที่ผ่านมาได้เกิดการสูญเสียทรัพยากรน้ำในหลายๆ วิธีทาง เช่น น้ำซึมรั่วหายไปจากคูคลองส่งน้ำ หรือการระเหยของน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ความสูญเสียเหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะลดลงได้ ความเป็นพิษของน้ำและอากาศเป็นเรื่องที่ควบคุมได้ แต่ทรัพยากรธรรมชาติอีกหลายอย่างที่ถูกทอดทิ้งก็จะเสื่อมโทรมไปเองตามธรรมชาติได้เหมือนกัน เช่นป่าไม้ที่ไม่มีมีค่า ถ้าหากละทิ้งไม่ช่วยธรรมชาติในการบำรุงรักษาแล้ว พันธุ์ไม้ที่ไม่มีมีค่าอาจจะบุกรุกป่านั้นมากขึ้น จนพันธุ์ไม้ชนิดมีค่าต้องลดน้อยลงและเสื่อมสูญไปพื้นดินที่ถูกชะละลายปล่อยให้หน้าดินถูกชะล้างด้วยแรงฝนและแรงลม ดิน ทราย ที่ตรงนั้นก็ค่อยๆ เสื่อมค่าลงไปได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีพลังงานอีกมากมายที่แฝงตัวอยู่ในธรรมชาติและยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มในอนาคตว่าควรจะต้องมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและมีการอนุรักษ์ที่สมควรประกอบกันไป

3. การลดอัตราการสูญเสีย (Reduction of Waste)

หลักการสำคัญของการอนุรักษ์อีกข้อหนึ่งคือ การบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐศาสตร์และมีประสิทธิภาพ นั่นคือ เป็นการบริโภคที่มีการลดอัตราการเสื่อมโทรมให้มากที่สุด ทุกครั้งที่มนุษย์ใช้ทรัพยากรย่อมจะมีสิ่งหนึ่งที่ทิ้งขว้างไปเสมือนของไม่มีค่าที่เรียกกันว่า “By Product” นี่คือน้ำที่เราจะต้องอนุรักษ์และหาทางใช้ให้เป็นประโยชน์ ตัวอย่างเช่นทรัพยากรป่าไม้ เมื่อทำการโค่นต้นไม้ลงจะต้องริดกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ออก เพื่อความสะดวกในการขนไม้ออกจากป่า กิ่งก้านที่ริดออกก็จะถูกทิ้งให้ผุเปื่อยอยู่ในป่านั้นแทนที่จะนำมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่นทำไม้ชิ้นเล็กๆ สำหรับปูพื้นๆ ที่เรียกว่า “ปาร์เก้” หรือแม้แต่เศษซี้เลื่อยก็ควรนำมาเป็นส่วนประกอบของไม้อัดได้เช่นกัน ดังนั้นด้วยวิถีทางใดๆ ก็ตาม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้ได้เต็มที่ (Fuller Use) ซึ่งเท่ากับเราได้เพิ่มปริมาณของทรัพยากรนั้นไปในตัว

4. พยายามใช้สิ่งต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพรองลงมา (Use Lower – Grade Material)

การพยายามใช้สิ่งต่างๆ ที่มีคุณภาพรองลงมา และพยายามนำวิทยาการที่เหมาะสมเข้ามาช่วย เราก็อาจมีทรัพยากรเพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด และพบคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้นมากขึ้นเท่าที่ผ่านมานุษย์มักจะเลือกใช้แต่ของดีหรือดีที่สุดอยู่ตลอดเวลา ทั้งๆ ที่บางครั้งไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ของที่มีคุณภาพสูงเช่นนั้นเลยก็ตาม เป็นต้นว่า สมัยก่อนผู้คนในจังหวัดภาคเหนือใช้ไม้สักทำรั้วบ้าน ทำหลังคาบ้าน และทำพื้น เป็นต้น

5. การปรับปรุงคุณภาพ (Improve the Quality)

ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ได้เรียนรู้วิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพชั้นรองลงมา นักวิทยาศาสตร์จำนวนไม่น้อยยังได้ศึกษาวิธีการที่จะปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรเหล่านั้นด้วย เช่นหาวิธีที่จะปรับปรุงน้ำเสียให้ใช้ประโยชน์ได้อีก หาวิธีการปรับปรุงคุณภาพที่ดินที่เสื่อมโทรม เพื่อจะนำกลับมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกอีก เป็นต้น

6. การใช้สิ่งอื่นทดแทนกัน (Substitution)

ในที่นี้หมายถึงการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีเหลือมาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ยากขึ้น เช่น ใช้เสาเข็มคอนกรีตแทนการใช้ไม้เสาเข็มในการลงรากปลูกสร้างอาคาร เป็นต้น

7. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Re – Cycling)

ในการผลิตต่างๆ ย่อมจะมีเศษวัสดุเหลืออยู่มาก เช่น เศษโลหะต่างๆ เป็นต้นว่า ทองแดง สังกะสี ตะกั่ว สิ่งเหล่านี้นำไปหลอมกลับมาใช้ใหม่ได้อีก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

เสนห์ พบพาน (2528) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนอำเภอนครหลวง โดยศึกษากิจการอุตสาหกรรมในเขตเกษตรกรรม พบว่า ประชาชนโดยรวมมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ในระดับปานกลาง การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่วนอายุ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน และการเข้าถึงสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ศรีปริญญา ฐปกระจำง (2529) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของพัฒนากรในการส่งเสริมและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบท พบว่า

1. พัฒนาการส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทในระดับปานกลาง
2. ลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วมวางโครงการและร่วมปฏิบัติมากกว่าการมีส่วนร่วมบำรุงรักษา
3. ระยะเวลาการปฏิบัติงานในชุมชน ระยะเวลาการปฏิบัติงานในเขตพัฒนาตำบลปัจจุบัน และความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทของพัฒนากร
4. เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาคเขตปฏิบัติงาน การติดต่อข่าวสารสิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทของพัฒนากร

ประสพ ดีอินทร์ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ โดยศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาสังคม และด้านอื่นๆ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความแตกต่างกันคือ ปัจจัยด้านประชากรจะมีแต่ขนาดครอบครัวเท่านั้นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนอายุและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม จำนวนที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้า

อบรมจากหน่วยงานต่างๆ จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม รายได้ การใช้เชื้อเพลิง การจัดหาเชื้อเพลิง ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมและด้านอื่นๆ พบว่าการพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

ฉัตรภรณ์ วิวัฒนวานิช (2537) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชาชนในหมู่บ้านพลา และหมู่บ้านพยุห อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พบว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ การคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม และการได้รับข่าวสาร
3. ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความรู้ ความเข้าใจ

บุญลือ ศษเสณีย์ (2532) ได้ศึกษาความรู้ และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเสม็ด จังหวัดระยองพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง โดยผู้ประกอบอาชีพหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะมีความรู้มากกว่าผู้ประกอบอาชีพหลักไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และประชาชนที่มีการศึกษาสูงมีความตระหนักมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีพฤติกรรมมารับข่าวสารในระดับปานกลาง

ลดาวัลย์ พอใจ (2536) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็มีความสัมพันธ์กับความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สุวารีย์ วงศ์วัฒนา (2536) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารในระดับต่ำ มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับน้อย พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นตัวแปรเดียวที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บุษบา ภูสกุล (2535) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ได้โดยทัศนคติมีอิทธิพลในทางลบ ในขณะที่พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีอิทธิพลในทางบวก

สุภาวรักษ์ จุตระภูล (2536) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการทิ้งขยะแยกประเภทเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร การเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ ไปสเตอร์ งานนิทรรศการ มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการทิ้งขยะแยกประเภท การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน บุคคลในครอบครัว ไปสเตอร์ งานนิทรรศการ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ แผ่นพับ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

สุมาลี ตั้งจิตต์ศีล (2537) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ กับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนที่ได้รับการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพของแหล่งน้ำมากที่สุด คือ โทรทัศน์ ส่วนสื่อบุคคล คือ สามี / ภรรยา พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทักษะ แต่การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล สามี / ภรรยา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ความรู้ในเรื่องการรักษาแหล่งน้ำมีความสัมพันธ์กับทักษะ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ และในส่วนของผู้ชาย ก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ ในเรื่องประชากรศาสตร์ ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ส่วนระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้มีความสัมพันธ์กับความรู้และทักษะ

จารุณี บุญนิพันธ์ (2539) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร กับความตระหนัก ทักษะ และการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับทักษะที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ทักษะที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมยังมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

งานวิจัยต่างประเทศ

แซคเกอร์ (Zachor, 1975) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้น 11 โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนจำนวน 436 คน จากโรงเรียน 6 แห่ง พบว่า เพศ ขนาดของครอบครัว การอ่านวารสารและหนังสือพิมพ์ การได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและภูมิปัญญาของนักเรียน เป็นปัจจัยก่อให้เกิดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้จากการเปรียบเทียบคะแนนพบว่า นักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนหญิง เด็กจากครอบครัวเล็กมีคะแนนสูงกว่าเด็กจากครอบครัวใหญ่ และเด็กที่อ่านหนังสือพิมพ์ตั้งแต่สามฉบับขึ้นไปมีคะแนนสูงกว่าเด็กที่อ่านจำนวนน้อยกว่านั้น

ชิตวูด (Chitwood, 1977) ทำการวิจัยเกี่ยวกับความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของผู้เข้าค่ายอนุรักษ์สำหรับเยาวชน 4 ค่าย เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมว่ามีการเปลี่ยนแปลง

แปลงหรือไม่หลังจากจบการเข้าค่ายแล้ว ซึ่งผลที่ได้พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ และเจตคติ ต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีขึ้น คะแนนจากแบบวัดความรู้มีความสัมพันธ์กับคะแนนจากแบบวัดเจตคติ ความแตกต่างของคะแนนระหว่างเพศหญิงและเพศชายมีค่าน้อย เพศชายมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านความรู้มากกว่า และเพศหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่า เพศชาย

เลฟทริดจ์ (Lefttridge, 1978) ได้ทำการศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในชนบทและในเมืองว่าแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโรงเรียนในมัธยมชนบทและในเมือง 9 โรงเรียนในรัฐแคนซัส จำนวน 1,078 คน ซึ่งเลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์อเมริกา วรรณคดีหรือภาษาอังกฤษ เพื่อหลีกเลี่ยงวิชาวิทยาศาสตร์ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อกรรับรู้ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมัธยมในชนบทมีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนมัธยมในเมือง

คาสติลโล (Castillo, 1980) ได้สรุปผลงานของผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับช่องทางในการติดต่อสื่อสาร และแหล่งความรู้ทางการเกษตรที่เกษตรกรได้รับว่า แหล่งข่าวที่เป็นตัวบุคคลนั้นสำคัญที่สุด ซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริม เพื่อนบ้านและญาติ นอกจากนี้เขายังพบว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับการส่งเสริมโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารจากวิทยุมากที่สุด ซึ่งเป็นที่นิยมของเกษตรกรมากกว่าเอกสารสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์

แดเนียล แองเคโลวิช อินคอร์เปอเรชั่น (1995) ได้สำรวจความเห็นของผู้บริหารบริษัทใหญ่ๆ ในสหรัฐอเมริกาประมาณ 270 คน เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่านักบริหาร 6 ใน 10 คนกล่าวว่า สิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาก่อนเรื่องอื่น และกำลังเป็นปัญหาที่ร้ายแรงทุกด้าน เรื่องการจราจร อากาศเสีย ความคับคั่ง น้ำเสีย และการกำจัดขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด เมื่อให้จัดอันดับปัญหาต่างๆ จำนวน 10 เรื่อง ผู้บริหารเหล่านั้นก็จัดปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้สำคัญเป็นอันดับ 5 แต่ผู้บริหาร 7 ใน 10 คน ไม่เชื่อว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมจะกระทบกระเทือนต่อสุขภาพของตนและครอบครัวโดยตรง ในการแก้ปัญหาเหล่านั้นผู้บริหารส่วนใหญ่ยังไม่เต็มใจจ่ายเงินหรือร่วมมืออย่างจริงจัง ต่างเห็นว่ารัฐบาลต้องเป็นผู้แนะนำ และต้องใช้มาตรการทางกฎหมายที่ดีที่สุด และร้อยละ 41 เห็นว่าในอดีตนั้นสหรัฐอเมริกาเอาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ

ริชมอนด์ (Richmond, 1997) ทำการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยม 5 ในประเทศอังกฤษ ผลของการวิจัยพบว่านักเรียนมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ แต่เข้าใจโดยสังเขปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกว้างขวางพอสมควร มีทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นไปในทางบวก แต่ถ้ามีเรื่องความรับผิดชอบหรือเสียสละเป็นภาระด้วยก็จะเป็นไปในทางลบ นักเรียนชายมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดีกว่านักเรียนหญิง และในการหาความสัมพันธ์นั้นความคิดรวบยอดกับทัศนคติของเด็กมีความสัมพันธ์ในเกณฑ์สูงแสดงว่า ความคิดรวบยอดที่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมและการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยใช้การวัดแบบครั้งเดียว (One – Shot Descriptive Study) และใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 66,000 คน โดยแบ่งออกเป็นประชาชนในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวน 45,000 คน จากโรงงาน 302 โรง และประชาชนในเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำนวน 21,000 คนจากโรงงาน 45 โรง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 400 คน โดยคำนวณจากสูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ 2543: 22)

$$n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

เมื่อความเชื่อถือได้ของการเลือกตัวอย่าง = 95 % และ

n คือ จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือขนาดของประชากร

e คือ ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับให้ได้

เมื่อแทนค่าสูตร

$$n = \frac{66,000}{[1 + (66,000)(0.05)^2]}$$

$$= 397.59 \approx 400$$

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling) เพื่อทำเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการออกเป็น 2 กลุ่มด้วยวิธี Stratified Sampling คือ โรงงานในเขตอุตสาหกรรมทั่วไป จำนวน 302 โรง ซึ่งมีคนงาน 45,000 คน และ โรงงานในเขตอุตสาหกรรมส่งออก จำนวน 45 โรง ซึ่งมีคนงาน 21,000 คน จากนั้นกำหนดขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่มตามสัดส่วน โดยเป็นคนงานจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวน 273 คน และคนงานจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำนวน 127 คน

ขั้นตอนที่ 2 หาจำนวนโรงงานในแต่ละเขตอุตสาหกรรมด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้สัดส่วนร้อยละ 10 ดังนั้นจะเป็นโรงงานในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวน 30 โรง และโรงงานในเขตอุตสาหกรรมส่งออกจำนวน 5 โรง

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มรายชื่อโรงงานในแต่ละเขตอุตสาหกรรมตามจำนวนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 4 เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงงานโดยใช้วิธี Accidental Sampling โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปโรงงานละ 10 ตัวอย่าง และโรงงานในเขตอุตสาหกรรมส่งออกโรงงานละ 26 ตัวอย่าง

ตัวแปรในการวิจัย

จากสมมติฐานของการวิจัยสามารถกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 7 การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

ตัวแปรอิสระ คือ การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสร้างแบบสอบถามซึ่งได้มาจากการค้นคว้าจากเอกสาร รวมทั้งศึกษาการสร้างแบบสอบถามที่มีผู้เคยทำวิจัยมาก่อนเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมมากที่สุด โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Close – ended Questionnaire) โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 7 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการทำงาน และตำแหน่ง จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่วัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารทั่วไป ได้แก่ ข่าวสารจากสื่อมวลชนและจากสื่อบุคคล จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 5 เป็นคำถามที่วัดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 6 เป็นคำถามที่วัดทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 7 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 12 ข้อ

การตรวจสอบเครื่องมือ (Validity Test)

เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูลที่จะได้รับ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิจัยไปทดลองใช้ก่อน (Pre – Test) จำนวน 40 ชุด โดยทำการสอบถามจากประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณรอบเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อทดสอบว่าคำถามในแต่ละข้อ แต่ละตอนในแบบสอบถามสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการหรือไม่ คำถามที่ใช้เหมาะสมหรือไม่ ยากหรือง่ายต่อการเข้าใจหรือไม่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

การทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ (Reliability Test)

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือหรือแบบสอบถามซึ่งจัดระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้วิธีการทดสอบครั้งเดียว และนำผลการทดสอบมาคำนวณหาค่าความเชื่อถือได้ โดยวิธีการทดสอบของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson's Method) จากสูตร (วิเชียร เกตุสิงห์ 2543: 92)

สูตร KR21

$$rtt = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\bar{X}(k-\bar{X})}{kS^2} \right\}$$

เมื่อ X คือ คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งหมด
k คือ จำนวนข้อ
S² คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลจากการคำนวณหาค่าความเชื่อถือได้ของความรู้ คือ .742

ในส่วนของความเชื่อถือได้ของแบบทดสอบความตระหนัก ทศนคติและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ใช้สูตร Coefficient Alpha ของ Cronbach ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2543: 93)

$$\alpha = \frac{k}{(k-1)} \left\{ 1 - \frac{\sum Vi}{Vt} \right\}$$

เมื่อ α คือ ค่าความเชื่อถือได้
k คือ จำนวนข้อ
Vi คือ ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
Vt คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

ผลจากการคำนวณหาค่าความเชื่อถือได้ของความตระหนัก คือ .849

ผลจากการคำนวณค่าความเชื่อถือได้ของทัศนคติ คือ .730

และผลจากการคำนวณค่าความเชื่อถือได้ของการมีส่วนร่วม คือ .720

ค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ดังกล่าวนับว่ามีค่าสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามประกอบกับการสัมภาษณ์ โดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการฝึกอบรมในการสัมภาษณ์แล้วจำนวน 10 คน มาทำการสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

เกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความตระหนัก ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดจากความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 12 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ

ตอบถูกได้ 1 คะแนน

ตอบผิดได้ 0 คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาจัดระดับความรู้เป็น 3 ระดับดังนี้

คะแนนมากกว่า $X + 0.5 SD$ = มีความรู้มาก

คะแนนระหว่าง $X \pm 0.5 SD$ = มีความรู้ปานกลาง

คะแนนน้อยกว่า $X - 0.5 SD$ = มีความรู้น้อย

2. ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดจากความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน

และจัดค่าของคะแนนเฉลี่ย (จาก 8 ข้อ) ออกเป็น 5 ระดับคือ

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 ระดับต่ำมากหรือมีความตระหนักน้อยมาก

คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 ระดับต่ำหรือมีความตระหนักน้อย

คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 ระดับต่ำปานกลางหรือมีความตระหนักระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 ระดับสูงหรือมีความตระหนักสูง

คะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 ระดับสูงมากหรือมีความตระหนักสูงมาก

3. ทศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดจากทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน

และจัดค่าของคะแนนเฉลี่ย (จาก 8 ข้อ) ออกเป็น 5 ระดับคือ

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 ระดับต่ำมากหรือมีทัศนคติในเชิงลบอย่างมาก

คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 ระดับต่ำหรือมีทัศนคติในเชิงลบ

คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 ระดับต่ำปานกลางหรือมีทัศนคติปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 ระดับสูงหรือมีทัศนคติในเชิงบวก

คะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 ระดับสูงมากหรือมีทัศนคติในเชิงบวกอย่างมาก

4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดจากการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 12 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ

บ่อยที่สุด	5 คะแนน
บ่อย	4 คะแนน
ตามสมควร	3 คะแนน

นานๆ ครั้ง 2 คะแนน

ไม่เคย 1 คะแนน

และจัดค่าของคะแนนเฉลี่ย (จาก 12 ข้อ) ออกเป็น 5 ระดับคือ

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 มีส่วนร่วมระดับต่ำมาก

คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 มีส่วนร่วมระดับต่ำ

คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 มีส่วนร่วมระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 มีส่วนร่วมระดับสูง

คะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 มีส่วนร่วมระดับสูงมาก

เกณฑ์การให้คะแนนการเปิดรับข่าวสารทั่วไปและการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้

1. การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

1.1 ความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

ทุกวัน 5 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารมาก

บ่อยมาก 4 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารค่อนข้างมาก

พอสมควร 3 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารปานกลาง

นานๆ ครั้ง 2 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารน้อย

ไม่เคยเปิดรับเลย 1 คะแนน ไม่เคยเปิดรับข่าวสารเลย

1.2 ความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล

ทุกวัน 5 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารมาก

เกือบทุกวัน 4 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารค่อนข้างมาก

บางวัน 3 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารปานกลาง

นานๆ ครั้ง 2 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารน้อย

ไม่เคยเปิดรับเลย 1 คะแนน ไม่เคยเปิดรับข่าวสารเลย

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับการสื่อสารระหว่างบุคคล แยกตามประเภทเนื้อหาที่

พูดคุย

ทุกวัน 5 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารมาก

บ่อยมาก	4 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารค่อนข้างมาก
พอสมควร	3 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารปานกลาง
นานๆ ครั้ง	2 คะแนน มีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารน้อย
ไม่เคยเปิดรับเลย	1 คะแนน ไม่เคยเปิดรับข่าวสารเลย

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับต่ำมาก

คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับต่ำ

คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับสูง

คะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับสูง

2. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.1 ความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ

บ่อยที่สุด	5 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับสูง
บ่อยมาก	4 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับค่อนข้างสูง
พอสมควร	3 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับปานกลาง
นานๆ ครั้ง	2 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับต่ำ
ไม่เคยเลย	1 คะแนน ไม่เคยเปิดรับข่าวสารเลย

อิทธิพลของสื่อที่มีต่อความรู้ ความเข้าใจสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น

มากที่สุด	5 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับสูง
มาก	4 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับค่อนข้างสูง
พอสมควร	3 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับปานกลาง
น้อย	2 คะแนน มีความสนใจเปิดรับข่าวสารระดับต่ำ
น้อยที่สุด	1 คะแนน ไม่เคยเปิดรับข่าวสารเลย

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับต่ำมาก

คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับต่ำ

คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับสูง

คะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารในระดับสูง

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ อธิบายข้อมูลตามลักษณะต่างๆ คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ปริมาณการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยหาค่าร้อยละ และคะแนนเฉลี่ย และนำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด

การประมวลผลข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลได้เรียบร้อยแล้วจึงทำการตรวจสอบข้อมูล ลงรหัส (Coding) แล้วจึงนำไปประมวลผลข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC+ เพื่อคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ โดยเก็บข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของประชาชนในเขตพื้นที่ดังกล่าวจำนวน 413 คน ได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยตอนที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน อันได้แก่ การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

ส่วนที่ 2 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยตอนที่ 2

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยตอนที่ 1

ส่วนที่ 1

ลักษณะทางประชากร

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการทำงาน และตำแหน่งงาน ดังผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	182	44.1
หญิง	231	55.9
รวม	413	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยเพศหญิงมากกว่าเพศชายประมาณร้อยละ 11.8

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
15 – 25 ปี	109	26.4
26 – 35 ปี	212	51.3
36 – 45 ปี	81	19.6
มากกว่า 45 ปี	11	2.7
รวม	413	100

จากตารางที่ 2 พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งทำงานอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการนั้นอยู่ในช่วงอายุ 26 ถึง 35 ปี รองลงมาประมาณ 1 ใน 4 อยู่ในช่วงอายุ 15 ถึง 25 ปี ส่วนช่วงอายุ 36 – 45 ปีมีประมาณ 1 ใน 5 ที่เหลือเพียงเล็กน้อยอายุมากกว่า 45 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	35	8.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	60	14.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	75	18.2
ปวช.	40	9.7
ปวส. / อนุปริญญา / เทียบเท่า	91	22.0
ปริญญาตรี	106	25.7
อื่นๆ	6	1.5
รวม	413	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ประมาณ 1 ใน 4 คือร้อยละ 25.7 ของกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาประมาณ 1 ใน 5 คือร้อยละ 22 มีการศึกษาระดับปวส. ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีน้อยกว่า 1 ใน 5 เพียงเล็กน้อย ที่เหลือมีการศึกษาอยู่ในระดับปวช. และประถมศึกษา ส่วนระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามรายได้

รายได้ (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 3,000	8	1.9
3,001 – 5,000	74	17.9
5,001 – 7,000	98	23.7
7,001 – 9,000	82	19.9
9,001 – 11,000	63	15.3
11,001 – 13,000	36	8.7
มากกว่า 13,000	52	12.6
รวม	413	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ประมาณเกือบ 1 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ระหว่าง 5,001 – 7,000 บาท รองลงมาเกือบ 1 ใน 5 คือกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ระหว่าง 7,001 – 9,000 บาท 3,001 – 5,000 บาท และ 9,001 – 11,000 บาท ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างประมาณ 1 ใน 10 มีรายได้ประมาณ 11,001 บาทขึ้นไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือร้อยละ 1.9

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามระยะเวลาในการทำงานใน
เขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

ระยะเวลาในการทำงาน (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 1	43	10.4
1 – 5	166	40.2
5 – 10	146	35.4
มากกว่า 10	56	13.6
ไม่ตอบ	2	0.5
รวม	413	100

จากตารางที่ 5 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 40.2 ทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบาง
ปูประมาณ 1 – 5 ปี ถัดมาร้อยละ 35.4 ทำงานประมาณ 5 – 10 ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานน้อย
กว่า 1 ปี และมากกว่า 10 ปี นั้นมีรวมกันประมาณร้อยละ 20

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามตำแหน่งงาน

ตำแหน่ง	จำนวน	ร้อยละ
พนักงานปฏิบัติงานทั่วไป	194	47
เสมียน	93	22.5
ช่างเทคนิค	39	9.4
หัวหน้างานระดับต้น	52	12.6
หัวหน้าฝ่าย	17	4.1
ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายขึ้นไป	10	2.4
อื่นๆ	8	1.9
รวม	413	100

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 47 เป็นพนักงานปฏิบัติงานทั่วไป ประมาณ 1 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเสมียน ส่วนช่างเทคนิคและหัวหน้างานระดับต้นนั้นมี ร้อยละ 9.4 และ 12.6 ตามลำดับ ที่เหลือร้อยละ 4.1 เป็นหัวหน้าฝ่าย และร้อยละ 2.4 เป็นผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายขึ้นไป

ส่วนที่ 2

การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

สื่อมวลชน

เมื่อนำการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อประเภทต่างๆ มาจัดแบ่งเป็น 5 ระดับคือ ต่ำมาก ต่ำ ปานกลาง สูง และสูงมาก ตามเกณฑ์คะแนนที่ได้กล่าวไปแล้ว ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อประเภทต่างๆ

ระดับการเปิดรับข่าวสารทั่วไป	สื่อ			
	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์	สื่อบุคคล
ต่ำมาก	39 (9.4)	-	7 (1.7)	16 (3.9)
ต่ำ	171 (41.4)	46 (11.1)	106 (25.7)	163 (39.5)
ปานกลาง	165 (40.0)	226 (54.7)	196 (47.5)	198 (47.9)
สูง	34 (8.2)	125 (30.3)	89 (21.5)	30 (7.3)
สูงมาก	-	11 (2.7)	9 (2.2)	1 (.2)
ไม่ตอบ	4 (1.0)	5 (1.2)	6 (1.5)	5 (1.2)
รวม	413 (100.0)	413 (100.0)	413 (100.0)	413 (100.0)
ค่าเฉลี่ย	2.53	3.32	3.03	2.68

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุในระดับต่ำ และ ปานกลางใกล้เคียงกันคือร้อยละ 41.4 และ 40.0 ตามลำดับ ส่วนโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคลนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเปิดรับในระดับปานกลางคือร้อยละ 54.7 47.5 และ 47.9 ตามลำดับ

เมื่อนำการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนรวมทุกประเภท มาจัดแบ่งเป็น 5 ระดับคือ ต่ำมาก ต่ำ ปานกลาง สูง และสูงมาก ตามเกณฑ์คะแนนที่ได้กล่าวไปแล้ว ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนรวมทุกประเภท

ระดับการเปิดรับข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำมาก	-	-
ต่ำ	95	23.0
ปานกลาง	231	55.9
สูง	74	17.9
สูงมาก	-	-
ไม่ตอบ	13	3.1
รวม	413	100.0

ค่าเฉลี่ย 2.96

ค่าความแปรปรวน .58

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทุกประเภทรวมกันในระดับปานกลางคือร้อยละ 55.9 รองลงมาอยู่ในระดับต่ำและสูง คือร้อยละ 23.0 และ 17.9 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับการเปิดรับข่าวสารทั่วไปประเภทต่างๆ จากสื่อมวลชนแต่ละประเภทในที่นี่จะแสดงให้เห็นถึงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ โดยแยกตามสื่อมวลชนแต่ละประเภทดังต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อวิทยุ

ประเภทของข่าวสาร	ปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับ (x) (ช่วงคะแนน 1 - 5) (N = 413)
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	3.16
เกร็ดความรู้ สารคดี	2.72
รายการเพลง	3.60
รายการละคร	2.35
รายการเพื่อการศึกษา	2.28
รายการตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ	2.26
รายการนิทาน / การ์ตูนสำหรับเด็ก	1.80
รายการสำหรับแม่บ้านและผู้หญิง	2.06
อื่นๆ	3.55

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างฟังรายการเพลงมากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.60 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รองลงมาจะฟังรายการข่าว วิเคราะห์ข่าว และ เกร็ดความรู้ สารคดี โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.16 และ 2.72 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 35: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อโทรทัศน์

ประเภทของข่าวสาร	ปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับ (x) (ช่วงคะแนน 1 - 5) (N = 413)
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	4.00
เกร็ดความรู้ สารคดี	3.27
บันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ ดนตรี	3.97
รายการเพื่อการศึกษา	2.68
รายการกีฬา	3.54
รายการตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ	2.69
เกมโชว์	3.26
รายการทอล์คโชว์ / สันทนาการ / พุดคุย อื่นๆ	3.18 3.08

จากตารางที่ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างดูรายการข่าว วิเคราะห์ข่าวมากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 4.00 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รองลงมาจะดูรายการบันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ ดนตรี และ รายการกีฬา โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.97 และ 3.54 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 36: ภาคผนวก)

ตารางที่ 11 แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อหนังสือพิมพ์

ประเภทของข่าวสาร	ปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับ (x) (ช่วงคะแนน 1 - 5) (N = 413)
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	3.48
เศรษฐกิจ	2.85
บทวิจารณ์ และความคิดเห็นต่างๆ	2.81
เกร็ดความรู้ และสารคดี	3.08
ข่าวสังคม และข่าวสตรี	2.87
บันเทิง ดารา นวนิยาย	3.30
กีฬา	3.25
ตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ	2.58
อื่นๆ	3.75

จากตารางที่ 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างอ่านคอลัมน์ข่าว วิเคราะห์ข่าวมากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.48 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาจะอ่านคอลัมน์บันเทิง ดารา นวนิยาย และคอลัมน์กีฬา โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.30 และ 3.25 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 37: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารจากบุคคลต่างๆ

ชื่อบุคคล	ปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับ (x) (ช่วงคะแนน 1 - 5) (N = 413)
ญาติพี่น้อง บุคคลในครอบครัว	4.44
เพื่อนบ้าน	3.48
เพื่อนฝูง / เพื่อนร่วมงาน	4.63
เจ้าหน้าที่จากทางราชการ	2.18
บุคคลอื่นๆ	2.42

จากตารางที่ 12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการพบปะ ติดต่อกับญาติพี่น้อง หรือเพื่อนร่วมงานมากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 4.63 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงมาก รองลงมาจะพบปะ ติดต่อกับญาติพี่น้อง บุคคลในครอบครัว และเพื่อนบ้านโดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 4.44 และ 3.48 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงและปานกลางตามลำดับ ส่วนเจ้าหน้าที่จากทางราชการนั้น มีการติดต่อกันโดยเฉลี่ยเพียง 2.18 ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 38: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 แสดงปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวสารประเภทต่างๆ จากสื่อบุคคล

ประเภทของข่าวสาร	ปริมาณเฉลี่ยในการเปิดรับ (x) (ช่วงคะแนน 1 - 5) (N = 413)
ข่าวสารบ้านเมือง	2.92
การทำมาหากิน	3.45
วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น	2.65
วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น	2.41
สุขภาพอนามัย	2.94
ธรรมะ	2.21
ปัญหาในครอบครัว	2.67
เรื่องของชาวบ้าน	2.17
อื่นๆ	2.85

จากตารางที่ 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างติดต่อ พบปะ พูดคุยกับบุคคลอื่นๆ เรื่องการทำมาหากินมากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.45 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาจะพูดคุยเรื่องสุขภาพอนามัย ข่าวสารบ้านเมือง ปัญหาครอบครัว และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 2.94 2.92 2.67 และ 2.65 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ธรรมะ และเรื่องของชาวบ้าน มีปริมาณการเปิดรับเฉลี่ย 2.41 2.21 และ 2.17 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 39: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชน จำแนกตามการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสื่อประเภทต่างๆ

สื่อ	บ่อยที่สุด	บ่อย	พอสมควร	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
วิทยุ	15.0	19.6	33.2	25.2	5.58	1.2	100.0	3.13	ปานกลาง
โทรทัศน์	39.2	34.6	18.6	6.5	1.0	-	100.0	4.05	สูง
หนังสือพิมพ์	21.1	32.9	30.8	10.9	4.1	.2	100.0	3.56	สูง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	.5	1.0	5.8	30.3	62.5	-	100.0	1.47	ต่ำมาก
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	.7	.5	5.3	31.0	62.5	-	100.0	1.46	ต่ำมาก
นายอำเภอ ปลัด อำเภอ	.2	.2	4.8	25.4	69.2	-	100.0	1.37	ต่ำมาก
พระสงฆ์	.5	1.0	7.0	26.6	64.6	.2	100.0	1.46	ต่ำมาก
ครู	2.9	8.5	20.6	27.8	40.2	-	100.0	2.06	ต่ำ
เจ้าหน้าที่เกษตร	.2	1.2	8.0	23.5	67.1	-	100.0	1.45	ต่ำมาก
ทหาร	.4	1.0	4.4	12.3	81.4	.5	100.0	1.27	ต่ำมาก
เพื่อนบ้าน	2.4	10.9	29.5	37.0	19.6	.5	100.0	2.39	ต่ำ
สมาชิกในครอบครัว	8.0	25.9	31.7	24.5	9.9	-	100.0	2.98	ปานกลาง
เอกสารสิ่งพิมพ์	5.1	14.5	27.4	33.9	19.1	-	100.0	2.53	ปานกลาง
เซ็น แผ่นพับ โบ ปลิว									
แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ	4.1	17.7	30.8	33.9	13.3	.2	100.0	2.65	ปานกลาง
หอกระจายข่าว	2.4	8.2	17.4	29.5	42.4	-	100.0	1.99	ต่ำ
นิสิต นักศึกษา	1.2	4.8	15.0	33.9	45.0	-	100.0	1.83	ต่ำ
อาจารย์	.5	5.8	11.1	26.4	55.9	.2	100.0	1.68	ต่ำ
มหาวิทยาลัย									
เจ้าหน้าที่องค์กร	-	1.9	8.5	24.5	65.1	-	100.0	1.47	ต่ำมาก
เอกชน									
อื่นๆ	-	-	.2	.2	-	99.5	100.0	2.50	ต่ำ
การเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย								2.15	ต่ำ

จากตารางที่ 14 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด โดยมีปริมาณการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 4.05 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รองลงมาจะเปิดรับข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์ โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.56 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง ถัดมาคือสื่อวิทยุสมาชิกในครอบครัว แผ่นป้ายประกาศหรือคำขวัญ และเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 3.13 2.98 2.65 และ 2.53 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสื่อที่มีการเปิดรับน้อยที่สุดคือสื่อทหาร โดยมีการเปิดรับข่าวสารเฉลี่ย 1.27 ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำมาก (รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 40: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชน จำแนกตามอิทธิพลของสื่อที่มี
ต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สื่อ	มากที่สุด	มาก	พอสมควร	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
วิทยุ	15.7	29.8	45.3	6.3	2.9	-	100.0	3.49	ปานกลาง
โทรทัศน์	49.2	32.9	16.2	1.7	-	-	100.0	4.30	สูง
หนังสือพิมพ์	25.9	39.7	31.0	2.4	1.0	-	100.0	3.87	สูง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	4.4	11.9	19.6	25.9	38.3	-	100.0	2.18	ต่ำ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	1.5	5.1	21.5	29.3	46.2	-	100.0	1.93	ต่ำ
นายอำเภอ ปลัด อำเภอ	1.5	6.1	17.2	24.9	49.9	.5	100.0	1.84	ต่ำ
พระสงฆ์	1.5	2.7	21.3	22.8	51.8	-	100.0	1.79	ต่ำ
ครู	6.5	14.0	26.4	18.4	34.4	-	100.0	2.40	ต่ำ
เจ้าหน้าที่เกษตร	3.9	10.2	18.9	22.8	43.8	.5	100.0	2.07	ต่ำ
ทหาร	1.0	2.9	16.7	22.5	56.9	-	100.0	1.69	ต่ำ
เพื่อนบ้าน	3.1	10.2	42.9	28.8	14.8	.2	100.0	2.58	ปานกลาง
สมาชิกในครอบครัว	8.5	23.7	39.7	18.6	9.4	-	100.0	3.03	ปานกลาง
เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบ ปลิว	4.6	19.4	33.4	27.6	15.0	-	100.0	2.71	ปานกลาง
คำขวัญ									
หอกระจายข่าว	4.4	11.1	26.4	24.9	33.2	-	100.0	2.29	ต่ำ
นิสิต นักศึกษา	3.4	6.5	26.4	24.9	38.7	-	100.0	2.11	ต่ำ
อาจารย์ มหาวิทยาลัย	3.6	10.2	22.5	19.6	44.1	-	100.0	2.10	ต่ำ
เจ้าหน้าที่องค์กร เอกชน	3.4	7.0	21.5	24.2	43.8	-	100.0	2.02	ต่ำ
อื่นๆ	-	.5	-	-	1.0	98.5	100.0	2.00	ต่ำ
อิทธิพลของสื่อโดยเฉลี่ย								4.29	สูง

จากตารางที่ 15 พบว่า สื่อที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ โดยมีอิทธิพลของสื่อโดยเฉลี่ย 4.30 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ โดยมีอิทธิพลของสื่อโดยเฉลี่ย 3.87 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ถัดมาคือสื่อวิทยุ สมาชิกในครอบครัว แผ่นป้ายประกาศหรือคำขวัญ เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว และเพื่อนบ้าน โดยมีอิทธิพลของสื่อโดยเฉลี่ย 3.49 3.03 2.76 2.71 และ 2.58 ตามลำดับ ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสื่อที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือสื่อทหาร โดยมีอิทธิพลของสื่อโดยเฉลี่ย 1.69 ซึ่งจัดอยู่ในระดับต่ำ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 41: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อนำการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาจัดแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ต่ำมาก ต่ำ ปานกลาง สูง และสูงมาก ตามเกณฑ์คะแนนที่ได้กล่าวไปแล้ว ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากสื่อรวมทุกชนิด

ระดับการเปิดรับข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำมาก	50	12.1
ต่ำ	250	60.5
ปานกลาง	96	23.2
สูง	5	1.2
สูงมาก	-	-
ไม่ตอบ	12	2.9
รวม	413	100.0

จากตารางที่ 16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ รวมกันในระดับต่ำคือร้อยละ 60.5 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือร้อยละ 23.2 ส่วนระดับสูงมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือร้อยละ 1.2

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 40: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	7	1.7
ปานกลาง	164	39.7
สูง	242	58.6
รวม	413	100.0

ค่าเฉลี่ย 8.56

ค่าความแปรปรวน 1.86

จากตารางที่ 17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง คือร้อยละ 58.6 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือร้อยละ 39.7 ส่วนระดับต่ำมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นคือร้อยละ 1.7

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 42: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนเกี่ยวกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เรื่อง	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
1. ถ้าเราต้องการจะ ให้สิ่งแวดล้อมใน ชุมชนของเรา สะอาดสวยงามขึ้น กว่าเดิม เราควร ร่วมมือกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม	67.1	31.7	1.0	-	-	.2	100.0	4.66	สูงมาก
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรได้รับการ ปลูกฝังให้รู้และเข้าใจตั้งแต่เด็ก เนื่องจาก จากเป็นปัญหาที่สำคัญมากใน ปัจจุบัน	60.5	37.8	.7	1.0	-	-	100.0	4.58	สูงมาก
3. ผู้ที่ก่อให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ต้องรับผิดชอบต่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้น	48.7	36.8	10.9	3.6	-	-	100.0	4.31	สูง
4. หน้าที่ในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ของเรา ทุกคน	67.3	29.3	2.7	.7	-	-	100.0	4.63	สูงมาก

เรื่อง	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
*5. การรณรงค์ปลูก ป่าเป็นสิ่งที่ไม่จำ เป็นเนื่องจากป่าไม้ สามารถเกิดขึ้นได้ เองตามธรรมชาติ และจะไม่มีวันหมด ไป	6.3	7.7	5.6	38.5	41.9	-	100.0	4.02	สูง
*6. โรงงานและบ้าน เรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ สามารถปล่อยน้ำ เสียลงสู่แม่น้ำลำ คลองได้เนื่องจาก เป็นวิธีการกำจัดน้ำ เสียที่ง่ายและ สะดวกที่สุด	3.9	10.2	3.9	25.9	56.2	-	100.0	4.20	สูง
*7. ชาวบ้านที่ทั่วๆ ไปอย่างเราไม่ สามารถช่วยแก้ ปัญหาหรืออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมได้	2.2	5.8	7.5	47.5	37.0	-	100.0	4.11	สูง
*8. ปัญหามลพิษ ทางสิ่งแวดล้อมเป็น หน้าที่ของรัฐบาล เท่านั้นที่จะต้องแก้ ปัญหาเนื่องจากมี อำนาจมากที่สุด	8.0	10.4	10.9	36.3	34.4	-	100.0	3.79	สูง
ความตระหนักเฉลี่ย								4.29	สูง

* ข้อความเชิงลบได้รับการปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้ว

จากตารางที่ 18 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉลี่ย 4.29 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักระดับสูงมากในเรื่องการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เรื่องหน้าที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่าเป็นหน้าที่ของทุก

คน และเรื่องการปลูกฝังปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 4.63 และ 4.58 ตามลำดับ ส่วนเรื่องการรับผิดชอบต่อความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.31 สำหรับข้อความหรือคำถามเชิงลบ เช่น โรงงานและบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำสามารถปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองได้ การรณรงค์ปลูกป่าเป็นสิ่งไม่จำเป็น ชาวบ้านทั่วไปไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้ และการแก้ไขปัญหามลพิษเป็นหน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว เมื่อปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 4.02 4.11 และ 3.79 ตามลำดับ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 43: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระดับความตระหนัก	จำนวน	ร้อยละ
น้อยมาก	-	-
น้อย	1	.2
ปานกลาง	41	9.9
สูง	226	54.7
สูงมาก	144	34.9
ไม่ตอบ	1	.2
รวม	413	100.0

จากตารางที่ 19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง คือร้อยละ 54.7 รองลงมาอยู่ในระดับสูงมาก คือร้อยละ 34.9 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลางและน้อย คือ ร้อยละ 9.9 และ .2 ตามลำดับ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 43: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 20 แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนเกี่ยวกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เรื่อง	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
*1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องปกติของทุกประเทศ ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงแต่อย่างใด	1.9	9.9	10.7	50.6	26.9	100.0	3.91	เชิงบวก
*2. การให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานมีผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น	1.7	12.8	14.3	52.3	18.9	100.0	3.74	เชิงบวก
3. การให้ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้	40.0	54.7	4.4	.7	.2	100.0	4.33	เชิงบวก
*4. ข้าราชการควรจูงใจให้ทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำตามแฟชั่น ไม่มีผลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1.9	8.7	15.3	52.3	21.8	100.0	3.83	เชิงบวก

เรื่อง	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
*5. เราไม่จำเป็นต้องแยกขยะก่อนทิ้งลงในถังขยะแบบแยกประเภท เพราะพนักงานเก็บขยะจะแยกขยะทุกประเภทรวมกัน	1.9	7.0	6.5	52.3	32.2	100.0	4.06	เชิงบวก
*6. การที่จะให้พนักงานในโรงงานช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หัวหน้าหรือผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องทำเป็นแบบอย่างให้เห็นก่อน	2.9	4.8	5.6	46.7	40.0	100.0	4.16	เชิงบวก
*7. การรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ควบคุมไม่ได้	1.0	4.4	9.2	54.2	31.2	100.0	4.10	เชิงบวก
*8. การนำขยะไปเทรวมกับขยะตามทางเดินที่มีคนนำมากองรวมกันอยู่ก่อนแล้วไม่ถือเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด	2.7	4.8	7.7	39.2	45.5	100.0	4.20	เชิงบวก
ทัศนคติเฉลี่ย							4.04	เชิงบวก

* ข้อความเชิงลบได้รับการปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้ว

จากตารางที่ 20 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉลี่ย 4.04 ซึ่งจัดอยู่ในเชิงบวก โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดในเรื่องการให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังว่าจะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.33 และไม่เห็นด้วยกับข้อความหรือคำถามเชิงลบ เช่น การนำขยะไปเทรวมกับขยะตามทางเดินที่มีคนนำมากองไว้อยู่ก่อนแล้วไม่ถือเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม การที่จะให้พนักงานในโรงงานช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องทำเป็นแบบอย่างก่อน การรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ การแยกขยะเป็นสิ่งไม่จำเป็น ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องร้ายแรง ชาวสารการรณรงค์ให้ทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมไม่มีผลในการรักษาสิ่งแวดล้อม และการให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานมีผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในเชิงบวก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 4.16 4.10 4.06 3.91 3.83 และ 3.74 ตามลำดับ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 44: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามระดับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
เชิงลบอย่างมาก	-	-
เชิงลบ	9	2.2
ปานกลาง	52	12.6
เชิงบวก	288	69.7
เชิงบวกอย่างมาก	64	15.5
รวม	413	100.0

จากตารางที่ 21 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงบวก คือร้อยละ 69.7 รองลงมามีทัศนคติเชิงบวกอย่างมาก คือร้อยละ 15.5 ถัดมามีทัศนคติปานกลาง และเชิงลบ คือ ร้อยละ 12.6 และ 2.2 ตามลำดับ

(รายละเอียดได้จากตารางที่ 44: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนร้อยละและค่าเฉลี่ยของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	บ่อยที่สุด	บ่อย	ตามสมควร	นานๆครั้ง	ไม่เคย	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความหมายของค่าเฉลี่ย
1. ท่านใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น นำน้ำที่เหลือจากการซักผ้าไปรดน้ำต้นไม้ หรือไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ขณะแปรงฟันหรือถูสบู่	24.0	32.9	27.8	10.9	4.4	-	100.0	3.61	สูง
2. ท่านดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือน และบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของท่าน	24.2	49.2	23.2	3.1	.2	-	100.0	3.94	สูง
3. ท่านทิ้งขยะลงในถังขยะโดยแยกประเภทของขยะให้ถูกต้องก่อนทิ้ง	19.6	37.3	26.2	11.6	5.3	-	100.0	3.54	สูง
4. เมื่อพนักงานผู้อื่นทิ้งขยะไม่ถูกที่ ท่านจะว่ากล่าวตักเตือนหรือเก็บไปทิ้งถึงขยะทันที	1.7	12.8	40.0	21.3	24.2	-	100.0	2.46	ต่ำ
5. ท่านร่วมกิจกรรมทำความสะอาดในโอกาสพิเศษต่างๆ ที่โรงงานจัดขึ้น	7.3	25.7	39.5	19.9	7.7	-	100.0	3.05	ปานกลาง

กิจกรรม	บ่อยที่สุด	บ่อย	ตาม สมควร	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
6. ท่านชักชวนให้เพื่อนร่วมงานและคนใกล้ชิดช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อม	6.1	18.2	47.5	18.2	10.2	-	100.0	2.92	ปานกลาง
7. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจานที่ผสมสารที่ช่วยลดปัญหาหมอกควัน น้ำมันไร้สารตะกั่ว ผักที่ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น	14.8	37.8	32.4	10.9	4.1	-	100.0	3.48	ปานกลาง
8. ท่านจะนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำอีกครั้ง เพื่อช่วยลดปริมาณขยะ	21.8	28.6	24.7	13.6	11.4	-	100.0	3.36	ปานกลาง
9. ท่านปฏิบัติตามกฎที่โรงงานตั้งขึ้นเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด	17.4	39.5	35.4	6.8	1.0	-	100.0	3.66	สูง
10. ท่านปิดไฟที่ไม่ใช้ก่อนกลับบ้าน	44.1	33.2	16.7	2.9	2.9	.2	100.0	4.13	สูง
11. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ หรือผลิตภัณฑ์รีไซเคิล เช่น ใช้กล่องกระดาษแทนกล่องโฟม	17.4	33.2	37.3	8.5	3.6	-	100.0	3.52	สูง

กิจกรรม	บ่อยที่สุด	บ่อย	ตาม สมควร	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย (x)	ความ หมายของ ค่าเฉลี่ย
12. ท่านหมั่นดูแล รักษาเครื่องยนต์ให้ อยู่ในสภาพดี มีการ เผาไหม้เชื้อเพลิง อย่างสมบูรณ์เพื่อ ไม่ให้เกิดปัญหา ควันพิษ	17.4	30.8	28.3	7.3	15.7	.5	100.0	3.26	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมเฉลี่ย								3.41	ปานกลาง

จากตารางที่ 22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉลี่ย 3.41 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในเรื่องการปิดไฟที่ไม่ใช้ก่อนกลับบ้านมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมาคือ เรื่องการดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณชุมชน การปฏิบัติตามกฎเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมที่โรงงานตั้งขึ้น และการใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยมีค่าเฉลี่ย 3.94 3.66 และ 3.61 ตามลำดับ และมีส่วนร่วมในการว่ากล่าวตักเตือน หรือเก็บขยะไปทิ้งเมื่อพนักงานผู้อื่นทิ้งขยะไม่ถูกที่น้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 2.46 (รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 45: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำมาก	-	-
ต่ำ	38	9.2
ปานกลาง	196	47.5
สูง	166	40.2
สูงมาก	10	2.4
ไม่ตอบ	3	.7
รวม	413	100.0

จากตารางที่ 23 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง คือร้อยละ 47.5 รองลงมามีส่วนร่วมในระดับสูง คือร้อยละ 40.2 นอกนั้นมีส่วนร่วมในระดับต่ำและสูงมาก คือ ร้อยละ 9.2 และ 2.4 ตามลำดับ

(รายละเอียดดูได้จากตารางที่ 45: ภาคผนวก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยตอนที่ 2

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 24 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ EXP)	P
ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	402	.170*	.001
ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	401	.160*	.001

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

จากตารางที่ 24 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากจะมีความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย

แต่อย่างไรก็ตามค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำมาก ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) จากสื่อประเภทต่างๆ กับความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของสื่อ	ค่าสหสัมพันธ์กับความรู้	P
สื่อมวลชน	.172*	.042
สื่อบุคคล	.064	.078
สื่อเฉพาะกิจ	.270*	.018

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 25 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจมากจะมีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อดังกล่าวน้อย

แต่อย่างไรก็ตามค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำมาก ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) จากสื่อประเภทต่างๆ กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของสื่อ	ค่าสหสัมพันธ์กับความตระหนัก	P
สื่อมวลชน	.272*	.028
สื่อบุคคล	.176*	.015
สื่อเฉพาะกิจ	.214*	.043

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 26 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจมากจะมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อดังกล่าวน้อย

แต่อย่างไรก็ตามค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำถึงต่ำมาก ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สมมติฐานข้อที่ 2 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 27 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ EXP)	P
ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	402	-.035	.480

จากตารางที่ 27 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) จากสื่อประเภทต่างๆ กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของสื่อ	ค่าสหสัมพันธ์กับทัศนคติ	P
สื่อมวลชน	.391	.078
สื่อบุคคล	.492	.124
สื่อเฉพาะกิจ	.142	.363

จากตารางที่ 28 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 3 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 29 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ EXP)	P
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	401	.461*	.000

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

จากตารางที่ 29 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย โดยค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าค่อนข้างต่ำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (EXP) จากสื่อประเภทต่างๆ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของสื่อ	ค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม	P
สื่อมวลชน	.428*	.035
สื่อบุคคล	.416*	.012
สื่อเฉพาะกิจ	.374*	.029

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 30 พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจมากจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อดังกล่าวน้อย สำหรับค่าสหสัมพันธ์ที่พบนั้นจัดอยู่ในระดับต่ำถึงระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น

สมมติฐานข้อที่ 4 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 31 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (KNOW) กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ KNOW)	P
ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	413	.345*	.000

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

จากตารางที่ 31 พบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับ ทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากจะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยจะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงลบ

แต่อย่างไรก็ตามค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าค่อนข้างต่ำ ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 5 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 32 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (KNOW) กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ KNOW)	P
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	411	-.064	.194

จากตารางที่ 32 พบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 6 ทักษะคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 33 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างทัศนคติ (ATTITUDE) ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์ (กับ ATTITUDE)	P
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	411	.134*	.007

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 33 พบว่า ทักษะคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งหมายความว่า ประชาชนที่มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงลบจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย

แต่อย่างไรก็ตามค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำมาก ความสัมพันธ์ตามที่กล่าวจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานข้อที่ 7 การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

ตารางที่ 34 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เมื่อให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นตัวแปรตาม และเลือกใช้ตัวพยากรณ์เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวพยากรณ์	สัมประสิทธิ์ถดถอย						
	R	R ²	R ² ที่เพิ่ม	B	Beta	t	p
การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	.4673	.2183	.2183	.3429	.2901	5.234	.000
การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์	.5186	.2689	.0506	.1755	.2077	3.931	.000
ทัศนคติ	.5327	.2838	.0149	.2076	.1839	3.417	.001
การเปิดรับสื่อบุคคล	.5469	.2914	.0076	.1102	.1141	2.037	.042
ค่าคงที่				1.5590		5.796	.000

F = 32.4389 (P < .05)

จากตารางที่ 34 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า มีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของคะแนนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4 ตัวแปร โดยมีความสำคัญตามลำดับคือ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ ทัศนคติ และการเปิดรับสื่อบุคคล โดยตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในทางบวก จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก เปิดรับข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์มาก มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก และเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลมากจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กล่าวคือ จะมีคะแนนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าประชาชนที่มีลักษณะดังกล่าวในทางตรงกันข้าม

นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้ประมาณร้อยละ 30.0 ซึ่งนับว่าอยู่ในระดับต่ำ เฉพาะตัวแปรการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพียงตัวแปรเดียวก็สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้มากกว่า 2 ใน 3 ของที่อธิบายโดย 4 ตัวแปรด้วยกัน โดยเมื่อเพิ่มตัวแปรการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ เข้าไปจะทำให้การอธิบายได้ผลมากขึ้นอีกร้อยละ 5 ส่วนตัวแปรทัศนคติ และการเปิดรับสื่อบุคคลแต่ละตัวแปรจะช่วยให้การอธิบายได้ผลมากขึ้นอีกร้อยละ 1

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ
7. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการได้ดีที่สุด

ลักษณะของการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนที่ทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 413 คน ซึ่งเป็นพนักงานจากโรงงานทั้งในเขตอุตสาหกรรมทั่วไปและเขตอุตสาหกรรมส่งออก โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling)

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะทางประชากร วัดปริมาณการเปิดรับข่าวสาร ค่าความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนการทดสอบสมมติฐานต่างๆ นั้นใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

1.1 ลักษณะทางประชากร

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 26 ถึง 35 ปี มีการศึกษาในระดับปวส. และปริญญาตรี มีรายได้ประมาณ 5,001 – 7,000 บาทต่อเดือน ทำงานในนิคมอุตสาหกรรมบางปูมานานประมาณ 1 – 5 ปี ในตำแหน่งพนักงานปฏิบัติงานทั่วไป

1.2 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

ประชาชนส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า ในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ประชาชนส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุ โดยเปิดรับข่าวสารประเภทรายการเพลงจากสื่อวิทยุมากที่สุด และเปิดรับข่าวสารประเภทข่าว วิเคราะห์ข่าว จากสื่อโทรทัศน์ และสื่อหนังสือพิมพ์มากที่สุด

สำหรับการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล ประชาชนเปิดรับข่าวสารจากเพื่อนฝูง หรือเพื่อนร่วมงานมากที่สุด รองลงมาคือญาติพี่น้อง บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่จากทางราชการตามลำดับ โดยเปิดรับข่าวสารประเภทการทำมาหากินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เรื่องสุขภาพอนามัย ข่าวสารบ้านเมือง ปัญหาครอบครัว วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ธรรมะ และเรื่องของชาวบ้านตามลำดับ

1.3 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประชาชนส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อทุกประเภทรวม

กันในระดับต่ำ โดยเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาได้แก่สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ สมาชิกในครอบครัว แผ่นป้ายประกาศหรือคำขวัญ และเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ตามลำดับ

สำหรับอิทธิพลของสื่อต่างๆ ที่มีผลต่อความรู้ ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ผลการวิจัยพบว่า สื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ รองลงมาได้แก่สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ สมาชิกในครอบครัว แผ่นป้ายประกาศหรือคำขวัญ เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว และเพื่อนบ้าน ตามลำดับ

ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนได้รับมากที่สุดคือเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น การปลูกป่า การปลูกต้นไม้ทดแทน และภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า เช่น อุทกภัย รองลงมาคือ เรื่องปัญหามลพิษ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย เรื่องปัญหาขยะ เช่น การกำจัดขยะ การแยกขยะ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เรื่องการอนุรักษ์แม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำต่างๆ สำหรับเรื่องการประหยัดพลังงาน เช่น น้ำมัน ไฟฟ้า และน้ำ เรื่องการรณรงค์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ประกอบด้วยสารซีเอฟซี เรื่องการรักษาความสะอาดของบ้าน เมือง เรื่องโลกร้อนขึ้น และเรื่อง ระบบ ISO 14000 มีการเปิดรับน้อยมาก

1.4 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง รองลงมาคือระดับปานกลาง และระดับต่ำตามลำดับ

1.5 ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประชาชนส่วนใหญ่มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง รองลงมาคือระดับสูงมาก ปานกลาง และน้อยตามลำดับ

1.6 ทักษะคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประชาชนส่วนใหญ่มีทักษะคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก รองลงมาคือเชิงบวกอย่างมาก ปานกลาง และเชิงลบตามลำดับ

1.7 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับสูง ต่ำ และสูงมากตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

2.1 การหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1.1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1)
- 2.1.2 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2)
- 2.1.3 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3)
- 2.1.4 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4)
- 2.1.5 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5)
- 2.1.6 ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6)

2.2 การหาตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุด มีผลการวิจัยดังนี้

ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้แก่ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ ทักษะคิด และการเปิดรับสื่อบุคคล โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุดคือ ตัวแปรการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถอธิบายได้ร้อยละ 22

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน แบ่งเป็น

สมมติฐานข้อที่ 1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก จะมีความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่าประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย

ในส่วนของความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เมื่อแยกพิจารณาสื่อแต่ละประเภทพบว่า สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ระดับความสัมพันธ์ .172 และ .270 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 25) ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาร์ล อัทกิน (Atkin, 1973: 208) ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมากย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย และสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers ที่กล่าวไว้ว่า การสื่อสารได้ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ของผู้รับสาร

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ผาผุย (2533) เรื่อง ประสิทธิภาพของหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า หมู่บ้านที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา ภูสกุล เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี ที่พบว่า ประชาชนที่เปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น

สำหรับสื่อบุคคลซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเปิดรับสื่อดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้อะไรเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของประชาชนส่วนใหญ่ไม่เอื้ออำนวยให้มีการพบปะพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ทำงานในตำแหน่งพนักงานปฏิบัติงานทั่วไป ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ต้องทำงานเป็นช่วงเวลาหรือเป็นกะ จึงมีโอกาสนในการพบปะผู้คนที่ค่อนข้างน้อย

ในส่วนความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เมื่อแยกพิจารณาสื่อแต่ละประเภทพบว่า สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ระดับความสัมพันธ์ .272 .176 และ .214 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 26) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการสื่อสารที่ว่า การสื่อสารมีผลต่อการสร้างเสริมความตระหนัก และทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้รับการสื่อสารสู่กลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลดาวัลย์ พอใจ (2536) เรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอหินปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ว่า ถ้าประชาชนเปิดรับข่าวสารมาก ก็จะมี ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นด้วย

หากพิจารณาผลการวิจัยดังกล่าวกับแนวความคิดของเบรคเลอร์ (1986) ที่กล่าวว่า “ความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่างๆ ที่โน้มเอียง หรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ จะสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ว่า เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าต่างๆ อันได้แก่ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผ่านทางสื่อต่างๆ แล้ว บุคคลจะเกิดความรู้สึก ค่านิยม รวมทั้งความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้หากพิจารณาโดยรวมในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับความรู้อะไรและความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามสมมติฐานข้อที่ 1 แล้ว พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสาท อิศรปริดา (2533: 17) ที่ว่า ความตระหนักเป็นพฤติกรรมด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Domain) อันเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด (Cognitive Domain) ปัจจัยด้านความรู้สึกหรืออารมณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้และความคิดเสมอ อาจกล่าวได้ว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริง ประสบการณ์ การสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรอง คิดหาเหตุผล ในขณะที่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาส การได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้า หรือสิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิราพร จักรไพวงศ์

(2530: 19) ที่กล่าวไว้ว่า ความตระหนักรู้และความรู้มีความสัมพันธ์กันคือ ทั้งความตระหนักรู้และความรู้ต่างก็เกี่ยวข้องกับการสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรอง โดยความรู้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ซึ่งได้จากการสังเกตและรับรู้ที่ต้องอาศัยเวลา ส่วนความตระหนักรู้เป็นเรื่องของความรู้สึกที่เกิดในสภาวะจิตที่ไม่เน้นความสามารถในการจำหรือระลึกได้ อย่างไรก็ตามการที่จะเกิดความรู้ตระหนักรู้ขึ้นมาได้นั้นก็ต้องผ่านการมีความรู้เบื้องต้นมาก่อน

สมมติฐานข้อที่ 2 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2 เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยพบว่าประเภทของสื่อที่ประชาชนเปิดรับมากที่สุดได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ โดยมีค่าเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อ 4.05 3.56 และ 3.13 ซึ่งจัดอยู่ในระดับสูง สูง และปานกลางตามลำดับ สื่อดังกล่าวล้วนเป็นสื่อมวลชนซึ่งเป็นสื่อที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ ดังที่เออร์วิน พี เบททิงฮอส (Bettinghaus 1968) ได้กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมไว้ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อ และทัศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้าง ในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ สิ่งที่สื่อมวลชนเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุดคืออารมณ์ ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังไม่ปรากฏผลจากการวิจัยที่แน่นอนว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแต่อย่างใด กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาการเปิดรับสื่อบุคคลซึ่งเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติพบว่าประชาชนเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ปลัดอำเภอ พระสงฆ์ ครู เจ้าหน้าที่เกษตร ทหาร เพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัว นิสิต นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ในระดับต่ำถึงต่ำมาก จึงไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังแนวความคิดของโรเจอร์ส (Rogers 1978: 291) ที่กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้อันหมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เนื่องจากข่าวสารที่ถ่ายทอดจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังแน่น หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษบา ภูสกุล (2536) เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี ที่พบว่า การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน งานวิจัยของ อุทัยวรรณ โกศลวัฒน์ (2539) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหน้าเสียดในโครงการบำบัดน้ำเสียของผู้บริหารธุรกิจและเจ้าของสถานประกอบการ ที่พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องปัญหาน้ำเสียจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการแก้ไขปัญหาน้ำเสียในโครงการบำบัดน้ำเสีย งานวิจัยของ วรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536) เรื่อง การศึกษาผลของสื่อมวลชนในการพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำ ที่พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านปัญหามลพิษทางน้ำจากสื่อมวลชน ทั้งจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์จะเป็นแบบนานๆ ครั้ง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับจิตสำนึกและความรับผิดชอบสูงต่อปัญหามลพิษทางน้ำ แต่ผลที่ได้จากการเปิดรับข่าวสารด้านปัญหามลพิษทางน้ำไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจิตสำนึกต่อปัญหามลพิษทางน้ำ รวมทั้งไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในสถานการณ์ของปัญหา และงานวิจัยของ พิระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ โปสเตอร์ และสื่อบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

สมมติฐานข้อที่ 3 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย

เมื่อพิจารณาจากสื่อแต่ละประเภทพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .428 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระดับปานกลาง รองลงมาคือสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .416 และ .374 ตามลำดับ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระดับปานกลางเช่นกัน (ตารางที่ 30) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของโรเจอร์ส (Rogers 1978) ที่กล่าวว่า การสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้รับสารได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของประสพสุข ดีอินทร์ (2531) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในภาคเหนือ ที่พบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ งานวิจัยของพิสิฐฐ์ บุญไชย (2525) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้จากสื่อมวลชนมาก จะมีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากด้วย งานวิจัยของสมใจ เข้มเจริญ (2525) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน

จากการวิจัย ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้มากที่สุดคือ สื่อมวลชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ มากที่สุด 3 อันดับแรก โดยจัดอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ในขณะที่ปริมาณการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจจัดอยู่ในระดับต่ำและต่ำมาก (ตารางที่ 14) ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสื่อมวลชนเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและรวดเร็วต่างกับสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจซึ่งการเปิดรับสื่อต้องอาศัยเวลาและความตั้งใจมากกว่า

สมมติฐานข้อที่ 4 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประชาชนที่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากจะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยจะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงลบ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและ

พฤติกรรมที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ หากความรู้ ความเข้าใจเกิดการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ผาผุย (2533) เรื่อง ประสิทธิภาพของหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่าประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางที่ดีขึ้นด้วย งานวิจัยของนฤมล โรหิตจันทร์ (2533) เรื่อง ประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีต่อความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโครงการและสื่อประชาสัมพันธ์ในโครงการ “รักเจ้าพระยากับตาวีเศษ” ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ความรู้กับทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับโครงการและสื่อประชาสัมพันธ์ในโครงการ “รักเจ้าพระยากับตาวีเศษ” มีความสัมพันธ์กัน งานวิจัยของสุมาลี ตั้งจิตต์ศีล (2536) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ความรู้ในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ และงานวิจัยของพีระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานข้อที่ 5 ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 5 ซึ่งเป็นไปได้ว่าประชาชนอาจไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หรือเห็นว่าผลตอบแทนที่จะได้รับการมีส่วนร่วมจะไม่คุ้มค่างบเวลาที่เสียไป นอกจากนั้นอาจเป็นไปได้ว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นไม่สอดคล้องหรือตรงกับความสนใจของประชาชน หรือไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเพียงพอ รวมทั้งการเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจส่งผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้เข้าร่วมก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญชัย เกิดปัญญาวุฒิน (2535) ที่กล่าวว่า นอกจากอิสรภาพ ความสามารถ และความเต็มใจของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเวลา ผลตอบแทน ความสนใจ ความสามารถในการสื่อสาร ผล

กระทบต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมด้วย โดยปัจจัยที่น่าจะส่งผลให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มากที่สุดน่าจะเป็นปัจจัยเวลาเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นพนักงานปฏิบัติงานทั่วไปในโรงงานซึ่งต้องทำงานทั้งในเวลาปกติและล่วงเวลาจึงไม่มีเวลาเหลือมากพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวารีย์ วงศ์วัฒนา (2536) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร กับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ พิระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานวิจัยของ สนิ นัยวินิจ (2539) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กับความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจแพท่องเที่ยวของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จันทบุรี ที่พบว่า ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจแพท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจแพท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 6 ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ประชาชนที่มีทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวกจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก และในทางตรงกันข้าม ประชาชนที่มีทักษะคิดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงลบจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของโรเจอร์ส (Rogers 1973) ที่กล่าวว่า การสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคิด และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่จะให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเสียก่อน โดยการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผ่านทางสื่อต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในที่สุด

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

2. การวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้ดีที่สุด

สมมติฐานข้อที่ 7 การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

จากการทดสอบสมมติฐานโดยการหาตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้ดีที่สุด พบว่า ตัวแปรดังกล่าวคือ การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีตัวแปรอื่นๆ อีก 3 ตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสำคัญตามลำดับคือ การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ ทัศนคติ และการเปิดรับสื่อบุคคล โดยตัวแปรดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในทางบวก จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก เปิดรับข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์มาก มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงบวก และเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลมากจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กล่าวคือ จะมีคะแนนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่าประชาชนที่มีลักษณะดังกล่าวในทางตรงกันข้าม

เมื่อแยกพิจารณาตัวแปรการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนได้ดีที่สุด โดยสามารถอธิบายได้มากกว่า 2 ใน 3 ของที่อธิบายโดย 5 ตัวแปรด้วยกัน พบว่า สื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ และเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ซึ่งอาจเป็น

เพราะว่า สื่อดังกล่าวเป็นสื่อที่ช่วยเสริมและต่อยอดความรู้ ความเข้าใจ ในกรณีนี้ที่เรื่องดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านไปทางสื่อมวลชนเรียบร้อยแล้ว โดยอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

ป้ายประกาศ และคำขวัญ เป็นสื่อเฉพาะกิจที่มีความน่าสนใจ และสามารถดึงดูดผู้อ่านได้มาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีสีสันสวยงาม มีข้อความที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และเป็นสื่อที่กระจายอยู่ทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ จึงมีผลในด้านการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมของผู้รับสาร

เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว เป็นสื่อที่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารในปริมาณที่ค่อนข้างมากได้อย่างสะดวก ผู้รับสารสามารถรับรู้สาระสำคัญของเนื้อหาได้ในรูปแบบของสื่อที่สะดวกในการได้รับ (มีคนมาแจก หรือหยิบได้ฟรี) สะดวกในการพกพาและการอ่าน (อ่านเมื่อไรก็ได้ เนื้อหาพอสมควร มีภาพประกอบทำให้ไม่น่าเบื่อ)

สำหรับอิทธิพลของทัศนคตินั้น จากการวิจัยครั้งนี้ระดับทัศนคติของประชาชนส่วนใหญ่เป็นทัศนคติในเชิงบวก และระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Thiendis (1971) ในเรื่องของการแยกส่วนประกอบของทัศนคติไว้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนการเรียนรู้ (Cognitive Component) ส่วนความรู้สึก (Affective Component) และส่วนพฤติกรรมที่แสดงออก (Behavioral Component) โดยในส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) นั้นมีแนวโน้มไปในทางการกระทำ หรือพฤติกรรม ในลักษณะที่ว่าเมื่อมีสิ่งเร้าก็จะเกิดปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เช่น เมื่อบุคคลมีความรู้สึกในด้านบวก พฤติกรรมที่แสดงออกก็จะเป็นไปในทางที่ดี

ในส่วนของการเปิดรับข่าวสารทั่วไปพบว่าสื่อที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนคือสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล โดยการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ช่วยให้การอธิบายได้ผลมากขึ้นร้อยละ 5 ในขณะที่สื่อบุคคลส่งผลเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สื่อบุคคลที่ประชาชนเปิดรับมากที่สุดคือเพื่อนฝูงหรือเพื่อนร่วมงาน โดยส่วนใหญ่จะเปิดรับข่าวสารประเภทการทำมาหากิน ซึ่งการเปิดรับข่าวสารดังกล่าวไม่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การที่ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนอาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาก่อนก็ได้ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรม

หนึ่งของประชาชนอาจเป็นผลมาจากแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นจากสิ่งอื่นๆ ก็ได้ ดังแนวความคิดของ นีรันดร์ จงวุฒิวาศย์ (2527) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมอาจเกิดจากแนวความคิดสั้นๆ เช่น

1. ความศรัทธา ความเชื่อถือที่มีต่อบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็จะช่วย
3. อำนาจบังคับอันเกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ

นอกจากนี้การที่ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนยังสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่อง ช่องว่างของความรู้ ทักษะคิด และการยอมรับปฏิบัติ หรือ KAP - Gap ของโรเจอร์ส (Rogers 1971: 288 - 289 อ้างถึงใน สุวรรณี โพธิ์ศรี 2535: 42 - 43) ที่อธิบายไว้ว่า ทักษะคิดกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป เมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้ และทัศนคติในทางบวกต่อสิ่งที่เผยแพร่แล้ว ในขั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทางตรงกันข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้ว จะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติของตนก็ตาม กล่าวโดยสรุปก็คือ การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้ และทัศนคติที่มีอยู่ หรือเป็นไปตามลำดับ K (Knowledge) A (Attitude) และ P (Practice) นั้นจะไม่เกิดขึ้นในทุกกรณี ในบางครั้งอาจเป็น A (Attitude) K (Knowledge) และ P (Practice) P (Practice) A (Attitude) และ K (Knowledge) หรือ P (Practice) K (Knowledge) และ A (Attitude) ก็ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยในส่วนของการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่า ตัวแปรดังกล่าวเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมากที่สุด ดังนั้นหากต้องการเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนเกิดทัศนคติในทางบวกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ควรนำเสนอข่าวสาร

ผ่านสื่อต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งพัฒนารูปแบบการนำเสนอ โดยให้ความสำคัญกับการใช้สื่อแบบบูรณาการ (Integrated Media) อันได้แก่สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งจัดเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว สื่อบุคคล เช่น เพื่อนฝูงหรือเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นสื่อที่มีความสำคัญและสามารถควบคุมได้ โดยอาจจัดในรูปแบบของกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้รอบบริเวณโรงงาน ส่วนสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมากที่สุด นั้น เราควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานของประชาชนซึ่งต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงงาน และมีโอกาสในการเปิดรับสื่อมวลชนหรือพูดคุยกับบุคคลต่างๆ ค่อนข้างน้อย การใช้สื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ จึงสามารถช่วยเน้นย้ำเรื่องราวด้านสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นข้อความที่ประชาชนสามารถเห็นได้ทุกวัน

2. จากการวิจัยในส่วนของ การเปิดรับข่าวสารทั่วไปพบว่า สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคลเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุไม่ได้นำเสนอข่าวสารอันเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด และมีความถี่มากเท่าที่ควร ทั้งที่สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ประชาชนเปิดรับมากที่สุด ในขณะที่สื่อวิทยุนั้นก็จัดว่าเป็นสื่อราคาถูกลง ซึ่งประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้เรื่องราวและข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุควรมีการดำเนินการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระหรือเกร็ดความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและมีความถี่ในการออกอากาศเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งพัฒนารูปแบบการนำเสนอที่ไม่หนักหรือเป็นเชิงวิชาการจนเกินไป ซึ่งอาจเป็นผลให้ขาดความน่าสนใจไป

3. จากการวิจัยพบว่า ทักษะติดต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงสมควรที่จะเร่งก่อให้เกิดทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทางบวก รวมทั้งเสริมสร้างทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนให้ถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างหรือปรับทัศนคติ เช่น สื่อบุคคล โดยอาจใช้รูปแบบของการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. จากการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ในระดับสูง แต่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางเท่านั้น จึงควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจเพื่อเป็นการกระตุ้นให้

ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า การเยี่ยมชมชุมชนตัวอย่างที่มีการจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือการจัดประกวดโรงงานสะอาด

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ เพียงแห่งเดียว จึงควรมีการศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อดูว่าสอดคล้องหรือแตกต่างกับเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปูมากน้อยเพียงใด และเพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นประโยชน์ในการรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในพื้นที่ต่างๆ

2. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาลักษณะของเนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจว่าสามารถให้ความรู้และจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้มากน้อยเพียงใด จึงควรมีการศึกษาถึงเนื้อหาของสื่อต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาถึงเหตุผลหรือสาเหตุในมีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงสาเหตุดังกล่าว เพื่อจะได้้นำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ให้หมดไป ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไทย ครั้งที่ 5 “แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2537.
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี 2543. กรุงเทพมหานคร: การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2543.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542.
- เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. “สภาวะสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน”. *จดหมายข่าวสภาวะแวดล้อม*, 2525.
- จินดา คุ่มกิตติชัย. “พฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารกับความร่วมมือของประชาชนในการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- จินตนา เลิศทวีสินธุ์. “ความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติของตำรวจจราจรเพื่อป้องกันอันตรายจากมลพิษทางอากาศและเสียงในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- จุมพล รอดคำดี. *สื่อมวลชนกับการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภะ การพิมพ์, 2527.
- ธรรมบุญ ใจจนะบุรานนท์. “การป้องกันผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อม.” *วารสารสิ่งแวดล้อม* 3, 13: 29 – 34.
- นิวัติ เรืองพานิช. *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชาญการพิมพ์, 2528.
- บุษบา ภูสกุล. “พฤติกรรม การเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี.” วิทยานิพนธ์

- ปริญญาamahบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- บุญชัย เกิดปัญญาวงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาamahบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.
- บุญลือ คชเสนีย์. “ความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล ศึกษาเฉพาะกรณีเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาamahบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.
- ประมะ สตะเวทิน. *หลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์, 2533.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. *การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. “การพัฒนาแบบยั่งยืน.” *วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทยวิถีใหม่แห่งการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์, 2535.
- พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒน์านุกูล และ ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด, 2538.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาปัจจุบัน*. [ม.ป.ท.], 2527.
- ไพลิน ศศิณารแก้ว. “การเปิดรับข่าวสารทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาamahบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537
- รายงานผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม นิคมอุตสาหกรรมบางปู เดือน พฤศจิกายน 2543 – มีนาคม 2544. *บริษัทเทคนิคสิ่งแวดล้อมไทย จำกัด: 1 – 83*.
- วิเชียร เกตุสิงห์. *การวิจัยเชิงปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2543.
- ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์. “แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทย.” *วารสารประชากรศาสตร์* 2: 1 – 10.
- สมใจ กาญจนวงศ์ และคณะ. “การสำรวจและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมที่ควรพัฒนางานวิจัยเพื่อแก้ไข.” *วารสารสิ่งแวดล้อม* 3, 14:32 – 39.
- สยาม อรุณศรีมรกต. “การประเมินมูลค่าประโยชน์ของแหล่งนันทนาการท้องถิ่นด้วยวิธีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง กรณีศึกษาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาamahบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537.

สุภรานต์ โรจนไพรวงศ์. *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540 – 2541*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2542.

สุภารักษ์ จุตระกุล. “การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการทิ้งขยะแยกประเภท เพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2530.

สุวารีย์ วงศ์วัฒนา. “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวแพ จังหวัดพิษณุโลก.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2532.

เสถียร เขยประทับ. *การสื่อสารและการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.

เสน่ห์ พบพาน. “ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน อำเภอ นครหลวง ศึกษาเฉพาะกรณีกิจการอุตสาหกรรมในเขตเกษตรกรรม.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล*, 2538.

สำนักงานสถิติแห่งประเทศไทย. *รายงานเรื่อง “เครื่องชี้ภาวะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย”*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2538.

อภิลาส ไสสถานนท์. “รัฐกับปัญหาสิ่งแวดล้อม.” *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537*: 152 - 180

อรรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารยา ศุภุทธมงคล. “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2535.

ภาษาอังกฤษ

Atkin, Charles K. *New Model for Mass Communication Research*. New York: The Free Press, 1973.

Bloom, Benjamin S., Thomas J. and Madaus George F. *Hand Book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw – Hill Book Company, 1971.

- Castillo, Gelia T. *Beyond Manila: Philipines Rural Problems in Perspectives*. Ottawa: International Development Research Center, 1980.
- De Fleur, Melvin L. *Theory of Mass Communication*. New York: David McKay Company, 1970.
- Erwin, William. *Participation Management: Concept Theory and Implementation*. Atlanta Ga: Georgia State University, 1976.
- Good, Carter V. *Dictionary of Education*. New York: McGraw – Hill Book Company, 1973.
- Herbert, Kelman C. "Compliance, Identification and Internalization: Three Processes of Attitude Change. In *Attitude Theory and Measurement*. P. 469 – 471. New York: John Wiley and Sons, Inc., 1967.
- Katz, Elihu and Lazarsfeld, Paul F. *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Communication*. New York: The Free Press, 1955.
- Klapper, Joseph T. *The Effect of Mass Communication*. New York: The Free Press, 1960.
- Lazarsfeld, Paul F. and Menzel, Herbert. "Mass Media and Personal Influence." In *Source of Human communication*. ed. Wilbur Schramm. New York: The Basic Book, 1968.
- Rogers, Everett M. and Shoemaker, Floyed F. *Communication of Innovations: A Cross Cultural Approach*. New York: The Free Press, 1971.
- Rogers, Everett M. and Svenning, Lynne. *Modernization Among Peasants*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1969.
- Schramm, Wilbur. "Nature of Communication Between Humans." In *The Process and Effects of Mass Communication*. Wilbur Schramm and Donald F. Roberts Eds. Urbana: Random House, 1973.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 35 แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการฟังรายการวิทยุประเภทต่างๆ

รายการ	ฟังทุกวัน		ฟังบ่อยมาก		ฟังบ้างพอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยฟังเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	86	20.8	64	15.5	121	29.3	108	26.2	32	7.7
เกร็ดความรู้ สารคดี	28	6.8	46	11.1	160	38.7	138	33.4	40	9.7
รายการเพลง	119	28.8	106	25.7	104	25.2	71	17.2	13	3.1
รายการละคร	53	12.8	49	11.9	64	15.5	65	15.7	181	43.8
รายการเพื่อการ ศึกษา	5	1.2	34	8.2	121	29.3	165	40.0	87	21.1
รายการตอบปัญหา ชีวิตและสุขภาพ	7	1.7	22	5.3	127	30.8	171	41.4	86	20.8
รายการนิทาน/ การ์ตูนสำหรับเด็ก	5	1.2	21	5.1	62	15.0	123	29.8	202	48.9
รายการสำหรับแม่ บ้านและผู้หญิง	6	1.5	26	6.3	87	21.1	160	38.7	134	32.4
อื่นๆ	5	1.2	8	1.9	4	1.0	4	1.0	1	.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 36 แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการดูรายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ

รายการ	ดูทุกวัน		ดูบ่อยมาก		ดูบ้างพอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยดูเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	182	44.1	96	23.2	86	20.8	44	10.7	3	.7
เกร็ดความรู้ สารคดี	48	11.6	115	27.8	158	38.3	85	20.6	7	1.7
บันเทิง เช่นละคร	152	36.8	125	30.3	109	26.4	27	6.5	-	-
ภาพยนตร์ ดนตรี										
รายการเพื่อการ ศึกษา	16	3.9	52	12.6	158	38.3	157	38.0	30	7.3
รายการกีฬา	109	26.4	104	25.2	110	26.6	74	17.9	14	3.4
รายการตอบปัญหา	24	5.8	48	11.6	150	36.3	156	37.8	35	8.5
ชีวิตและสุขภาพ										
เกมโชว์	61	14.8	107	25.9	135	32.7	97	23.5	13	3.1
รายการทอล์คโชว์ / สนทนา / พูดคุย	56	13.6	94	22.8	146	35.4	100	24.2	16	3.9
อื่นๆ	2	.5	4	1.0	1	.2	5	1.2	1	.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 37 แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้ง ในการอ่านคอลัมน์ประเภทต่างๆ จากสื่อหนังสือพิมพ์

รายการ	อ่านทุกวัน		อ่านบ่อยมาก		อ่านบ้างพอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยอ่านเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว วิเคราะห์ข่าว	106	25.7	94	22.8	120	29.1	69	16.7	21	5.1
เศรษฐกิจ	41	9.9	66	16.0	135	32.7	131	31.7	40	9.7
บทวิจารณ์ และ ความคิดเห็นต่างๆ	31	7.5	64	15.5	154	37.3	123	29.8	40	9.7
เกร็ดความรู้ และ สารคดี	32	7.7	100	24.2	167	40.4	99	24.0	15	3.6
ข่าวสังคม และข่าว สตรี	39	9.4	66	16.0	146	35.4	127	30.8	35	8.5
บันเทิง ดารา นวนิยาย	72	17.4	113	27.4	119	28.8	85	20.6	24	5.8
กีฬา	80	19.4	99	24.0	107	25.9	98	23.7	29	7.0
ตอบปัญหาชีวิต และสุขภาพ	12	2.9	54	13.1	134	32.4	168	40.7	42	10.2
อื่นๆ	5	1.2	6	1.5	3	.7	-	-	2	.5

ตารางที่ 38 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิด
รับข่าวสารทั่วไปจากสื่อบุคคล

สื่อบุคคล	พุดทุกวัน		พุดบ่อยมาก		พุดบ้างพอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยพุดเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ญาติพี่น้อง บุคคล ในครอบครัว	285	69.0	56	13.6	35	8.5	33	8.0	1	.2
เพื่อนบ้าน	85	20.6	103	24.9	162	39.2	52	12.6	11	2.7
เพื่อนฝูง / เพื่อน ร่วมงาน	280	67.8	117	28.3	11	2.7	5	1.2	-	-
เจ้าหน้าที่จากทาง ราชการ	16	3.9	15	3.6	72	17.4	234	56.7	74	17.9
บุคคลอื่นๆ	-	-	2	.5	2	.5	7	1.7	7	.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 39 แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้งในเนื้อหาที่พูดคุยกับบุคคลต่างๆ

เนื้อหาที่พูดคุย	พูดทุกวัน		พูดบ่อยมาก		พูดบ้างพอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยพูดเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาวสารบ้านเมือง	49	11.9	54	13.1	156	37.8	118	28.6	33	8.0
การทำมาหากิน	68	16.5	129	31.2	142	34.4	68	16.5	6	1.5
วิถีชีวิตของคนใน ท้องถิ่น	16	3.9	52	12.6	159	38.5	142	34.4	44	10.7
วัฒนธรรมประเพณี ของท้องถิ่น	6	1.5	31	7.5	141	34.1	185	44.8	50	12.1
สุขภาพอนามัย	27	6.5	79	19.1	168	40.7	122	29.5	17	4.1
ธรรมะ	9	2.2	21	5.1	99	24.0	204	49.4	80	19.4
ปัญหาในครอบครัว	25	6.1	70	16.9	116	28.1	146	35.4	56	13.6
เรื่องของชาวบ้าน	12	2.9	22	5.3	72	17.4	223	54.0	82	19.9
อื่นๆ	3	.7	1	.2	2	.5	5	1.2	2	.5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 40 แสดงจำนวนและร้อยละของความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำแนกตามสื่อประเภทต่างๆ

สื่อ	บ่อยที่สุด		บ่อย		พอสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคยเลย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ	62	15.0	81	19.6	137	33.2	104	25.2	24	5.8
โทรทัศน์	162	39.2	143	34.6	77	18.6	27	6.5	4	1.0
หนังสือพิมพ์	87	21.1	136	32.9	127	30.8	45	10.9	17	4.1
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	2	.5	4	1.0	24	5.8	125	30.3	258	62.5
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	3	.7	2	.5	22	5.3	128	31.0	258	62.5
นายอำเภอ ปลัด อำเภอ	1	.2	1	.2	20	4.8	105	25.4	286	69.2
พระสงฆ์	2	.5	4	1.0	29	7.0	110	26.6	267	64.6
ครู	12	2.9	35	8.5	85	20.6	115	27.8	166	40.2
เจ้าหน้าที่เกษตร	1	.2	5	1.2	33	8.0	97	23.5	277	67.1
ทหาร	2	.4	4	1.0	18	4.4	51	12.3	336	81.4
เพื่อนบ้าน	10	2.4	45	10.9	122	29.5	153	37.0	81	19.6
สมาชิกในครอบครัว	33	8.0	107	25.9	131	31.7	101	24.5	41	9.9
เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบ ปลิว	21	5.1	60	14.5	113	27.4	140	33.9	79	19.1
แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ	17	4.1	73	17.7	127	30.8	140	33.9	55	13.3
หอกระจายข่าว	10	2.4	34	8.2	72	17.4	122	29.5	175	42.4
นิสิต นักศึกษา	5	1.2	20	4.8	62	15.0	140	33.9	186	45.0
อาจารย์	2	.5	24	5.8	46	11.1	109	26.4	231	55.9
มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่องค์กร เอกชน	-	-	8	1.9	35	8.5	101	24.5	269	65.1
อื่นๆ	-	-	-	-	1	.2	1	.2	-	-

ตารางที่ 41 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามสื่อประเภทต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สื่อ	มากที่สุด		มาก		พอสมควร		น้อย		น้อยที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ	65	15.7	123	29.8	187	45.3	26	6.3	12	2.9
โทรทัศน์	203	49.2	136	32.9	67	16.2	7	1.7	-	-
หนังสือพิมพ์	107	25.9	164	39.7	128	31.0	10	2.4	4	1.0
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	18	4.4	49	11.9	81	19.6	107	25.9	158	38.3
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	6	1.5	21	5.1	89	21.5	121	29.3	176	42.6
นายอำเภอ ปลัด อำเภอ	6	1.5	25	6.1	71	17.2	103	24.9	206	49.9
พระสงฆ์	6	1.5	11	2.7	88	21.3	94	22.8	214	51.8
ครู	27	6.5	58	14.0	109	26.4	76	18.4	142	34.4
เจ้าหน้าที่เกษตร	16	3.9	42	10.2	78	18.9	94	22.8	181	43.8
ทหาร	4	1.0	12	2.9	69	16.7	93	22.5	235	56.9
เพื่อนบ้าน	13	3.1	42	10.2	177	42.9	119	28.8	61	14.8
สมาชิกในครอบครัว	35	8.5	98	23.7	164	39.7	77	18.6	39	9.4
เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบ ปลิว	19	4.6	78	18.9	154	37.3	110	26.6	52	12.6
คำขวัญ										
หอกระจายข่าว	18	4.4	46	11.1	109	26.4	103	24.9	137	33.2
นิสิต นักศึกษา	14	3.4	27	6.5	109	26.4	103	24.9	160	38.7
อาจารย์	15	3.6	42	10.2	93	22.5	81	19.6	182	44.1
มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่องค์กร	14	3.4	29	7.0	89	21.5	100	24.2	181	43.8
เอกชน										
อื่นๆ	-	-	2	.5	-	-	-	-	4	1.0

ตารางที่ 42 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คำว่า "รีไซเคิล" หมายความว่าอย่างไร	356	86.2	57	13.8
2. "การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม" หมายถึงอะไร	389	94.2	24	5.8
3. ข้อใดคือเหตุผลสำคัญที่สุดที่เราต้องช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้	347	84.0	66	16.0
4. การใช้สิ่งใดต่อไปนี้ <i>ไม่</i> ก่อให้เกิดสารซีเอฟซี / CFC	153	37.0	260	63.0
5. ข้อใดเป็นวิธีป้องกันการพังทลายและการสูญเสียน้ำดินได้ดีที่สุด	358	86.7	55	13.3
6. ข้อใดเป็นวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมที่สุด	54	13.1	359	86.9
7. เหตุผลสำคัญที่เราต้องอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารไว้คืออะไร	282	68.3	131	31.7
8. การเผาขยะประเภทโฟมหรือพลาสติกจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร	380	92.0	33	8.0
9. ข้อใดเป็นก๊าซพิษจากรถยนต์	296	71.7	117	28.3
10. ข้อใดเป็นผลจากการทำลายป่าไม้	379	91.8	34	8.2
11. เราจะช่วยรักษาและป้องกันน้ำเสียได้ดังนี้ ยกเว้น ข้อใด	308	74.6	105	25.4
12. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู เป็นหน้าที่ของใคร	234	56.7	179	43.3

ตารางที่ 43 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามความตระหนักในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เรื่อง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ถ้าเราต้องการจะ ให้สิ่งแวดล้อมใน ชุมชนของเรา สะอาดสวยงามขึ้น กว่าเดิม เราควร ร่วมมือกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม	277	67.1	131	31.7	4	1.0	-	-	-	-
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรได้รับการ ปลูกฝังให้รู้และเข้าใจ ตั้งแต่เด็ก เนื่องจาก จากเป็นปัญหาที่ สำคัญมากใน ปัจจุบัน	250	60.5	156	37.8	3	.7	4	1.0	-	-
3. ผู้ที่ก่อให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ต้องรับผิดชอบต่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้น	201	48.7	152	36.8	45	10.9	15	3.6	-	-
4. หน้าที่ในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นหน้าที่ของเรา ทุกคน	278	67.3	121	29.3	11	2.7	3	.7	-	-
*5. การรณรงค์ปลูก ป่าเป็นสิ่งที่ไม่จำ เป็นเนื่องจากป่าไม้ สามารถเกิดขึ้นได้ เองตามธรรมชาติ และจะไม่มีวันหมด ไป	26	6.3	32	7.7	23	5.6	159	38.5	173	41.9

เรื่อง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
*6. โรงงานและบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำสามารถปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำลำคลองได้เนื่องจากเป็นวิธีการกำจัดน้ำเสียที่ง่ายและสะดวกที่สุด	16	3.9	42	10.2	16	3.9	107	25.9	232	56.2
*7. ชาวบ้านทั่วไปไปอย่างเราไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้	9	2.2	24	5.8	31	7.5	196	47.5	153	37.0
*8. ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้นที่จะต้องแก้ปัญหาเนื่องจากมีอำนาจมากที่สุด	33	8.0	43	10.4	45	10.9	150	36.3	142	34.4

*ข้อความเชิงลบได้รับการปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 44 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เรื่อง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
*1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องปกติของทุกประเทศ ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงแต่อย่างใด	8	1.9	41	9.9	44	10.7	209	50.6	111	26.9
*2. การให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานมีผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น	7	1.7	53	12.8	59	14.3	216	52.3	78	18.9
3. การให้ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้	165	40.0	226	54.7	18	4.4	3	.7	1	.2
*4. ข้าราชการรณรงค์ให้ทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำตามแฟชั่น ไม่มีผลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	8	1.9	36	8.7	63	15.3	216	52.3	90	21.8
*5. เราไม่จำเป็นต้องแยกขยะก่อนทิ้งในถังขยะแบบแยกประเภท เพราะพนักงานเก็บขยะจะแยกขยะทุกประเภทรวมกัน	8	1.9	29	7.0	27	6.5	216	52.3	133	32.2

เรื่อง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
*6. การที่จะให้พนักงานในโรงงานช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หักหน้าหรือผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องทำเป็นแบบอย่างให้เห็นก่อน	12	2.9	20	4.8	23	5.6	193	46.7	165	40.0
*7. การรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ควบคุมไม่ได้	4	1.0	18	4.4	38	9.2	224	54.2	129	31.2
*8. การนำขยะไปเทรวมกับขยะตามทางเดินที่มีคนนำมากองรวมกันอยู่ก่อนแล้วไม่ถือเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด	11	2.7	20	4.8	32	7.7	162	39.2	188	45.5

* ข้อความเชิงลบได้รับการปรับค่าคะแนนในการวิเคราะห์แล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 45 แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	บ่อยที่สุด		บ่อย		ตามสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น นำน้ำที่เหลือจากการซักผ้าไปรดน้ำต้นไม้ หรือไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ขณะแปรงฟันหรือถูสบู่	99	24.0	136	32.9	115	27.8	45	10.9	18	4.4
2. ท่านดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือน และบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของท่าน	100	24.2	203	49.2	96	23.2	13	3.1	1	.2
3. ท่านทิ้งขยะลงในถังขยะโดยแยกประเภทของขยะให้ถูกต้องก่อนทิ้ง	81	19.6	154	37.3	108	26.2	48	11.6	22	5.3
4. เมื่อพนักงานผู้อื่นทิ้งขยะไม่ถูกที่ ท่านจะว่ากล่าว ตักเตือนหรือเก็บไปทิ้งถึงขยะทันที	7	1.7	53	12.8	165	40.0	88	21.3	100	24.2
5. ท่านร่วมกิจกรรมทำความสะอาดในโอกาสพิเศษต่างๆ ที่โรงงานจัดขึ้น	30	7.3	106	25.7	163	39.5	82	19.9	32	7.7
6. ท่านชักชวนให้เพื่อนร่วมงานและคนใกล้ชิดช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อม	25	6.1	75	18.2	196	47.5	75	18.2	42	10.2

กิจกรรม	บ่อยที่สุด		บ่อย		ตามสมควร		นานๆ ครั้ง		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจานที่ผสมสารที่ช่วยลดปัญหามลภาวะ น้ำมันไร้สารตะกั่ว ผักที่ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น	61	14.8	156	37.8	134	32.4	45	10.9	17	4.1
8. ท่านจะนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำอีกครั้ง เพื่อช่วยลดปริมาณขยะ	90	21.8	118	28.6	102	24.7	56	13.6	47	11.4
9. ท่านปฏิบัติตามกฎที่โรงงานตั้งขึ้นเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด	72	17.4	163	39.5	146	35.4	28	6.8	4	1.0
10. ท่านปิดไฟที่ไม่ใช้ก่อนกลับบ้าน	182	44.1	137	33.2	69	16.7	12	2.9	12	2.9
11. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ หรือผลิตภัณฑ์รีไซเคิล เช่น ใช้กล่องกระดาษ แทนกล่องโฟม	72	17.4	137	33.2	154	37.3	35	8.5	15	3.6
12. ท่านหมั่นดูแลรักษาเครื่องยนต์ให้ อยู่ในสภาพดี มีการเผาไหม้เชื้อเพลิงอย่างสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาควันพิษ	72	17.4	127	30.8	117	28.3	30	7.3	65	15.7

แบบสอบถาม

เรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับผู้วิจัย

_____ 3

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ต้องการ หรือ เขียนข้อความลงในช่องว่างให้
สอดคล้องกับคำถาม และตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ _____ 4
 - 1 [] ชาย
 - 2 [] หญิง
2. อายุ _____ 5
 - 1 [] 15 – 25 ปี
 - 2 [] 26 – 35 ปี
 - 3 [] 36 – 45 ปี
 - 4 [] มากกว่า 45 ปีขึ้นไป
3. การศึกษาขั้นสูงสุด _____ 6
 - 1 [] ประถมศึกษา
 - 2 [] มัธยมศึกษาตอนต้น
 - 3 [] มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - 4 [] ปวช.
 - 5 [] ปวส. / อนุปริญญา / เทียบเท่า
 - 6 []ปริญญาตรี
 - 7 [] อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. ปัจจุบันท่านมีรายได้จากการทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู (รวมค่าล่วงเวลา / โบนัส) เดือนละประมาณ _____ 7
- 1 ไม่เกิน 3,000 บาท
 - 2 3,001 – 5,000 บาท
 - 3 5,001 – 7,000 บาท
 - 4 7,001 – 9,000 บาท
 - 5 9,001 – 11,000 บาท
 - 6 11,001 – 13,000 บาท
 - 7 มากกว่า 13,000 บาท
5. ท่านทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปูมานาน _____ 8
- 1 น้อยกว่า 1 ปี
 - 2 1 – 5 ปี
 - 3 5 – 10 ปี
 - 4 มากกว่า 10 ปี
6. ตำแหน่งของท่านในปัจจุบัน _____ 9
- 1 พนักงานปฏิบัติงานทั่วไป
 - 2 เสมียน (พนักงานด้านเอกสาร / บัญชี / ดูแลสินค้า)
 - 3 ช่างเทคนิค
 - 4 หัวหน้างานระดับต้น
 - 5 หัวหน้าฝ่าย
 - 6 ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายขึ้นไป
 - 7 อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. คำว่า “รีไซเคิล” หมายความว่าอย่างไร _____ 10
- 1 การทิ้งสิ่งของที่ไม่ใช้ประโยชน์แล้วเพื่อเป็นการลดปริมาณขยะ
 - 2 การนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วมาผ่านกระบวนการเพื่อให้ได้เป็นสิ่งที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง

- 3 [] การนำทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่อีก เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรของโลก
- 4 [] การบำบัดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย
2. “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” หมายถึงอะไร _____ 11
- 1 [] การดูแลรักษาดิน
- 2 [] การดูแลรักษาและการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาดไม่เกิดพิษภัยต่อสังคมส่วนรวม
- 3 [] การดูแลรักษาน้ำ
- 4 [] การดูแลรักษาป่าไม้
3. ข้อใดคือเหตุผลสำคัญที่สุดที่เราต้องช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ _____ 12
- 1 [] เพื่อให้ฝนตกตามฤดูกาล
- 2 [] เพื่อป้องกันน้ำท่วม
- 3 [] เพื่อป้องกันไม่ให้ป่าไม้หมดไปจากโลกนี้
- 4 [] เพื่อรักษาความสมดุลของธรรมชาติ
4. การใช้สิ่งใดต่อไปนี้ *ไม่* ก่อให้เกิดสารซีเอฟซี / CFC _____ 13
- 1 [] กล้องโฟม
- 2 [] สารทำความเย็นในเครื่องปรับอากาศ
- 3 [] สเปรย์ฉีดผม
- 4 [] ภาชนะพลาสติก
5. ข้อใดเป็นวิธีป้องกันการพังทลายและการสูญเสียน้ำดินได้ดีที่สุด _____ 14
- 1 [] การไม่ตัดไม้ทำลายป่า
- 2 [] การสร้างทำนบกั้นน้ำ
- 3 [] การหาวัสดุมาคลุมดินไว้
- 4 [] การใส่ปุ๋ยลงในดิน
6. ข้อใดเป็นวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมที่สุด _____ 15
- 1 [] ทิ้งให้ย่อยสลายเองตามธรรมชาติ
- 2 [] การเผาขยะ
- 3 [] การขุดหลุมฝังขยะ
- 4 [] การทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ
7. เหตุผลสำคัญที่เราต้องอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารไว้คืออะไร _____ 16
- 1 [] เพื่อให้ทำเป็นอุทยานให้ประชาชนได้พักผ่อน
- 2 [] เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
- 3 [] เพื่อใช้เป็นแนวป้องกันพายุ

- 4 [] เพื่อให้มีความชุ่มชื้นและมีน้ำใช้ตลอดปี
8. การเผาขยะประเภทโฟมหรือพลาสติกจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร ___ 17
- 1 [] ทำให้บ้านเมืองสะอาดขึ้น
- 2 [] ทำให้ขยะลดน้อยลง
- 3 [] ทำให้เกิดอากาศเสียหรือเป็นพิษ
- 4 [] ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น
9. ข้อใดเป็นก๊าซพิษจากรถยนต์ ___ 18
- 1 [] ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์
- 2 [] ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์
- 3 [] ก๊าซออกซิเจน
- 4 [] ก๊าซไนโตรเจน
10. ข้อใดเป็นผลจากการทำลายป่าไม้ ___ 19
- 1 [] อากาศเย็นสบายเพราะไม่มีต้นไม้บังลม
- 2 [] ฝนไม่ตกตามฤดูกาล
- 3 [] มีน้ำขังตามแหล่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา
- 4 [] ฝนตกในฤดูฝนเป็นปกติ
11. เราจะช่วยรักษาและป้องกันน้ำเสียได้ดังนี้ ยกเว้น ข้อใด ___ 20
- 1 [] สุ่มตรวจและขุดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม
- 2 [] ตรวจสอบคุณภาพน้ำตามโรงงานต่างๆ
- 3 [] ควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอยลงสู่แม่น้ำลำคลอง
- 4 [] สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำจัดน้ำเสียจากแหล่งน้ำต่างๆ
12. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปูเป็นหน้าที่ของใคร ___ 21
- 1 [] ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม / เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม
- 2 [] ประชาชนทุกคน
- 3 [] เจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อม
- 4 [] เจ้าหน้าที่สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมบางปู

ตอนที่ 3 การเปิดรับข่าวสารทั่วไป

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

สื่อมวลชน

วิทยุกระจายเสียง

1. ท่านฟังรายการวิทยุแต่ละรายการ มากน้อยเพียงใด

รายการ	ฟังทุกวัน	ฟังบ่อย มาก (5-6 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ฟังบ้างพอ สมควร (3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	นานๆ ครั้ง (1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ไม่เคยฟัง เลย	
1. ข่าว วิเคราะห์ข่าว						___ 22
2. เกร็ดความรู้ สารคดี						___ 23
3. รายการเพลง						___ 24
4. รายการละคร						___ 25
5. รายการเพื่อการศึกษ						___ 26
6. รายการตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ						___ 27
7. รายการนิทาน / การ์ตูนสำหรับเด็ก						___ 28
8. รายการสำหรับแม่บ้านและผู้หญิง						___ 29
9. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 30

โทรทัศน์

2. ท่านดูรายการโทรทัศน์แต่ละรายการ มากน้อยเพียงใด

รายการ	ดูทุกวัน	ดูบ่อย มาก (5-6 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ดูบ้างพอ สมควร (3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	นานๆ ครั้ง (1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ไม่เคยดู เลย	
1. ข่าว วิเคราะห์ข่าว						___ 31
2. เกร็ดความรู้ สารคดี						___ 32
3. บันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ ดนตรี						___ 33
4. รายการเพื่อการศึกษ						___ 34
5. รายการกีฬา						___ 35

6. รายการตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ						___ 36
7. เกมโชว์						___ 37
8. รายการทอล์คโชว์ / สนทนา / พูดคุย						___ 38
9. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 39

หนังสือพิมพ์

3. ท่านอ่านหนังสือพิมพ์จากคอลัมน์ต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

คอลัมน์	อ่านทุกวัน	อ่านบ่อย มาก (5-6 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	อ่านบ้างพอ สมควร (3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	นานๆ ครั้ง (1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ไม่เคย อ่านเลย	
1. ข่าว วิเคราะห์ข่าว						___ 40
2. เศรษฐกิจ						___ 41
3. บทวิจารณ์ และความคิดเห็นต่างๆ						___ 42
4. เกร็ดความรู้ และสารคดี						___ 43
5. ข่าวสังคม และข่าวสตรี						___ 44
6.บันเทิง ดารา นวนิยาย						___ 45
7. กีฬา						___ 46
8. ตอบปัญหาชีวิตและสุขภาพ						___ 47
9. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 48

สื่อบุคคล

4. โดยปกติท่านได้พูดคุยกับบุคคลต่างๆ ต่อไปนี้บ่อยเพียงใด

บุคคล	ทุกวัน	เกือบทุกวัน	บางวัน	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย พูดคุยเลย	
1.ญาติพี่น้อง บุคคลในครอบครัว						___ 49
2.เพื่อนบ้าน						___ 50
3.เพื่อนฝูง / เพื่อนร่วมงาน						___ 51
4.เจ้าหน้าที่จากทางราชการ						___ 52
5. บุคคลอื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 53

5. โดยปกติ ในแต่ละวันท่านใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับบุคคลต่างๆ ในเรื่องดังต่อไปนี้ บ่อยเพียงใด

ประเภทของเนื้อหา	พูดทุกวัน	พูดบ่อย มาก (5-6 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	พูดบ้างพอ สมควร (3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	นานๆ ครั้ง (1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์)	ไม่เคยพูด เลย	
1. ข่าวสารบ้านเมือง						___ 54
2. การทำมาหากิน						___ 55
3. วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น						___ 56
4. วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น						___ 57
5. สุขภาพอนามัย						___ 58
6. ธรรมะ						___ 59
7. ปัญหาในครอบครัว						___ 60
8. เรื่องของชาวบ้าน						___ 61
9. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 62

ตอนที่ 4 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1. ท่านเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

สื่อ	บ่อยที่สุด	บ่อย	พอสมควร	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	
1. วิทยุ						___ 63
2. โทรทัศน์						___ 64
3. หนังสือพิมพ์						___ 65
4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ (พูดให้ฟัง)						___ 66
5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (พูดให้ฟัง)						___ 67
6. นายอำเภอ ปลัดอำเภอ (ประชุม / เล่าให้ฟัง)						___ 68
7. พระสงฆ์ (เล่าให้ฟัง)						___ 69
8. ครู (อธิบายให้ฟัง)						___ 70
9. เจ้าหน้าที่เกษตร (ชี้แจงให้ฟัง)						___ 71

10. ทหาร (ชี้แจงให้ฟัง)						___ 72
11. เพื่อนบ้าน (พูดคุยกัน)						___ 73
12. สมาชิกในครอบครัว (พูดคุยกัน)						___ 74
13. เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว						___ 75
14. แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ						___ 76
15. หอกระจายข่าว						___ 77
16. นิสิต นักศึกษา (พูดให้ฟัง)						___ 78
17. อาจารย์มหาวิทยาลัย (ประชุม)						___ 79
18. เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน (ทำโครงการ / ชี้แจงให้ฟัง)						___ 80
19. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 81

2. ท่านคิดว่าสื่อต่างๆ ดังกล่าวสามารถทำให้ท่านรับรู้หรือเข้าใจสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด

สื่อ	มากที่สุด	มาก	พอสมควร	น้อย	น้อยที่สุด	
1. วิทยุ						___ 82
2. โทรทัศน์						___ 83
3. หนังสือพิมพ์						___ 84
4. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ (พูดให้ฟัง)						___ 85
5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (พูดให้ฟัง)						___ 86
6. นายอำเภอ ปลัดอำเภอ (ประชุม / เล่าให้ฟัง)						___ 87
7. พระสงฆ์ (เล่าให้ฟัง)						___ 88
8. ครู (อธิบายให้ฟัง)						___ 89
9. เจ้าหน้าที่เกษตร (ชี้แจงให้ฟัง)						___ 90
10. ทหาร (ชี้แจงให้ฟัง)						___ 91
11. เพื่อนบ้าน (พูดคุยกัน)						___ 92
12. สมาชิกในครอบครัว (พูดคุยกัน)						___ 93
13. เอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว						___ 94
14. แผ่นป้ายประกาศ คำขวัญ						___ 95
15. หอกระจายข่าว						___ 96
16. นิสิต นักศึกษา (พูดให้ฟัง)						___ 97
17. อาจารย์มหาวิทยาลัย (ประชุม)						___ 98

18. เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน (ทำโครงการ / ชี้แจงให้ฟัง)						___ 99
19. อื่นๆ (โปรดระบุ)						___ 100

3. ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ท่านได้รับมากที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง

- 1
- 2
- 3

ตอนที่ 5 ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
1. ถ้าเราต้องการจะให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนของเราสะอาดสวยงามขึ้นกว่าเดิม เราควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม						___ 101
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมควรได้รับการปลูกฝังให้รู้และเข้าใจตั้งแต่เด็ก เนื่องจากเป็นปัญหาที่สำคัญมากในปัจจุบัน						___ 102
3. ผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น						___ 103
4. หน้าที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของเราทุกคน						___ 104
5. การรณรงค์ปลูกป่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากป่าไม้สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ และจะไม่มีวันหมดไป						___ 105
6. โรงงานและบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำสามารถปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำลำคลองได้เนื่องจากเป็นวิธีการกำจัดน้ำเสียที่ง่ายและสะดวกที่สุด						___ 106
7. ชาวบ้านทั่วไปอย่างเราไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้						___ 107
8. ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้นที่จะต้องแก้ปัญหาเนื่องจากมีอำนาจมากที่สุด						___ 108

ตอนที่ 6 ทศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องปกติของทุกประเทศ ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงแต่อย่างใด						___ 109
2. การให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมของพนักงานมีผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น						___ 110
3. การให้ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจะช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้						___ 111
4. ข่าวสารการรณรงค์ให้ทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นการกระทำตามแฟชั่น ไม่มีผลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม						___ 112
5. เราไม่จำเป็นต้องแยกขยะก่อนทิ้งลงในถังขยะแบบแยกประเภท เพราะพนักงานเก็บขยะจะเทขยะทุกประเภทรวมกัน						___ 113
6. การที่จะให้พนักงานในโรงงานช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หัวหน้าหรือผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องทำเป็นแบบอย่างให้เห็นก่อน						___ 114
7. การรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ควบคุมไม่ได้						___ 115
8. การนำขยะไปเทรวมกับขยะตามทางเดินที่มีคนนำมากองรวมกันอยู่ก่อนแล้วไม่ถือเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด						___ 116

ตอนที่ 7 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	บ่อยที่สุด	บ่อย	ตามสมควร	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย	
1. ท่านใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า เช่น นำน้ำที่เหลือจากการซักผ้าไปรดน้ำต้นไม้ หรือไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ขณะแปรงฟันหรือถูสบู่						___ 117
2. ท่านดูแลรักษาความสะอาดบ้านเรือน และบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของท่าน						___ 118
3. ท่านทิ้งขยะลงในถังขยะโดยแยกประเภทของขยะให้ถูกต้องก่อนทิ้ง						___ 119
4. เมื่อพนักงานผู้อื่นทิ้งขยะไม่ถูกที่ท่านจะ ว่ากล่าวตักเตือนหรือเก็บไปทิ้งถังขยะทันที						___ 120
5. ท่านร่วมกิจกรรมทำความสะอาดในโอกาสพิเศษต่างๆ ที่โรงงานจัดขึ้น						___ 121
6. ท่านชักชวนให้เพื่อนร่วมงานและคนใกล้ชิดช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อม						___ 122
7. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจานที่ผสมสารที่ช่วยลดปัญหามลภาวะ น้ำมันไร้สารตะกั่ว ผักที่ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น						___ 123
8. ท่านจะนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำอีกครั้ง เพื่อช่วยลดปริมาณขยะ						___ 124
9. ท่านปฏิบัติตามกฎที่โรงงานตั้งขึ้นเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด						___ 125
10. ท่านปิดไฟที่ไม่ใช้ก่อนกลับบ้าน						___ 126
11. ท่านเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ หรือผลิตภัณฑ์รีไซเคิล เช่น ใช้กล่องกระดาษแทนกล่องโฟม						___ 127
12. ท่านหมั่นดูแลรักษาเครื่องยนต์ให้อยู่ในสภาพดี มีการเผาไหม้เชื้อเพลิงอย่างสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาควันพิษ						___ 128

ขอขอบพระคุณที่กรุณาใช้เวลาตอบแบบสอบถามฉบับนี้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์ เกิดวันที่ 2 พฤศจิกายน 2521 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2542 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย